

T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİMDALI

VASİYETNAMENİN YÜRÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ONUR KIRAÇ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Cihan AVCI BRAUN

HAZİRAN.2021

İNTİHAL SAYFASI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Tarih :21.06.2021

Ad/Soyad: ONUR KIRAÇ

ÖZET

Ölüme bağlı tasarruf, murisin ölümüyle yürürlüğe girecek talimatlarını içeren bir hukuki işlemdir. Ölüme bağlı iradenin nasıl bir biçimde, ne şekilde açığa vurulacağı, şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf kavramıyla ifade edilir. Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf kavramıyla ise, murisin ölüme bağlı istek ve dilekleri yani ölüme bağlı tasarrufun içeriği ifade edilmektedir. Vasiyetname ve miras sözleşmesi olmak üzere Türk Hukukunda iki türlü şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf tanımlanmıştır.

Mirasbırakan ölümünden sonra uygulanmasını istediği dilek, arzu ve emirlerini açıklamak için vasiyetname yolunu tercih etmişse, sınırlı sayı ilkesi geçerli olduğundan vasiyetnamesini ancak resmi, el yazılı ve olağanüstü hallerin bulunması halinde sözlü yapabilecektir. Bu kapsamda tezimizin birinci bölümünde ölüme bağlı tasarruf kavramı ve türleri kısaca ele alınmıştır.

Vasiyetname ölüme bağlı bir tasarruf olduğundan, vasiyetnamenin yürürlüğe girerek hüküm ifade etmesi düzenleyenin ölümü ile olabilecektir. Vasiyetnamenin yürürlüğe girmesi ve hüküm ifade etmesi kavramıyla vasiyetname lehtarının kazanımlarını elde etmesi aynı şeyi ifade etmemektedir. Bu bağlamda murisin seçtiği vasiyetname şeklinin özellik ve koşullarını bilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmamızın ikinci bölümü, tezimizin temelini oluşturmakta olup, burada vasiyetnamenin yürürlüğe girişi, vasiyetname ile atanan mirasçının veya lehine mal vasiyetinde bulunulan kişinin vasiyet konusu hakkı kazanması hususu incelenmiştir.

Tezimizin üçüncü bölümünde ise vasiyetnamenin yürürlüğe girmeme halleri, tenkis davası ve vasiyetnamenin iptali davası incelenmiştir.

ABSTRACT

The testamentary disposition is a legal action that includes the instructions that will come into effect with the death of the testator. How and in what way the will of death will be expressed is expressed in the formal sense with the concept of disposition related to death. In the material sense, with the concept of death-related savings, the wishes and wishes of the deceased, that is, the content of the death-related savings are expressed. In Turkish Law, there are two types of testamentary disposition, namely testamentary and inheritance contract.

If the inheritor has chosen the way of will to explain his wishes, wishes and orders that he wishes to be implemented after his death, he will be able to make his will only in an official, handwritten and verbal form, since the principle of limited number is valid. In this context, in the first part of our thesis, the concept of death-related savings and its types are briefly discussed.

Since the will is a testamentary disposition, the will to enter into force will be valid with the death of the issuer. The concept of a will entering into force and being effective and the gain of the beneficiary of the will do not mean the same thing. In this context, it is important for the testator to know the characteristics and conditions of the will. For this reason, the second part of our study constitutes the basis of our thesis, where the entry into force of the will, the acquisition of the right of will by the heir appointed by the will or the person in whose favor the will is made are examined.

In the third part of our thesis, the cases of non-enforcement of the will, the case of criticism and the case of annulment of the will are examined.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMA CETVELİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
MİRAS HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI VE VASIYETNAME.....	1
I. MİRAS HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI	1
A. A. Mirasbırakan (Muris)	1
B. B. Tereke	2
C. C. Mirasçı.....	3
D. D. Vasiyet Alacaklısı (Musaleh)	4
II. ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLAR.....	4
E. A. Genel Olarak Ölüme Bağlı Tasarruf Kavramı.....	4
F. B. Ölüme Bağlı Tasarrufların Çeşitleri.....	5
1. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	5
a. Vasiyetname	6
b. Miras Sözleşmesi	6
2. Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	8
a. Mirasçı Atanması	9
b. Vasiyet	9
III. MİRASIN GEÇİŞİ	17
G. A. Külli Halefîyet.....	17
H. B. Cüzi Halefîyet.....	18
IV. VASIYETNAME.....	19

i. A. Genel Olarak.....	19
J. B. Ortak Vasiyetname.....	19
K. C. Vasiyetname Yapma Ehliyeti	21
L. D. Vasiyetname Türleri.....	22
1. Resmi Vasiyetname	22
2. El Yazılı Vasiyetname	24
3. Sözlü Vasiyetname.....	26
İKİNCİ BÖLÜM	28
VASIYETNAMENİN YÜRÜRLÜĞÜ	28
I. GENEL OLARAK.....	28
II.MİRASIN ATANMIŞ MİRASÇILAR TARAFINDAN KAZANILMASI.....	28
III.BELİRLİ MAL VASIYETİNDE MALIN KAZANILMASI	29
M. A. Vasiyet Alacaklısının (Musalehin) Talep Hakkı.....	29
N. B. Zamanaşımı	30
O. C. Mal Vasiyetinin İfası	30
P. D. Vasiyet Olunan Malda Meydana Gelen Değişiklikler.....	31
Q. E. Vasiyet Alacaklısının Diğer Hak Sahipleri Karşısındaki Durumu	33
1. Vasiyet Alacaklısının, Murisin Alacaklıları Karşısındaki Durumu	33
2. Vasiyet Alacaklısının, Mirasçıların Alacaklıları Karşısındaki Durumu	34
IV. VASIYETNAMENİN AÇILMASI ve TENFİZİ.....	35
R. A. Vasiyetnamenin Açılması.....	35
S. B. Vasiyetnamenin Tenfizi.....	36
T. C. Vasiyetnamenin Tenfizinin Koşulları.....	39
1. İnfazı Mümkün ve Geçerli Bir Vasiyetnamenin Olması	39
2. Vasiyetnamenin Açılmış ve Okunmuş Olması	39
3. Vasiyetnamenin Kesinleşmiş Olması	39
4. Vasiyetname Konusunun Halen Terekede Olması	40

U. D. Vasiyetnamenin Tenfizi Davasının Tarafları.....	40
1. Davacı	40
2. Davalı	41
3. Görevli Mahkeme	41
4. Yetkili Mahkeme	42
V. E. Vasiyetnamenin Tenfizi Davasında İleri Sürülebilecek Defiler	42
1. İptal Defi	42
2. Tenkis Defi	43
3. Zamanaşımı Defi	43
W. F. Hüküm	44
V. YÜRÜRLÜKTEKİ KANUN DEĞİŞİKLİĞİNİN VASIYETNAMENİN	44
TENFİZİNE ETKİSİ.....	44
X. A. Genel Olarak.....	44
Y. B. Vasiyetnamenin Yorumlanması Bakımından Göz Önünde Tutulması Gereken İlkeler ve Teoriler	45
1. Geçerli Bir Tasarrufa Dayanma İlkesi.....	46
2. Metne Bağlılık İlkesi.....	46
3. Favour Testamanti İlkesi.....	47
4. Yasal Mirasçılığa Bağlılık İlkesi	47
5. Dış Etmenlere Bağlılık İlkesi	48
Z. C. Yargıtay Kararı Işığı Altında Konunun İncelenmesi	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	51
VASIYETNAMENİN YÜRÜRLÜĞE GİRMEME HALLERİ	51
I.VASIYETNAMENİN YÜRÜRLÜĞE GİRMEME HALLERİ	51
AA. A. Vasiyetnamenin Geri Alınması (Dönme)	51
1. Mirasbırakanın vasiyetnameyi geri aldığını belirten yeni bir vasiyetname yapması (Açık Dönme).....	51

2. Vasiyetnamenin yeni bir ölüme bağlı tasarrufla zımni olarak geri alınması(Örtülü Dönme) veya vasiyetname ile yapılan tasarrufun sağlararası bir tasarruflageri alınması.....	52
a. Vasiyetnamenin yeni bir ölüme bağlı tasarrufla zımni olarak geri alınması.....	52
b. Vasiyetnamenin sağlararası bir tasarrufla geri alınması.....	52
3. Vasiyetnameyi yok ederek vasiyetnameden dönme (Fiili Dönme)	53
BB. B. Vasiyetnamenin Miras Bırakanın Davranışına Gerek Olmaksızın Sona Ermesi	54
1. Vasiyetnamenin Kazaen veya Üçüncü Kişinin Fiiliyle Yok Olması.....	54
2. Vasiyetnamenin Kendiliğinden Etkisiz Kalarak Yürürlüğe Girmemesi	54
II.TENKİS DAVASI	56
CC. A. Kavram ve Hukuki Niteliği	56
DD. B. Tenkis Davasının Tarafları.....	57
1. Davacılar	57
2. Davalılar	59
EE. C. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	59
FF. D.Süre	59
GG. E. Tenkis Hükmünün Vasiyetnamenin Yürürlüğüne Etkisi.....	60
1. Genel Olarak	60
2. Bölünmez Mal Vasiyetinde	61
3. İntifa ve İrat Vasiyetinde.....	63
4. Mirasçı Atamada.....	63
III.VASİYETNAMENİN İPTALİ	63
HH. A. Genel Olarak.....	63
ii. B. Vasiyetnamenin İptal Sebepleri	64
1. Ehliyetsizlik	64
2. İrade Sakatlıkları	65
a. Yanılma	66
b. Aldatma	67
c. Korkutma veya Zorlama	68

3. Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Nedeniyle İptali	69
4. Şekle Aykırılık.....	70
C.Vasiyetnamenin İptali Davası	71
1. Genel Olarak Vasiyetnamenin İptali ve Vasiyetnamenin Yürürlüğüne Etkisi	71
2. Davanın Tarafları	73
a. Davacı	73
b. Davalı	73
3. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	73
4. Süre.....	74
SONUÇ	76
KAYNAKÇA	78

KISALTMA CETVELİ

b	:Bent
bkz.	:bakınız
C	:cilt
c	:cümle
E	:Esas
e.t	:Erişim Tarihi
EBK	:Mülga 818 Sayılı Borçlar Kanunu
f.	:fıkra
HD	:Hukuk Dairesi
HMK	:6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HGK	:Hukuk Genel Kurulu
K	:Karar
Karş.	:Karşılaştırmamız
md.	:madde
Ör	: örneğin
s	:Sayfa
S	:Sayı
T	:Tarih
TBK	: 6098 sayılıTürk Borçlar Kanunu
TCK	:5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	:4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
vd.	:ve devamı
vs.	:ve sair

BİRİNCİ BÖLÜM

MİRAS HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI VE VASIYETNAME

I. MİRAS HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI

Miras Hukuku, kişinin yaşamını kaybetmesinden sonra, malvarlığının kimlere geçeceğini belirten ve bu geçişi hukuki normlara bağlayan bir hukuk dalıdır¹. Başka bir deyişle, Miras Hukuku ölüme bağlı bir malvarlığı hukukudur ve bir kişinin ölümü gerçekleştiğinde ölenin malları, hakları, alacak ve borçları ile ilgili özel hukuk ilişkilerinin geleceğini belirleyen özel hukuk koludur².

Tezimizin konusu vasiyetnamenin yürürlüğüne ilişkin olup, bir süreci irdelleyeceğimizden bu süreç içerisindeki Miras Hukukuna ilişkin kavramlara kısaca değinmeyi arzu ettik.

A. Mirasbırakan (Muris)

Ölüm olayının gerçekleşmesi ile hak ve borçları olmak üzere başkalarına intikal eden gerçek kişiye mirasbırakan denir³. Ölüm ifadesinden Miras Hukukunda yalnızca insanların ölümü anlaşılmakta olduğundan, mirasbırakanda yalnızca gerçek kişi olabilecektir⁴.

Hukuk dilinde mirasbırakan, muris ve müteveffa terimleri aynı kavramı ifade etmektedir. Mirasbırakanın vasiyetname düzenlemesi halinde, mirasbırakan vasiyetçi olarak da tanımlanabilmektedir⁵.

Tüzel kişiliğin sone ermesi durumunda tüzel kişiliğinin sahip olduğu malların ve hakların akıbeti tüzüğüne, ilgili kanun hükümlerine yoksa TMK 53-54 maddelerine göre belirleneceğinden tüzel kişiler mirasbırakan sıfatına haiz olamazlar⁶.

¹ Zahit İmre / Hasan Erman, Miras Hukuku, 14. Bası, İstanbul, Dar Yayınları, 2018, s. 1; Mustafa Dural / Turgut Öz, Miras Hukuku, Cilt IV, 12. Bası, İstanbul Filiz Kitabevi, 2018, s.1.

² Bilge Öztan, Miras Hukuku, 9.Baskı, Ankara Turhan Kitabevi 2018 s.3; Ali Naim İnan / Şeref Ertaş/ Hakan Albaş, Miras Hukuku, 10.Bası, Ankara 2019, s.47.

³ Ahmet M. Kılıçoğlu, Miras Hukuku, 9.Bası Ankara Turhan Kitabevi 2018 s. 22; Rona Serozan/ Baki İlkay Engin, Miras Hukuku, 6. Bası, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2019, s.113.

⁴ Mehmet Ayan, Miras Hukuku, 9.Baskı, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2016, s.33; Dural / Öz, s.5.

⁵ Gökhan Antalya/İpek Sağlam, Miras Hukuku, 3. Baskı, İstanbul Legal Kitabevi 2015, s.38.

⁶ Kemal M. Oğuzman, Miras Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995, s.2.; Kocayusufpaşaoğlu, Necip, Miras Hukuku, 3.Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1987, s.4; Nurşin, Ayiter/ Ahmet, Kılıçoğlu, Miras Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1991, s.38.

B. Tereke

Mirasbırakanın vefatı ile mirasçılara intikal eden özel hukuk ilişkilerinin tamamına tereke denir⁷. Mirasbırakanın sağlığında mevcut olan mamelek ölümü ile mirasbırakanın terekesine dönüşmüş olur⁸. Ancak tereke ile malvarlığı kavramları tamamen eş anlamlı değildir⁹. Malvarlığı değeri olan ama terekeye dahil olmayan haklar söz konusu olabildiği gibi, terekede yer alıp da malvarlığında bulunmayan haklar da olabilir¹⁰.

Şahsa kaim haklar mirasçılara geçmez. Mesela bir partiye veya spor kulübüne üyelik hakkı, bir dernekdeki üyelik hakkı şahsa kaim haklar miras yoluyla geçmez¹¹. Malvarlığı hakları miras yoluyla geçmektedir ancak istisnaları vardır. Malvarlığı haklarının bir kısmı kişilerin yaşamları sürdükçe elde edebilecekleri, bu yönüyle kendilerine özgülenmiş durumda olan haklardır. Bu nedenle kişilerin yaşamlarının sona ermesi ile mirasçılara intikal etmeyen bu haklara intifa hakkı, oturma hakkı, nafaka alacağı hakkı örnek olarak verilebilir¹².

Dul ve yetim aylıkları gibi mirasbırakanın malvarlığında yer almayan, mirasçılardan şahsından doğan haklar da mevcuttur¹³.

Yargıtay 01.10.2009 tarihli kararında dul ve yetim aylıklarının Sosyal Güvenlik Yasalarından ve Kamu Hukukundan kaynaklanan, kişiye doğrudan talep hakkı veren ve Sosyal Güvenlik Kurumundan talep olunan bir hak olduğu, bu itibarla da dul ve yetim aylığının mirasbırakanın veya vasiyetçinin “malvarlığı” içerisinde yer almadığına ve bu nedenle ölüme bağlı tasarrufa konu edilemeyeceğine karar vermiştir¹⁴.

⁷ Hüseyin Hatemi, Miras Hukuku 7.Bası İstanbul, 12 Levha Yayıncılık, 2018, s.7; Dural/ Öz, s.8.

⁸ Serozan/ Engin, s.119-120; İnan/Ertaş/Albaş, s. 64.

⁹ Antalya/ Sağlam, s.34.

¹⁰ Kocayusufpaşaoğlu, s.36.

¹¹ A. Dilşad Keskin / Huriye Reyhan Demircioğlu, Medeni Hukuk II, 1. Bası, Ankara, Seçkin Kitapevi 2018, s.171; Ömer Uğur Gençcan, Miras Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları 2011, s.218.

¹² İmre / Erman, s. 10.

¹³ Dural/ Öz, s.12; Öztan, s.16.

¹⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E., 2009/12759 K., 2009/14554 T.1.10.2009. (Karar için bkz., www.kazanci.com)

C. Mirasçı

Mirasçı, mirasbırakanın terekesi üzerinde külli halef sıfatıyla hak sahibi olan gerçek veya tüzel kişilerdir. Mirasbırakanın ölümü ile açılan miras üzerinde mirasçılık sıfatının bulunması, mirasın geçişi için zorunludur¹⁵.

Yasal mirasçı ve atanmış mirasçı olmak üzere iki çeşit mirasçı kavramı vardır. Mirasçı olmaları kanundaki düzenlemelerden kaynaklanan mirasçılar, yasal mirasçılar olarak adlandırılmaktadır. Atanmış mirasçı ise mirasbırakanın düzenlediği vasiyetname veya miras sözleşmesi ile belirlediği ve bu nedenle mirasbırakanın iradesinden kaynaklanan mirasçılık çeşididir¹⁶.

Ölenin kan hısımları (ancak bu hısımlık hukuki olmalı ve bir zümreye dahil olmalıdır), evlatlık, sağ kalan eş ve hiçbir mirasçının bulunmaması halinde devlet, yasal mirasçılar olup arasında bir kısmının hukuki durumu diğerlerinden farklı düzenlenmiştir.

Şöyle ki, Kanunumuz yasal mirasçılardan bir kısmı için belirli bir oran öngörmüş ve mirasbırakanın en azından bu oranlara uyacak şekilde hareket etmesini düzenlemiştir. Bunlara saklı paylı (mahfuz hisseli) mirasçılar denir¹⁷.

TMK madde 580'e göre; mirasçılık sıfatının kazanılabilmesi için mirasbırakanın ölümü anında mirasçının yaşıyor olması gerekmektedir. Kanun koyucumuz TMK 582. maddesiyle ceninin mirasçı olabileceğini öngörmüş ancak bu durumu sağ doğması şartına bağlamıştır. Mirasçının, mirası kazanması hukuki bir işlem olmadığından fiil ehliyetinin mevcudiyetine bağlı değildir¹⁸. Bu itibarla mirasçının hak ehliyetine sahip olması yeterlidir¹⁹.

TMK 501. maddesi ile devletin mirasçılığı düzenlenmiş olup mirasbırakanın ölümünden sonra terekenin tamamı üzerinde hak sahibi olan mirasçısı bulunmaması halinde “devlet” o kişinin yasal mirasçısı haline gelir. Zira yasal mirasçı sıfatına haiz hiçbir yakını bulunmayan muris bir kişiyi mirasının kesirli bir bölümü için (ör. ½'si) mirasçı atamışsa, kalan kısım yine devletkalacaktır.

¹⁵Ayan, s.33; Antalya/ Sağlam, s.39.

¹⁶İmre /Erman, s. 12; Ayan, s.33; Dural/Öz, s.5

¹⁷Saklı pay (mahfuz hisse); yasa gereği yasal mirasçılardan bazılarının mirasbırakanın iradesiyle ortadan kaldırılmayan, dokunulmayan bir miras payıdır. Saklı pay oranları TMK md. 506 düzenlenmiştir. Dural / Öz, s.6; Kılıçoğlu, s.27; Keskin/ Demircioğlu, s.175.

¹⁸Öztan, s.14.

¹⁹Serozan / Engin, s.78-79.

Devlet yasal mirasçı olabileceği gibi mirasbırakanın iradesi ile atanmış mirasçı da olabilir²⁰.

D. Vasiyet Alacaklısı (Musaleh)

Vasiyet alacaklısı bir diğer adıyla musaleh ölüme bağlı bir tasarruf yapmak suretiyle mirasçı atamadan, kendisine malvarlığı menfaati kazandırılan kişiye denir²¹. Bu durumda ölüme bağlı tasarruf ile lehine bir vasiyette bulunan kişiye “vasiyet alacaklısı” denir²². Çoğu zaman vasiyet alacaklısı veya lehine belirli mal vasiyet olunan kişi olarak da adlandırılmaktadır²³.

Lehine vasiyet olunan kişinin mirasçılık sıfatı yoktur²⁴. Ancak yasal mirasçı ya da atanmış mirasçı sıfatına sahip bir kimsenin aynı zamanda lehine bir ölüme bağlı tasarruf yapılabilmesi mümkündür. Vasiyetname veya miras sözleşmesi ile bir kimse lehine vasiyette bulunulduğunda, bu kimse aynı zamanda mirasçı sıfatına sahipse, bunun miras payına ek olarak bırakıldığı belirtilmediyse kanundaki karine gereği bu bir paylaşırma kuralı sayılır²⁵.

II. ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLAR

A. Genel Olarak Ölüme Bağlı Tasarruf Kavramı

Ölüme bağlı tasarruf, murisin ölümü ile yürürlüğe girecek talimatlarını içeren bir hukuki işlemdir²⁶.

Kanunda kullanılan “tasarruf” kelimesi sağlararası işlemde kullanılan “tasarruf işlemi” “tasarruf yetkisi” kavramlarından farklı olup, sağlararası işlemde kullanılan “tasarruf işlemi” bir hakkı doğrudan etkileyen bir işlemdir²⁷. Bu işlemler, bir hakkı ortadan kaldıran, bir hakkı bir malvarlığından başka bir malvarlığına aktaran yahut bir alacak hakkını, bir aynı hakkı sınırlı bir aynı hak ile kayıtlayan bir işlemlerdir. Tasarruf işleminin yapılabilmesi için de kişinin doğrudan etkilenen hak üzerinde “tasarruf yetkisine” sahip olması gerekir.

Ölüme bağlı tasarrufta “tasarruf” kelimesi yukarıdaki anlamda kullanılmamaktadır. Kanun koyucu buradaki “tasarruf” kelimesi ile ölüme bağlı bir hukuki işlemi ifade etmek istemiştir.

²⁰ Dural / Öz, s. 6; Gençcan, s. 299.

²¹ Antalya/ Sağlam, s.44; Öztan, s.18; İnan/ Erbaş/ Albaş, s.65.

²² İmre/ Erman, s.13; Ayan, s.34; Antalya/ Sağlam, s.44.

²³ Gençcan, s. 214.

²⁴ Oğuzman, s.7; Ayan, s.35.

²⁵ Gençcan, s.214.

²⁶ İnan /Ertaş /Albaş, s.159; Dural/Öz, s.50.

²⁷ Öztan, s.165.

Bu işlem ne taahhüt ne de tasarruf işlemidir. Ölüme bağlı tasarruf miras bırakanın son dileklerini açıkladığı bir hukuki işlemdir²⁸.

Miras Hukuku tarafından düzenlenen ölüme bağlı tasarruf kavramı, mirisin vefatından sonra gerçekleşmesini dilediği bütün konulara ilişkin açıklamalarını ifade eder²⁹. İlk akla gelen mirasbırakanın bir kişiyi kendisine mirasçı olarak ataması yahut belirli bir kişi veya kişiler lehine vasiyet bırakmasıdır³⁰.

Mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm ifade etmesini istediği arzuları yalnızca malvarlığına ilişkin olmayabilir. Örneğin, mirasbırakan ölüme bağlı tasarrufu ile torunun eğitim göreceği okulu bildirebilir, vakıf kurabilir veya evlilik dışı bir çocuğu tanıyabilir³¹.

Vasiyet alacaklısının veya atanmış mirasçının, mirasbırakan vefat etmediği sürece kazanmış oldukları bir hakları yoktur, beklenen hakları vardır. Bu bağlamda ölüme bağlı tasarrufların, mirasbırakanın vefatından sonra hüküm ifade etmesi işlemin gereğidir; yani ölüm onun *causa'sıdır*³².

Sonuç olarak; ölüme bağlı tasarruf, mirasbırakanın iradesini içeren ve ölümünden sonra hüküm ve sonuç doğurmak üzere gerçekleşmesini istediği her türlü emir veya istekleri olarak ifade edebileceğimiz hukuki işlemdir³³. Ölüme bağlı tasarruflar “şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf” ve “maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf” olmak üzere iki anlamda karşımıza çıkmaktadır³⁴.

B. Ölüme Bağlı Tasarrufların Çeşitleri

1. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf, ölüme bağlı iradenin nasıl bir biçimde ve şekilde açığa vurulacağına ilişkindir³⁵.

²⁸ Öztan, s.165; Serozan /Engin, s.174; Bülent, Köprülü, Miras Hukuku Dersleri, 2. Bası, İstanbul, 1985 , s.109.; Aydın Zevkliler, Medeni Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri- Kişiler Hukuku- Aile Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 1995, s.114-115; Fikret Eren, Türk Medeni Kanununda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası, Ankara 1966, s.3, Aydın Aybay, Miras Hukuku Dersleri, 4. Baskı, İstanbul 2003, s.29.

²⁹ Kocayusufpaşaoğlu, s.126.

³⁰ İmre/ Erman s.55; Hatemi, s.80.

³¹ Ayan,s.93; Antalya/ Sağlam, s.106.

³² Dural/Öz, s.51; Öztan, s.168.

³³ Aydın Tekdoğan, Vasiyetnamenin Tenfizi ve İptal Davaları, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2018, s.50. s.74; İnan/ Erbaş/ Albaş, s.100.

³⁴ Öztan, s.175.

³⁵ Ayan, s.94; Kılıçoğlu, s.106.

Ölüme bağlı tasarrufun şekle bağlanmasının amacı, mirasbırakanın ölümünden sonra yürürlüğe girecek hükümlerin ispat edilebilirliğini kolaylaştırarak güvenli bir durumun sağlanmasıdır³⁶.

Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf, mirasbırakanın son isteklerini içerir vesika ya da belgedir. Kanunumuz iki türlü şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf tanımlamıştır: Vasiyetname (TMKmd. 531vd.) ve miras sözleşmesi(TMKmd. 545). Burada *numerus clausus*(kapalı sayı) prensibi hâkim olup kanunda düzenlenmiş olanların dışında bir ölüme bağlı tasarruf şekline başvurulmaz³⁷. Tarafların özgür iradeleriyle yeni ölüme bağlı tasarruf halleri yaratmaları mümkün değildir³⁸.

a. Vasiyetname

Vasiyetname tek taraflı bir irade açıklamasıdır ve mirasbırakanın ölümünden sonra gerçekleşmesini istediği arzularını bildirir. Mirasbırakan, bu tek taraflı hukuki işleminden ölümüne kadar istediği zaman, dilediği şekilde dönme hakkına sahiptir³⁹.

Türk Medeni Kanunumuza göre, vasiyetname üç şekilde olabilir. Türk Medeni Kanunumuzun 531. maddesine göre mirasbırakan ölüme bağlı iradesini ancak resmi vasiyetname, el yazılı vasiyetname yahut sözlü vasiyetnameden biriyle açıklayabilir⁴⁰. Çalışmanın konusu “Vasiyetnamenin Yürürlüğü” olduğundan ilerleyen bölümlerde vasiyetname başlığı daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

b. Miras Sözleşmesi

Miras sözleşmesi⁴¹ mirasbırakanın, mirasçısı veya üçüncü kişi ile kendisinin ölümünden sonra neticeleri doğacak şekilde yaptığı sözleşmedir⁴².

³⁶ Antalya/ Sağlam, s.117.

³⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s.127.

³⁸ Ayan, s.54; İmre/ Erman, s.55; Dural/Öz, s.53; Serozan/Engin, s.175.

³⁹ Antalya/Sağlam, s.118; Serozan/ Engin, s.176.

⁴⁰ Bkz. s. 20.

⁴¹ Mustafa Dural, Miras Sözleşmeleri: İsviçre, Alman, Avusturya Hukuklarıyla Karşılaştırmalı Olarak, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1980, s.18-22., Antalya, Gökhan, Mirastan Feragat Sözleşmesi, Alkım Yayınevi, İstanbul 199, s.17-25; Miras sözleşmeleri temelini Cermen örf ve adet hukukundan alır. Roma Hukukunda kişinin terekisi üstündeki hakkı tam olduğundan bu hakkı sınırlayan ve bağlayıcı bulunan miras sözleşmesi kabul edilmezdi. Oysa Cermen örf ve adet hukukunda kabul edilmiş olan miras sözleşmeleri, sağlararası iki taraflı hukuki işlemlerden türemişlerdir. Miras sözleşmesinin kabul edilmesinin nedeni, aile malvarlığı üzerindeki mirasçılık sıfatının ya da sırasının düzenlenmesine izin vermesi, eşlerden birinin ölümü halinde malvarlığının akıbetinin düzenlenmesi ve evlenerek giden kız çocuğunun mirastan vazgeçmesinin sağlanmasıdır. Örneğin; 1811 sayılı Avusturya Medeni Kanunu, Cermen Hukukuna paralel olarak miras sözleşmelerini düzenlemiştir. Buna göre, bu kanun miras sözleşmesinden sadece olumlu miras sözleşmesini anlar ve miras sözleşmesinin temel işlevinin malvarlığının aile içindeki akıbetini düzenlemek olduğunun kabul eder. Daha sonra Alman Medeni

Miras sözleşmeleri iki taraflı bir hukuki işlem olup, bu işlemin taraflarını karşılıklı olarak bağlar⁴³. Bu nedenle miras sözleşmesi yapanlaryazılı anlaşma yapmadıkça bundan tek taraflı olarak dönemezler. Sadece belli şartların varlığı halinde istisnai olarak tek taraflı olarak dönme söz konusu olabilir⁴⁴.

TMK md. 546/II gereğince mirasbırakan mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birinin olması halinde miras sözleşmesinden tek taraflı olarak dönebilecektir⁴⁵.

Diğer istisnai durum ise TMK md. 547 ile düzenlenmiş olup, miras sözleşmesine göre sağlararası edimleri isteme hakkı bulunan taraf bu edimlerin sözleşmeye uygun olarak ifa edilmemesi veya güvenceye bağlanmaması halinde miras sözleşmesinden dönme hakkına sahip olur⁴⁶.

Miras sözleşmesi, olumlu miras sözleşmesi ve olumsuz miras sözleşmesi olarak iki türe ayrılır. Her iki miras sözleşmesi de ivazlı veya ivazsız olabilir. Hatemi, ivazlı olumlu miras sözleşmesi ancak “sağlararası ivazın”, “ölünceye kadar bakma edimi” olması halinde mümkün olduğunu savunmaktadır⁴⁷.

Olumlu miras sözleşmesinde, muris, sözleşmenin diğer tarafı lehine bir ölüme bağlı tasarrufta bulunma amacını taşımaktadır⁴⁸.

Olumsuz miras sözleşmesinde ise, muris sözleşmenin diğer tarafı olan, müstakbel ve muhtemel saklı paylı mirasçıyı kendi terekesi üzerinde doğacak mirasçılık hakkından feragat ettirmektedir. Mirastan feragat sözleşmesinde ölüme bağlı tasarrufta bulunan sıfatı, feragati kabul eden mirasbırakana aittir (TMK md. 528)⁴⁹. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarrufta bulunma

Kanunu, 19.yy da gelişen hakim görüşün etkisiyle miras sözleşmesini olumlu içerikli olarak ve herkesin yapabileceği şekilde kabul etmiştir.

⁴² Antalya/Sağlam, s.144; Öztan, s.244.

⁴³ Ayan, s.117; Keskin/ Demircioğlu, s. 217.

⁴⁴ Öztan, s. 176; İmre/Erman, s. 56.

⁴⁵ Ayan, s.120;

⁴⁶ Öztan, s.266

⁴⁷ Hatemi, s. 106- 107.

⁴⁸ TMK md 527, Dural Miras Sözleşmeleri, s. 31.

⁴⁹ Kocayusufoğlu, s.128; Dural/ Öz, s. 101; İmre/Erman, s. 196; Şeref Ertaş, Mirastan Feragat isimli makalesinde feragat sözleşmelerinin her iki tarafı içinde bir ölüme bağlı tasarruf olduğunu, bu nedenle miras sözleşmesinde bulunan her iki tarafında ergin, ayırma gücüne sahip ve kısıtlı olamaması gerektiğini savunmaktadır.(D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, C.21, Özel S., 2019, s. 2893-2909, s. 2894-2895)

ehliyeti sadece mirasbırakan açısından aranırken, karşı taraf için bu kural uygulanmayacaktır. Zira karşı taraf sağlararası bir tasarruf yapmakta olduğundan, genel hükümler uygulanır⁵⁰.

TMK md. 503'e göre; "Miras sözleşmesi yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve ergin olmak,kısıtlı bulunmamak gerekir." Yasa koyucu bu hükmüyle miras sözleşmesi yapmak için tam fiil ehliyetine sahip olunmasını açıkça hükme bağlamıştır⁵¹.

Aksi kararlaştırılmadığı sürece, mirastan feragat sözleşmesi ivazsız ise mirastan feragat eden mirasçılık sıfatını kaybetse de onun yerine alt soyu miras hakkına sahip olacakken, ivazlı bir mirastan feragat sözleşmesi yapıldığında feragat edenin altsoyunu da etkileyecektir⁵².

Miras sözleşmesinin en sık karşılaşılan biçimi ölünceye kadar bakma sözleşmeleridir⁵³. Ölünceye kadar bakma sözleşmesi TMK md. 612' de düzenlenmiştir.

TMK md. 545'e göre miras sözleşmeleri, resmi vasiyetname şeklinde düzenlenmelidir.

2. Maddi Anlamda Ölüm Bağı Tasarruflar

Maddi anlamda ölüm bağı tasarruflar, miras sözleşmesi ve vasiyetnamenin içeriğini,murisin ölüm bağı istek ve dileklerini belirler⁵⁴.Maddi Anlamda ölüm bağı tasarruflardan vakıf kurma, mirasçılıktan çıkarma, tanıma, vasiyeti yerine getirme görevlisi⁵⁵ atama sadece vasiyetname ile yapılabilirken, mirasçı atama ve belirli mal bırakma, yedek mirasçı⁵⁶ ve art mirasçı⁵⁷ atama hem vasiyet hem miras sözleşmesiyle yapılabilir⁵⁸. Mirastan feragat sözleşmesi sadece miras sözleşmesi ile yapılabilir.

⁵⁰ Tekdoğan, s.145.

⁵¹ İmre/ Erman, s. 189; Ayan, s. 102.

⁵² Ayan, s. 118; İmre/ Erman, s. 200

⁵³ Kılıçoğlu, s. 132.

⁵⁴ Hatemi, s. 83; Antalya/ Sağlam, s. 183.

⁵⁵Eski Medeni Kanunumuzda "vasiyeti tenfiz memuru" başlığı altında düzenlenmişken Yeni Medeni Kanunumuzun madde 550- 556 hükümleri gereğince "vasiyeti yerine getirme görevlisi" başlığında düzenlenen, mirasbırakanın düzenlediği vasiyetname ile son arzularının yerine getirilmesi için gerekli bütün işlemleri yapmakla görevli ve yetkili olmak üzere atadığı gerçek veya tüzel kişiler.

⁵⁶ Yedek mirasçı; TMK md. 520' de düzenlenmiş olup mirasbırakanın atadığı mirasçının kendisinden önce ölmesi veya mirası red etmesi halinde onun yerine geçmek üzere kişi veya kişileri yedek mirasçı olarak atayabilir.

⁵⁷ Art mirasçı; TMK. md. 521/I ile düzenlenmiş olup, burada iki ayrı mirasçı veya vasiyet alacaklısı vardır. Birincisi ön mirasçı, ikincisi art mirasçı olarak adlandırılır ve burada mirasbırakan ölüm bağı tasarrufu ile önmirasçısını tayin eder, önmirasçısının ölümünden veya belirli bir sürenin geçmesinden sonra mirasının artmirasçısına geçeceğini düzenler.

⁵⁸ Ayan, s. 124 – 125; Öztan, s. 275.

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar tereke malları üzerinde olabileceği gibi (ölüme bağlı teberrular) tereke ile doğrudan doğruya ilişkisi bulunmayan, mirasbırakanın defnedilmek istediği yeri belirten veya çocuğunun tahsil hayatı ile ilgili isteklerini belirten vb. kişi ve aile hukuku ile ilgili tasarruflar da olabilir⁵⁹. En önemlileri tereke üzerinde olup, başlıca iki çeşidi mirasçı atama (TMKmd. 516) ve belirli mal vasiyetidir⁶⁰. (TMK md. 517).

a. Mirasçı Atanması

Mirasbırakan vasiyetnamesi ile bir ya da birden fazla kimseyi terekesinin tamamı ya da belirli bir bölümü için hak sahibi yapıyorsa, mirasbırakanın o kişiyi mirasçı tayin ettiği anlaşılır. Vasiyetçi ya bütün malvarlığı ya da malvarlığının yarısı, üçte biri, onda biri gibi kesirli bir kısım için bir kişiyi mirasçı atar. Atanmış mirasçı mirasbırakanın ölümü ile kendiliğinden tereke üzerinde tam hak sahibi olur. Tıpkı yasal mirasçı gibi mirasbırakanın külli halefidir⁶¹. Atanmış mirasçı mirasbırakanın külli halefi olmasının bir neticesi olarak tereke borçlarından şahsi sorumluluğu vardır. Elbette ki atanmış mirasçının haricinde başkaca atanmış mirasçı ya da yasal mirasçı bulunması halinde tereke borçlarından hepsinin zincirleme sorumluluğu söz konusu olacaktır⁶².

Bir yasal mirasçı, vasiyetname ile kendi yasal miras payına ilaveten mirasçı atanabilir, bununla birlikte bu tasarrufun diğer yasal mirasçıların saklı paylarını ihlal etmemesi gerekir⁶³.

Dural/ Öz'e göre bu halde gerçek bir mirasçı atama değil de yasal mirasçının miras payını genişletmesi söz konusudur⁶⁴.

Atanan mirasçı gerçek kişi olabileceği gibi, tüzel kişi de olabilir. Mirasbırakan düzenlediği vasiyetnamesi ile bir derneği, vakfı, bir şirketi hatta devleti mirasçı olarak atayabilir⁶⁵.

b. Vasiyet

TMK'nın 517. md.'sine göre, ‘‘Mirasbırakan, bir kimseye onu mirasçı atamaksızın belirli bir mal bırakma yoluyla kazandırmada bulunabilir.’’

⁵⁹ İmre / Erman, s.58; Dural/Öz, s. 55.

⁶⁰ İmre / Erman, s.57

⁶¹ Öztan,s.292; Serozan/ Engin, s. 237-238.

⁶² Dural/ Öz, s.142; Dilşad / Demircioğlu, s. 221-222.

⁶³ Öztan, s. 274-275; Antalya / Sağlam, s. 184.

⁶⁴ Dural / Öz, s. 184.

⁶⁵ Antalya / Sağlam, s.185; Ayan, s.125.

Vasiyet, ölüme bağlı tasarrufla bir kimseye terekedeki bir malın mülkiyetinin veya terekenin tamamı ya da bir kısmı üzerinde intifa hakkının kazandırılmasına yönelik olabileceği gibi; bir kimse lehine tereke değeri üzerinden bir edimin yerine getirilmesinin, bir iradın bağlanmasının veya bir kimsenin bir borçtan kurtarılmasının, mirasçılar veya belirli mal bırakılanlara yükletilmesi suretiyle de olabilir⁶⁶.

Bırakılan belirli mal terekede bulunmadığı takdirde, tasarruftan aksi anlaşılmadıkça, ölüme bağlı tasarrufu yerine getirmekle yükümlü olanlar borçtan kurtulurlar.

Eski Medeni Kanunumuz “muayyen malda tasarruf” teriminin kullanılmakta iken TMK 517 md. ile “belirli mal bırakma” terimi tercih edilmiştir. Doktrinde ise “muayyen mal vasiyeti” veya “vasiyet” terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Vasiyetin konusu, belirli bir mal bırakılmasıyla sınırlı olmadığından üst kavram olarak “vasiyet” terimi tercih edilmektedir⁶⁷. Belirli mal vasiyeti belirli bir mal varlığı menfaatinin bir kişi lehine bir alacak hakkı yaratmak suretiyle vasiyetçi tarafından ölüme bağlı bir tasarrufla bağışlanmasıdır⁶⁸. Lehine mal vasiyet olunan kişiye hukukumuzda “vasiyet alacaklısı” denmektedir⁶⁹. Lehine mal vasiyet olunan vasiyet alacaklısı (musaleh) gerçek kişi veya tüzel kişi olabilir⁷⁰. Aynı zamanda kanuni veya atanmış mirasçı olması da mümkündür. Lehine mal vasiyet olunan kişi lehine mirasbırakanın ölümünde sadece bir alacak hakkı doğar. Bundan doğan talep hakkı da nisbi bir niteliktedir. Bu hak ancak borçlu (mükellef) durumunda olan kişilere (vasiyet borçlularına: varsa vasiyeti yerine getirme görevlisi varsa buna, mirasçılara) karşı ileri sürülebilir⁷¹.

Vasiyetname ile mirasçı atama mı, yoksa belirli mal vasiyeti mi olduğunu belirlemek hukuken önemli olup, vasiyetçi çoğu zaman yaptığı tasarrufun hukuki niteliğini bilemediğinden bunları ayırt etmek bazı hallerde güç olabilir. Örneğin; vasiyetçinin “arabam için (A) mirasçım olsun.” demiş olması halinde, A için mirasçı terimi kullanılmış olsa da bu ölüme bağlı tasarrufla A, vasiyet alacaklısı olacaktır. Bütün malvarlığı bir evden ibaret olan mirasbırakanın vasiyetnamesinde, evinin yarısını A’ya vasiyet ettiğini bildirmesi halinde bu

⁶⁶ İmre/ Erman, s.120-121.

⁶⁷ Antalya /Sağlam, s.186; İmre/ Erman, s.121; Dural/Öz, s.142-143.

⁶⁸ Öztan, s.293

⁶⁹ Dural/Öz, s.143

⁷⁰ Ayan, s.128

⁷¹ İmre/ Erman, s.122; Kemal Tahir Gürsoy, Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Mal Vasiyeti, Ankara, Yıldız Matbaası, 1955, s.185.

tasarruf dış görünüşü itibarıyla mal vasiyeti izlenimini uyandırır da gerçek halde, bir mirasçı ataması niteliğindedir. Çünkü bu vasiyetçinin terekesinin belli bir oranı üzerindedir⁷².

TMK md.581e bendine göre; “Vasiyet alacaklısı olabilmek için mirasbırakanın ölüm anında mirasa ehil olarak sağ olmak şarttır.”

Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E.2010/19745, K.2011/2854, 28.2.2011 tarihli kararında, vasiyet alacaklısının mirasbırakandan önce ölmesi olgusuna dayanılarak vasiyetnamenin iptalinin istenemeyeceğine karar vermiştir⁷³. Zira burada ölüme bağlı tasarruf kendiliğinden düşer.

Vasiyet alacaklısının, bizzat vasiyetçi tarafından vasiyetnamede gösterilmesi gerekmektedir⁷⁴. Vasiyetçi lehine mal vasiyeti yaptığı vasiyet alacaklısının bir başkası tarafından belirlenmesini isteyemez. Bu hak vasiyetçiye mahsus olduğundan, temsil veya vekalet geçerli olamayacaktır. Vasiyetçi, vasiyet alacaklısını net bir şekilde ortaya koymaz ise, vasiyetname kendiliğinden hükümsüz olacağından, vasiyetname yürürlüğe giremeyecektir. Hükümsüzlüğünün tespiti her zaman istenebilecektir⁷⁵.

Vasiyetinin konusu bir alacak ve talep hakkı doğuran her şey olabilir. Ancak vasiyete konu olan şeyin mutlaka belirli ve belirlenebilir olması gerekmekte olduğundan, aksi halde ölüme bağlı tasarruf kendiliğinden hükümsüz olacaktır⁷⁶.

Vasiyetin başlıca çeşitleri şunlardır;⁷⁷

- Mal vasiyeti

-Belirli mal bırakma : mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufla terekesindeki belli bir malı dilediği kişiye vasiyet etmesidir. Bu çeşit mal vasiyetinde, vasiyet borçlusunun borcu parça borcudur.

-Tedarik vasiyeti: mirasbırakan kendisinin olmayan bir malın karşılığının terekesinden ödenmek suretiyle temin edilerek bir kimseye verilmesini vasiyet edebilir⁷⁸.

-Cins vasiyeti: mirasbırakan burada vasiyetin konusu olan malları nevi(cins) olarak tayin edilmişlerdir. Konusunun belli bir miktar para olması da cins vasiyeti niteliğindedir⁷⁹.

⁷² İmre/Erman, s.123; Öztan, s.145.

⁷³ Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E.2010/19745, K.2011/2854, T.28.2.2011 (Karar için bkz. www.lexpera.com.tr. 02.04.2018)

⁷⁴ İnan/ Ertaş/Albaş, s.235; Dural / Öz, s.143.

⁷⁵ İmre/ Erman, s.125.

⁷⁶ Tekdoğan, 118.

⁷⁷ Antalya/Sağlam, s.189-190; Dural/Öz, s.146-149; Ayan, s.129-130; İmre / Erman, s.126-134; Öztan, s.295-298.

⁷⁸ İmre/ Erman, s.133; Dural / Öz, s.146; İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 230.

⁷⁹ Özügür, s.1333.

-Seçimlik vasiyet:vasiyetçi bu vasiyet türünde lehine mal vasiyeti yapılana veya vasiyeti ifa ile yükümlü olanaseçim hakkı tanıyabilir. Burada birden çok edim borcunkonusunu oluşturmakta olup edimlerden birinin seçilmesiyle borcun yegâne konusu belirlenmiş olur ve bunun ifasıyla borç ifa edilmiş olur⁸⁰.

-Alt vasiyet : vasiyet alacaklısına, lehine vasiyet edilenlerden belirli bir bölümünü başka bir kişiye aktarması vasiyet edilmiştir. Vasiyet alacaklısınıaynı zamanda vasiyet borçlusuna haline getirdiği vasiyet türüdür⁸¹.

-Ön vasiyet: vasiyetçinin yasal ve atanmış mirasçı lehine mal vasiyeti yapması halidir.

- Alacak vasiyeti : vasiyetçi bir üçüncü kişiden olan alacak hakkını diğer bir kişiye vasiyet edebilir⁸².
- İbra vasiyeti: mirasbırakan borçludan olan alacağının almaktan vazgeçerek vasiyetname ile borçlusunu ibra ederek borçtan kurtarmasıdır.⁸³.
- İntifa vasiyeti: mirasbırakanvasiyeti ile terekenin tümünden veya bir kısmından yararlanma hakkını belli kişiye bırakmasıdır⁸⁴.
- Sigorta vasiyeti:mirasbırakan sağlığında kendisi lehine yaptığı bir sigortayı ve sigorta menfaatini diğer bir kişiye vasiyet etmesidir. Sigorta vasiyetinin diğer vasiyetlerden farkı, TMK md.601/II gereğince, vasiyet alacaklısının sigorta tazminatını, mirasçılara başvurmadan doğrudan doğruya sigortacıdan talep edebilmesidir⁸⁵.
- İrat vasiyeti: mirasbırakan,vasiyetiyle vasiyet borçlusunu, vasiyet alacaklısına belli zamanlarda tekrarlanan edimlerde bulunma ile yükümlü kılmasıdır.⁸⁶.

Mal vasiyetleri büyük miktarlara varabilir, hatta bütün terekeyi kaplayabilir. Saklı payı aşan mal vasiyetlerinin tenkisini, yasal mirasçı dava edebilir.Zira TMK md. 560/I şu şekilde hükme bağlanmıştır: “Saklı paylarının karşılığını alamayan mirasçılar, mirasbırakanın tasarruf edeceği kısmı aşan tasarrufların tenkisini dava edebilirler.”

Gelişmiş medeniyetlerde olduğu gibi, çağdaş bir hukuk devleti içerisinde özgür yurttaşlar olarak medeni haklarımızı kullanabiliyorsak, şüphesiz ki bunu Cumhuriyetimizin banisi, Yüce

⁸⁰ Tekdoğan, s.122.

⁸¹ Ayan, s.128; İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 231.

⁸² İmre/ Erman, s.132; Dural/ Öz, s.147.

⁸³ Hatemi, s.116.

⁸⁴ Dural/ Öz, s.148; Ayan, s. 129.

⁸⁵ İmre/ Erman, s.134.

⁸⁶ İrat vasiyetinden doğan borçlara, kaydı hayat ile irada ilişkin BK. Md. 507 vd. hükümleri kıyasen uygulanır.Yargıtay 2. H.D 15.12.1970 T. 5509/6637. (bkz. Antalya/ Sağlam, s.189.)

Atatürk’e borçluyuz. Ulu önderin hukuk devrimlerinin tezahürü ile Medeni Hukukumuzun geliştiği yadsınamayacağından, duyduğumuz sevgi, şükran ve bağlılığımıza binaen, vasiyetnameye ilişkin yapmış olduğumuz hukuki açıklamalar ışığı altında, bu kısımda Atatürk’ün vasiyetnamesine yer vermek gerektiği düşünülmektedir.

Atatürk, Dolmabahçe Sarayı’nda, 5 Eylül 1938 günü, kendi eliyle hazırladığı el yazılı vasiyetnamesini, kapalı zarf içerisinde 6 Eylül 1938 tarihinde saraya davet edilen Beyoğlu 6. Noteri İsmail Kunter’e teslim etmiştir. İsmail Kunter bir tutanak tanzim etmiş Atatürk’e tanık olarak da Hasan Rıza Soyak ve Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp’e imzalatmıştır⁸⁷.

Bu vasiyetnamenin orijinal metni aşağıdaki şekildedir:

⁸⁷ Antalya/Sağlam, s.2-3; Hasan Rıza Soyak, Atatürk’ ten Hatıralar.

Dahatlatıfı : 5-V-1938
Pazar cidesi

malik olduğum bütün mekân ve hisse senetleri ile
Çankaya'daki menkul ve gayri menkul emvalimi
C. H. Partisine oteldeki şovlarla, Türk ve İslam
ediyorum.

1) mekân ve hisse senetleri, şimdiki gibi, işleri
barkas tarafından temin edilecektir.

2) Her seneki nemadan, her ne kadar serafi
mârifetli kalacak, yasadıkları müddetçe,
Makbûle ayda bir, Alpete sekiz yüz, Salihon
gökçene altı yüz, ilkinde iki yüz lira ve
Rukîye ile netileye şimdiki yüz lira
verilecektir.

3) S. Gökçene bir ev de alınacak ayda bir
verilecektir.

4) Makbûlenin yasadığı ev müddetçe
Çankaya'da oturduğu ev de emrinde kalacak
tır.

5) İsmat İnönü'nün feciye bir yitirisi tasillesini
aktarı için mekân olacakları yardım yapılacaktır.

6) Her seneki nemadan mütebaki mekânlar yarı
yarıya, Türk Tarih ve Dil Kurumlarına
tahsis edilecektir.

K. Atatürk

Atatürk'ün vasiyetnamesi ölümünden sonra 28 Kasım 1938 günü, Ankara 3. Sulh Hukuk
Mahkemesi Hakimliği'nce açılıp okunmuştur. İlgili karar metninin bir örneği aşağıdadır;

T. C.
ANKARA
3 Üncü Sulh Hukuk
MAHKEMESİ
Sayı: 938/95 T.

Terki hayat eden Cümhur başkanı K. ATATÜRK'ÜN 28/II/938 Tarihinde mahkememizde açılan vasiyetnamesi Sureti aşağıya çıkarılmıştır .

Dolma bahçe 5/9/938 P.ert
esi

Malik Olduğum bütün nakut ve hisse senetleriyle Çankayada ki menkul ve gayri menkul emvalimi Cümhuriyet halk partisine atıdaki şartlarla terk ve vasiyet ediyorum.

- 1 - Nakut ve hisse senetleri şimdiki gibi iğ bankası tarafından nemala idarılacaktır .
- 2 - Her sene ki nemadan bana nisbetleri şerafi mahfuz kaldıkca yağıdıkları müddetce Makbuleye Ayda Bin, Afete 800, Sabiha Gökçene 600 Ülküye 200 lira ve Rukaya ile Nebileye şimdiki 100'er lira verilecektir .
- 3 - Sabiha Gökçene bir evde alınabilecek ayrıca para verilecektir .
- 4 - Makbulenin Yağıdığı müddetce Çankayada oturdu u evde emrinde kalacaktır .
- 5 - İsmet İnönünün çocuklarına yüksek tahsillerini ikmâl için muhtaç olacağı para verilecektir .
- 6 - Her sene nemadan mitebaki miktar varı varıya Türk Tarih ve dilber kuruslmasına tahsis edilecektir .

K. ATATÜRK

İğ bu suret aslıdır . 10.12.938

185 68

Handwritten signature and initials.

Atatürk'ün el yazılı vasiyeti incelendiğinde, CHP'nin mirasçı olarak atandığı, Türk Dil ve Tarih Kurumlarının vasiyet alacaklısı oldukları ve bu iki kuruma irat vasiyeti yapıldığı, İş Bankasının da para ve hisse senetlerinin nemalandırılması temin etmek yönünde vasiyeti yerine getirme görevlileri olarak atandığı anlaşılmakta olup, İş Bankasının muhtelif tarihlerde yaptığı sermaye artırımları dolayısıyla çıkardığı yeni hisse senetlerinin karlarının kime ait olduğu hususunda verilen, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 15.12.1970 günlü ve 5509/6637 sayılı kararında bu tespitlere yer verilmiştir⁸⁹.

Atatürk vasiyetnamesi ile bir kısım kimselere aylıklar bağlanmasını arzu etmiş ve hangi kişilerin ne kadar aylık alacaklarını da vasiyetnamesinde açıkça düzenlemiştir. Burada irad vasiyetnamesinin tipik bir örneğini görmekteyiz.

⁸⁹Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 15.12.1970 günlü ve 5509/6637 sayılı kararında; "...9/5/1938 tarihli vasiyetnamesi ile Atatürk, malik bulunduğu bütün nükut ve hisse senetleri ile Çankaya'daki menkul ve gayrimenkullerini C.H.P.'ye terk ve vasiyet ettiğini açıkladıktan sonra nükut ve hisse senetlerinin eskisi gibi İş Bankası tarafından nemalandırılmasını, yıllık kardan bazı hakiki kişilere belli miktarların verilmesini ve geriye kalanın da yarı yarıya olmak üzere Türk Dili ve Tarih Kurumlarına tahsis edilmesini son arzuları olarak belirtmiştir.

1 - Münderecatından da anlaşıldığı gibi, vasiyetname ile C.H.P. mansup mirasçı, davalı Kurum irat tahsis edilen musaleyh, İş Bankası da sırf para ve hisse senetlerinin nemalandırılmasını temin etmek üzere vasiyeti tenfiz memuru olarak nasb ve tayin edilmişlerdir. Vasiyetname ile mülkiyet C.H.P.'ye bırakılan para ve hisse senetlerini sadece nemalandırılması görevi İş Bankasına verilmiş olup, dağıtılması konusunda bir vazife yükletilmemiştir. O halde Banka yani, tenfiz memuru senelik karı mensup mirasçıya veya onun vereceği talimata göre musalehlere vermekle mükelleftir. Vasiyetnamenin muhtevası karşısında tenfiz memuru mansup mirasçının vekili durumundadır. Yapacağı işlerde vekalet görevinin icaplarını yerine getirmek zorundadır. Kurum ile banka arasında herhangi bir hukuki ilişki bulunmadığı ve bankanın şimdiye kadar yaptığı kar ödemelerini mahsup mirasçının nam ve hesabına vekil sıfatıyla vaki olduğu cihetle kurum, bankadan herhangi bir istekte bulunamaz. Öyleyse İş Bankası hakkındaki davanın reddedilmesi M.K.nun 497. maddesi delaletiyle Borçlar K. nun 386 ve sonraki maddelerine uygundur.

2 - Davacı M.K.nun 464. maddesi gereğince kendisine ölüme bağlı tasarrufla irat tahsis edilen kişidir. Kanunda açık hüküm bulunmadığına göre, uyumsuzluk halinde benzer müessese olan intifa hakkı ile ilgili hükümlerden faydalanmak icap eder. M.K. nun 722. maddesi anlaşmazlığın çözümüne ışık tutacak niteliktedir. Bu madde ile kanun koyucu, intifa hakkı sahibini istifade imkanının genişletmek amacını gütmekte, hatta muntafi olan hakkını dahi avdetini mümkün kılmakta olup, bu koruyucu hükmün irat alacaklısı hakkında da uygulanması gerekmektedir. Zaten 7/2/1968 günlü 18/2 sayılı içtihadı birleştirme kararının takip ettiği gaye de bu istikamettir. Onun için bankanın sermaye artırımları suretiyle çıkardığı bedava hisse senedinin kurum mülkiyetine mansup mirasçıya, bu senetler ister bankanın eski hisse sahiplerine bir at'feti isterse de dağıtılmayan karın bir karşılığı olarak verilmiş olsun, her halde neması da irat vasiyetlisine ait olacaktır. Hâkimin ilmi ve kazai içtihadlarından istifade etmesi M.K.nun 1. maddesi icabıdır. Bedava hisse senetlerinin nemasının irat tahsis edilen kişiye ait olduğu yolundaki ilmi görüşler de davacının iddiasına uygun düşmektedir. Bu itibarla mahkememinin vardığı sonuç isabetlidir.

3 - C.H.P. mansup mirasçı olarak kanunen terekeye hukuken vaziyet olmakla karı vasiyetname uyarınca lehbara ödemekle mükelleftir. Alacak muacceldir. Parti ödemekte temerrüt göstermiştir. Bankanın tevdi mahalli tayinini istemiş olmasında onu mütemerrit durumdan kurtaramaz. Faiz temerrüt karşılığı maktu bir tazminat olup, kanuni ceza şartıdır. Onun için alacaklının zararı olmasa dahi faiz talep edebilir. Ancak faizi aşan zarar meydana gelirse bu takdirde B. K.105. maddesi gereğince alacaklı zararını ispatla yükümlüdür. Olayda munzam zarar istemediğine, sırf faiz talep edildiğine göre, davacı geç ödemededen dolayı zararı olduğunu ispata mecbur değildir. O halde mümeyyizin bu yöne ilişkin itirazı da yerinde değildir.

4 - Kurum irat vasiyetlisidir. Taraflar da bu hususta mutabıktır. Mahkemece vasiyetin intifa vasiyeti olarak kabulü yanlış ise de, bu yanlışlığın düzeltilmesi yeniden duruşmayı gerektirmeyeceği gibi, hüküm sonucunu da değiştirmez. Bu bakımdan bu hataya işaret edilmekle iktifa edilmiş durum ayrıca bozma sebebi sayılmamıştır..."(bkz. Esat Şener, Vasiyet Hukuku, Ankara, Seçkin Kitapevi, 1995, s.273.)

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 30.11.1977 tarihli kararı ile vasiyetnamede belirlenen bu aylıkların zaman içerisinde değerinin düşmesinin, aylıkların artırılmasına sebep olmayacağına, zira Yüce Atatürk'ün böyle bir arzusu olması halinde, açıkça bu durumu düzenleyebileceklerini belirterek, karar vermiştir⁹⁰.

III. MİRASIN GEÇİŞİ

A. Külli Halefîyet

TMK md.599/I uyarınca “Mirasçılar, mirasbırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar.” Yani külli intikal denilen ve yalnız kanun ile öngörülebilien terekeye ait bu kurala göre, mirasbırakanın terekesindeki mirasçılara geçişi mümkün olan mameleki tümünden ve kendiliğinden mirasçılara intikal eder. Bu intikale mirasın geçişi denir⁹¹.

Mirasçılar, kanundan kaynaklanan istisnalar hariç olmak üzere, mirasbırakanın aynı haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmaz üzerindeki zilyetliklerini doğrudan

⁹⁰Yargıtay 2. H.D. 30.11.1977 Tarihli, E. 1976/ 6011, K. 1976 / 8672 sayılı kararı “Dava: 1-Yüce Atatürk, zamanla paranın satın alma gücünün düştüğünü kendi yaşantısı içinde gördüğü gibi, böyle bir durumun meydana gelebileceğini bütün yönleri ile bilecek bir kişiliğe de sahipti. Onun için davalı (S.G.) ve ötekilere verilmesini istediği aylıkların, paranın zamanla değişecek değerine göre artırılmasını arzulamış olsalardı bunu açıkça ifade edebilirlerdi. Buna engel hiçbir hukuki ve fiili durum da yoktu.

2-Yüce Atatürk gramer kurallarını, Türk dilini çok iyi bilmekte ve anlatmak istediğini veciz tereddüde yer bırakmayacak şekilde ifade edebilecek güçte bir yazı üslubuna sahip bulunmakta idi. Öyle ise yorum yapılırken bu durumun gözden uzak tutulması gerekir. Vasiyetnamede aynen (...Makbule'ye ayda 1000, A.'e 800, S. G.'e 600, Ü.'ye 200 lira ve R. ile N.'ye şimdiki 100'er lira verilecektir.) denmiştir. Büyük Atatürk yazı kurallarına uyarak M., A., S., Ü.'ye ödenmesi gereken aylık tutarları rakam olarak belirtmiş ve fakat (lira) ekini ise dördünü de kapsamına alacak biçimde olmak üzere Ü.'nün aylık rakamından sonra kullanmış, böylece dördü bir kategoriye alınmış (ve) ekinden sonra da R. ile N.'nin durumları açıklanmış bu suretle iki grubun durumu birbirinden ayrı tutulmuştur. Cümlelerin yapısı ve vasiyetnamenin tümü gözönünde tutulduğundan, bu dört kişiye verilecek aylıkların değişken olmadığı, ölümüne kadar aynı miktarı alacakları açık ve seçiktir. Onun için (ve) kullanılan (şimdiki) kelimesinin tamamen o iki kişiyi hedef aldığı açıktır.

Bu bakımdan anılan kelimenin neyi ifade ettiğinin bu davada tartışılmasına gerek yoktur. Mahkemece bu yönün gözetilmemesi yanlıştır. Öte yandan İş Bankası'ndaki hisse senetleri sabit sermaye niteliği taşıdığı, gelir daima sermayenin bir oranını teşkil ettiği, yani kar belirli bir miktar olduğu için aylıkların zamanla değişmesini kabul etmek yüce Atatürk'ün bizzat kurup titizlikle yaşamalarını arzuladığı Türk Dil ve Türk Tarih Kurumlarının gelirlerinin zamanla azalmasına yol açar ki, böyle bir arzusunun Atatürk'e mal edilmesi onun düşüncelerini bilmemek ve tanımamak olur. İş Bankası'nın yıllar sonra sermayesini arttırması ve parasız hisse senetlerini asıl hisse senedi sahiplerine vermiş olması sebebiyle gelirinin artmış bulunması da aylıkların değişkenliğini kabul etmek için bir gerekçe sayılamaz.

(S.G.)nin başvurusu üzerine Türk Tarih Kurumunun ona ait aylığı arttırması kendisine gösterilen ilgiden ötürü özel amaçla bir bağışlamadan başka anlam taşımaz. Onun için kurumun bu davranışını vasiyetnamenin yorumunda ölçü olarak kabul etmek mümkün değildir.

Yukarıda yazılı gerekçeler karşısında davanın reddedilmesi gerekirken vasiyetnamenin amacı dışında bir yorumla tabi tutulması suretiyle aylığın arttırılması yanlıştır.” (Bkz.Antalya/Sağlam, s.5; Şener, s.276.)

⁹¹Tekdoğan, s.50; İmre/ Erman, s. 11.

doğruya kazanırlar ve miras bırakanın borçlarından kişisel olarak ve diğer yasal mirasçılarla müteselsilen sorumlu olurlar⁹².

Mirasçı atanan, tıpkı yasal mirasçılar gibi mirasbırakanın vefatı ile mirisin terekesini kendiliğinden kazanır ve varsa diğer yasal ya da atanmış mirasçılar ile miras ortaklığını oluşturur⁹³.

Külli halefiyet prensibi, mirasın mirasçılara geçişi konusunda geçerlidir. Borçlardan sorumluluk esası da yalnız mirasçılar hakkında uygulanır. Lehine belirli mal vasiyeti olunanlar (vasiyet alacaklısı) hakkında bu prensiplerin uygulanma imkânı yoktur⁹⁴.

B. Cüzi Halefiyet

Külli halefiyette terekenin kül halinde yani bir bütün halinde mirasçılara geçmesine karşın cüzi halefiyet malların ve hakların bir bütün olarak değil, tek tek geçmesi söz konusudur⁹⁵. Terekenin bütünü üzerinde değil de sadece belirli bir bölümün geçişi söz konusu olduğunda, külli halefiyetin istisnası olarak cüzi halefiyet ortaya çıkmaktadır. Vasiyet alacaklıları mirasbırakanın ölümü ile kendilerine bırakılan belirli malların mirasçılardan talep etme hakkını kazanırlar⁹⁶. Bir başka ifadeyle vasiyet alacaklısı mirasbırakanın ölümü ile kendisine vasiyet olunan mal üzerinde alacak hakkı kazanarak, TMK md. 600 gereği külli halef olan mirasçılardan vasiyetnamenin ifa edilmesini talep eder. Vasiyet alacaklısı, mirasçılara karşı ileri sürülebilecek bir alacak hakkı kazandığından Serozan'a göre burada iki aşamalı, dolaylı bir iktisap söz konusu olur⁹⁷.

Yasal mirasçılar mirasbırakanın borçlarından kişisel malvarlıkları ile sorumlu iken, cüzi halefler mirasçılık sıfatı bulunmadığından mirasbırakanın borçlarından sorumlu değildir⁹⁸.

⁹² Ali İhsan Özügür, Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku, Bilge Yayınevi, Cilt 1, 1. Baskı, Ankara, 2005, s.7; Dural/ Öz s.14.

⁹³ Köprülü, s.20; Oğuzman s.138.

⁹⁴ İmre/ Erman, s.11; Ayan s.39.

⁹⁵ Tekdoğan, s.50; Öztan, s. 23.

⁹⁶ Dural / Öz, s. 15; Oğuzman, s.7.

⁹⁷ Serozan / Engin s. 56; Ayan, s. 39.

⁹⁸ Gençcan, s.132; Dural/ Öz, s.16.

IV. VASIYETNAME

A. Genel Olarak

Tezimizin konusu “Vasiyetnamenin Yürürlüğü” yani mirasbırakanın vasiyetnamesinde düzenlediği istek, arzu ve emirlerinin yerine getirilmesi sürecine ilişkin olduğundan vasiyetnamenin daha iyi anlaşılması amacıyla bu bölümde Miras Hukukunda geçerli olan vasiyetname türlerine değinilecektir.

Vasiyetnamenin temel özellikleri:

- Lehine vasiyetname bulunanın kabulüne ihtiyaç yoktur, tek taraflı bir işlemdir.
- Vasiyetnameyi düzenleyen her zaman vasiyetnamesinden dönebilir⁹⁹.

B. Ortak Vasiyetname

Aynı işlemle yapılan birbiriyle iç içe geçmiş vasiyetnameler ortak vasiyetname sayılır. Dural’a göre “Birden fazla mirasbırakanın, ölümlerinden sonra hüküm ifade etmek üzere, mamelekleri üzerinde tek taraflı olarak tasarrufta bulunmak gayesiyle birlikte son arzularını açıklamalarına ortak vasiyetname” denir¹⁰⁰.

Ortak vasiyetname üç şekilde yapılabilir. Birlikte vasiyetname, karşılıklı vasiyetname ve birbirine bağlı vasiyetname¹⁰¹.

Birlikte vasiyetname: Birden fazla kişinin, aynı anda aynı metin içinde son arzularını açıklamasına birlikte vasiyetname denir. Önemli olan tasarrufların birbirine uygun olması değil, belgede bir birliğin olmasıdır¹⁰².

Karşılıklı vasiyetname: Birbirleri lehine ölüme bağlı tasarrufta bulunan vasiyetçilerin düzenlemiş olduğu vasiyetnameye denir. Burada tasarruflar arası bir bağ vardır¹⁰³.

⁹⁹Antalya/Sağlam, s.119; Öztan, s. 188

¹⁰⁰ Mustafa Dural, İsviçre-Türk Hukukunda Ortak (müşterek) Vasiyetnameler, İstanbul, Garanti Matbaası 1969, s.5.

¹⁰¹ Dural, Ortak (müşterek) Vasiyetnameler, s.6-7.

¹⁰² Dural, Ortak (müşterek) Vasiyetnameler, s.6.

¹⁰³ Dural/Öz, s.54.

Birbirine bağı vasiyetname: Birlikte yapılmış ve birinin geçerliliği diğerinin geçerliliğine bağı olan vasiyetnameye birbirine bağı vasiyetname denir. Dolayısıyla burada vasiyetnamelerin geçerliliği diğerlerinin geçerliliğine bağıdır. Vasiyetnamelerin karşılıklı olması zorunlu değildir¹⁰⁴.

Kanunun emredici hükümleri ve vasiyetnamenin tek taraflı bir hukuki işlem oluşunazara alındığında ortak vasiyetname Türk Hukukunda geçerli değildir¹⁰⁵. Ancak Yargıtay kararı kocanın noterde yaptıkları ortak vasiyetnameyi miras sözleşmesi olarak kabul etmiştir¹⁰⁶. Bu işlemde karı koca sahip oldukları taşınmaz payını noterde yaptıkları vasiyetnameyle karşılıklı olarak birbirlerine bırakmışlardır¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s.130.

¹⁰⁵ Tekdoğan, s.76.

¹⁰⁶ Dural/Öz, s.55; 2. HD, 27.2.1955, 6030/5945(bkz. www.kazanci.com.tr e.t. 10.04.2018).

¹⁰⁷ Antalya/Sağlam, s.119; Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E.2011/15568 K.2011/15358 T.13.10.2011 kararında ‘...Vasiyet, bir kimsenin (gerçek kişi) bizzat yapacağı ölüme bağı bir tasarruf olup bütün mamelekleri veya muayyen bir malın gerçek veya tüzel bir şahsa mülkiyetinin devrini amaçlar. Miras, murisin ölüm günündeki hükümlere göre mirasçılara intikal eder. (4722 S.K. md.17) Muris, Sabri 27.10.2001 tarihinde vefat etmiş olup bu durumda 743 sayılı Medeni Kanun’un ve yine Medeni Kanunun velayet, vesayet ve miras hükümlerinin uygulanmasına dair Tüzüğün ilgili maddeleri hükümleri gereğince inceleme yapılması gerekir. Somut olayda, muris Sabri.... ile dava tarihi itibarıyla halen sağ olan kardeşi Hanefi Çelik, el yazısı vasiyetnameyi birlikte imzalamışlardır. Bu durumda hukukumuzda göre ortak vasiyetnamenin geçerli olup-olmadığı, murisin işlemlerinin ortak vasiyetname niteliğinde bulunup-bulunmadığı ihtilafın çözümünde önem kazanmaktadır. Birden fazla miras bırakanın ölümlerinden sonra hüküm ifade etmek üzere, mamelekleri üzerinde tek taraflı olarak tasarrufta bulunmak gayesiyle, birlikte arzularını açıklamalarına ortak vasiyetname denir. Ortak vasiyetnamelerin bu niteliği alabilmeleri için önemli olan vasiyetnamelerin bir tek işlemde (unoactu) birleşmeleri olmayıp birden fazla şahsın mamelekleri üzerinde birlikte tasarrufta bulunma müşterek iradelerinin varlığıdır. (Doktor Mustafa Dural / Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi 1969/4, sf.165) Başka bir ifadeyle aynı işlemle yapılan birbiriyle iç içe geçmiş ve biri diğerine bağımlı vasiyetnameler ortak vasiyetname sayılır. Bu hali ile birisi bakımından şekil şartı tamam olmakla beraber diğeri yönünden şekil şartı eksik kalan vasiyetnameleri geçerli saymak mümkün değildir. Ne var ki, yapılan ölüme bağı tasarrufu miras sözleşmesi ve sair kurumlar çerçevesinde yorumlamanın mümkün olduğu durumlarda ise murisin son arzularını ayakta tutmak ve tahvil suretiyle yapılan hukuki işlemin geçerli olduğundan söz edilebilir. (Örn.2.H. D 02.03.1990 tarih ve 1989/9067-1990/2434 sayılı kararında birlikte vasiyetnamenin geçersiz olduğunu ancak yapılan hukuki işlemin miras mukavelesi olarak geçerli olduğunu kabul etmiştir.) Gerek doktrin de ve gerekse de Yargısal kararlar incelendiğinde genel olarak ortak vasiyetnamenin değil ama Medeni Kanundaki şekil şartlarından birine (resmi-el yazısı-sözlü vasiyet) uyularak yapılmamış olanların geçersiz olduğu sonucuna varılabilir ki bu da birlikte yapılan vasiyet olacaktır. Örneğin; bir el yazısı vasiyetnameyi vesayetçilerden biri, her iki mirasbırakanın arzularını açıklayacak şekilde yapmış ve sonra her ikisi de imzalanmış iseler veya vasiyetçiler, birlikte noter önünde son arzularını açıklamış ve noter de her iki iradeyi kapsayacak şekilde bir tek belge düzenlemiş ise o zaman vasiyetname kanundaki şartlara uygun olarak yapılmadığı için geçersiz olacaktır. Bu geçersizliğin müeyyidesi ise butlan değil iptal kabiliyetidir. Zira ortada şekil şartlarını ihmal etmiş olsa dahi, şeklen bir vasiyetname vardır. O halde mahkemece, yukarıda açıklanan ilkelerde gözetilerek muris tarafından yapılan vasiyetnamenin niteliği ile yasal düzenlemeler çerçevesinde inceleme yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve yanılgılı nitelendirme ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir...”.

C. Vasiyetname Yapma Ehliyeti

Vasiyet serbestliği prensibinden¹⁰⁸ doğan hak ve yetkinin kullanılması için, vasiyet ehliyetinin bulunması şarttır. Vasiyet ehliyeti, hakları kullanma (fiil) ehliyetinin özel bir çeşididir. Evlenmede olduğu gibi kişiler hukukundaki genel kurallardan farklı özel bir durumu vardır¹⁰⁹.

TMK md 502'e göre: "Vasiyet yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve on beş yaşını doldurmuş olmak gerekir." Bu hükme göre, kanun koyucu vasiyetname yapabilme ehliyeti için ayırt etme gücünü ve yaş koşulunu ortaya koymuştur. Burada miras sözleşmesi ile vasiyetname arasında ehliyet açısından önemli bir fark oluşmaktadır¹¹⁰. Zira ayırt etme gücüne sahip ancak kısıtlı olan kişi vasiyetname yapabilirken, miras sözleşmesi yapamayacaktır¹¹¹.

Ayırt etme gücü vasiyetnamenin yapıldığı anda mevcut olmalıdır. Vasiyetname yapıldıktan sonra ayırt etme gücü kaybedilmesi vasiyetnamenin geçersizliğine yol açmayacağı gibi, ayırt etme gücünden yoksunken yapılan bir vasiyetnameden sonradan ayırt etme gücünün kazanılması durumunda kendiliğinden veya bu işlemin onanmasıyla geçerli hale gelmez¹¹².

Vasiyetname düzenlenirken vasiyet edenin ayırt etme gücü olduğu kabul edilir. Eğer vasiyetnameyi düzenleyenin ayırt etme gücüne sahip olmadığını iddia edenler varsa, bu iddianın onlar tarafından ispatı لازم gelecektir¹¹³.

Vasiyetname ehliyeti için on beş yaşın bitirilmesi şartı konulmuş bulunmaktadır. Bu nedenle; vasiyetçi on altı yaşından gün almış olmalıdır¹¹⁴.

¹⁰⁸ İmre/ Erman, s.60.

¹⁰⁹ İmre / Erman, s.63; Ayan, s.101.

¹¹⁰ Tekdoğan, s.144-145.

¹¹¹ Kılıçoğlu, s.108; Öztan, s.179-180.

¹¹² Ayan, s.102; Dural/Öz, s.57.

¹¹³ İmre/Erman,s.65.

¹¹⁴ Ayan, s.101; Dural/Öz, s.58.

D. Vasiyetname Türleri

1. Resmi Vasiyetname

TMK md 532'e göre: "Resmî vasiyetname, iki tanığın katılmasıyla resmi memur tarafından düzenlenir".

Vasiyetname düzenlemeye yetkili resmi memurlar; sulh hâkimi, noter veya kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer görevlilerdir (TMK md. 532/II).Uygulamada daha çok resmi memur karşımıza noter olarak çıkmaktadır.

Noterlik Kanunu madde 69/1'e göre;

"Noterler açık veya kapalı olarak verilen vasiyetnameleri saklarlar ve buna dair bir tutanak düzenlerler. Gerek bu suretle saklanan vasiyetnameleri gerekse noterler tarafından düzenlenen sair ölüme bağlı tasarrufları yapanların ölümü halinde bilgi verilmesi için, durumu bunların kayıtlı oldukları nüfus dairelerine yazı ile bildirirler."

Kimlerin resmi vasiyetnamede yetkili memur veya tanık olamayacakları TMK md. 536 f.1 maddesinde düzenlenmiş olup, düzenlemeye göre fiil ehliyeti bulunmayanlar, ceza mahkemesi hükmü gereği kamu hizmetinden yasaklananlar, okuma yazma bilmeyenler,mirasbırakanın eşi, üst ve alt soy kan hısımları,kardeşleri ve bu kişilerin eşleri, resmi vasiyetnamenin düzenlemesine memur veya tanık olarak katılamazlar¹¹⁵. Kanunumuzda, evlatlık ve evlat edinen kimseler tanık olamayacaklar arasında açıkça belirtilmemiştir. Vasiyetname düzenleyen ile tanıklık yapacak kişiler arasındaki hısımlık bağı sebebiyle katılma yasağı düzenlendiğinden, Yargıtay ve doktrin de evlatlık ve evlat edinen açısından da bu yasağın geçerli olduğu kabul edilmektedir¹¹⁶.

"... Evlatlık evlat edinenin nesebi sahih fûru sayılır (M.K.257). O halde evlatlığın koca veya karısı evlat edinenin düzenlediği vasiyetnamede tanıklık yapamaz (M.K.483). Bu hüküm mutlak olup vasiyetin, fûruun leh veya aleyhinde olması gibi bir kayda bağlı tutulmamıştır.

Medeni Kanun'un 483. maddesindeki hüküm vasiyetnamenin geçerlilik şartı olup, aksi davranış vasiyeti hükümsüz kılar.

¹¹⁶ Dural/Öz, s.65; Öztan, s.197.

Davaya konu vasiyetnamede ölenin evlatlığı (H.M)'nin kocası (M.E.) tanık olarak bulunmuştur. Şu hâlde vasiyetname şekil yönünden özürlü olup, vasiyetnamenin iptali gerekirken davanın reddedilmiş olması usul ve kanuna aykırıdır.”¹¹⁷.

Kanunumuz okuryazar olanlar ile okuryazar olmayanlar açısından iki ayrı vasiyetname şekli öngörmüştür. TMK 533. ve 534. maddelerine göre; vasiyet eden okuma yazma bilen kimseyle son isteklerini resmi memura beyan eder. Resmi memur kendisine bildirilen son isteklerini vasiyetnameye yazar veya yazdırır. Vasiyet edilen bu metin, vasiyet edene okunması için verilir. Vasiyet eden metni okur ve metnin son isteklerine uygun olduğunu görürse imzalar ondan sonra resmi memur tarih yazarak kendi imzasını atar. Bundan sonra vasiyet eden vasiyetnameyi okuduğunu ve bunun son arzularına uygun olduğunu resmi memur huzurunda iki şahide beyan eder, tanıklarda bu beyanın kendi önlerinde yapıldığını ve vasiyet edenin ölüme bağlı tasarruf ehliyetine sahip olduğunu yazarak ya da yazdırarak altını imzalarlar. TMK md. 535 ile okuma yazma bilmeyen kimselerin ne şekilde vasiyetname düzenleyeceği düzenlenmiştir. Buna göre; muris okuryazar değil ise, son arzularını resmi memura beyan eder, resmi memur vasiyetname metnini hazırlar, iki tanık huzurunda murise okur. Resmi memurun vasiyetname metnini ikitanık önünde murise okuması geçerlilik şartıdır¹¹⁸.

Vasiyetçi noter kâtibi tarafından evinde yalnız olarak dinlenmiş, noter tarafından sanki dairede ve tanıklar huzurunda dinlenmiş gibi belge düzenlenmiş ise hem vasiyetnamenin iptaline karar verilmesi hem de noter hakkında suç duyurusunda bulunulması gerektiği Yargıtay kararında belirtilmiştir¹¹⁹.

Buna karşılık vasiyetnamenin hazırlanmasına şartlar zorunlu kıldığı için bir tercümanın katılması geçersizliğine yol açmaz¹²⁰. Vasiyetname okunduktan sonra muris vasiyetname metninin son isteklerine uygun olduğunu beyan eder. Bu beyan murisin imzası yerine geçer akabinde noter vasiyetnameye tarih koyarak imzalar¹²¹. Tanıklarda hem mirasbırakanın beyanın önlerinde yapıldığını ve onun tasarrufa ehil gördüklerini; vasiyetnamenin kendi önlerinde memur tarafından murise okunduğunu ve hem de onun vasiyetnamenin son isteklerini içerdiğini beyan ettiğini vasiyetnameye yazarak veya yazdırarak altını imzalarlar (TMK md. 535/II). Yargıtay 2.Hukuk Dairesi 21.10.1992 tarihli kararında bu durumun bir geçerlilik şartı olduğunu ve uyulmamasının vasiyetnamenin geçersizliğe yol açacağını

¹¹⁷ Yargıtay 2.HD. E.1972/7895, K. 1973/419, T. 30.1.1973 (bkz. Tekdoğan, s.107.)

¹¹⁸ Kocayusufoğlu, s.157; İmre/ Erman, s.88.

¹¹⁹ 2.HD.2.4.1996, E.1996/1471 K.1996/3555 (bkz. YKD., C.22, S.10,1996, s.1051-1052.)

¹²⁰ 2.HD.11.5.1992 E.1992/2363 K.1992 5457 (bkz. YKD., C.18, S.8, 1992, s.11891192.)

¹²¹ Dural/Öz, s.73;

belirtmiştir.¹²² Bu kanun maddelerinde ortaya konan ilkelerin geçerlilik şartı olduğu uygulamada istikrar kazanmıştır.¹²³

2. El Yazılı Vasiyetname

El yazılı vasiyetnamenin tarihçesine bakıldığında Roma Hukukunun son dönemlerinde ortaya çıktığı görülmektedir¹²⁴. Bununla beraber gelişimini Fransız örf ve âdet hukukunda göstermiş ve sonrasında kabul görerek hukuk sistemlerinde yaygınlaşmıştır¹²⁵.

El yazılı vasiyetnameyi düzenleyen TMK md. 538'e göre, el yazılı vasiyetnamenin yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek başından sonuna kadar mirasbırakanın el yazısı ile yazılmış ve imzalanmış olması zorunludur. Ancak tarih açısından zorunluluğu yıl, ay, gün olarak anlamaktan ziyade, vasiyetnamenin yapıldığı günün tespit edilebilmesinin yeterli olacağı şeklinde anlamak gerekir¹²⁶. Örneğin; oğlum Özgür'ün doğduğu gün, 1990 yılı Ramazan Bayramının ikinci günü şeklinde tarih gösterilebilir¹²⁷.

TMK md. 538/II'ye göre; "El yazılı vasiyetname saklanmak üzere açık veya kapalı olarak notere, sulh hakimine veya yetkili memura bırakılabilir." şeklinde düzenlenmiştir.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere, vasiyetçinin bütün vasiyetname metnini el yazısı ile yazarak ve vasiyetnamenin yapıldığı tarihi belirterek, vasiyetnameyi imzalaması el yazılı vasiyetnamenin geçerli olması için yeterlidir¹²⁸.

El yazılı vasiyetnamenin yararları olduğu gibi sakıncaları da vardır¹²⁹. Yapılmasındaki kolaylık masrafsız oluşu ve içeriğinin üçüncü kişilerden gizlenebilmesi imkânı vermesi el yazılı vasiyetnamenin faydalı yönleridir¹³⁰. El yazılı vasiyetnamenin kolayca yok olabilmesi

¹²² 2.HD.21.10.1992, E.1992/9210 K.1992/1408, "...Vasiyetçinin düzenlenen vasiyetnamenin son arzularına uygun olduğunu beyan etmesi yeterli değildir. Tanıkların da vasiyetçinin kendi önlerinde beyanda bulunduğunu ve onun tasarrufa ehil gördüklerini ifade edip, bu sözlerin yazılmasıyla da yetinilmeyip vasiyetnamenin kendi yanlarında resmi memur tarafından vasiyetçiye okunduğunu belirtmeleri ve imzalamaları gerekmektedir. TMK'nın 482 maddesindeki ilkeler geçerlilik şartıdır. Bunlardan birinin eksikliği vasiyetnameyi geçersiz kılar."...Vasiyetçinin okur yazar olmadığı anlaşılmaktadır. Vasiyetnamede tanıkların "...vasiyetname metninin kendileri önünde resmi memur tarafından vasiyetçiye okunduğunu ...tefsik eden beyanları yoktur. Bu beyanın yokluğu vasiyetnameyi geçersiz kılar." (YKD., C.19, S.8, 1993, s.1160-1161)

¹²³ 2. HD. T. 3.4.2003, E.2003/3392 K.2003/ 4805 (bkz.YKD., C.30, S.5, 2004, s.684).

¹²⁴ Antalya, s.129.

¹²⁵ Doruk Gönen, El yazılı Vasiyetname, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2007, s.28 vd.

¹²⁶ Dural/ Öz, s.84.

¹²⁷ Ayan, s.109.; İmre/ Erman, s.77, Köprülü, s.156.

¹²⁸ İmre/Erman, s.71; Ayan, s.107, Öztan, s.193-194.

¹²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz, Mustafa Dural, El Yazısı ile Vasiyetname, İstanbul 1967, s.12-15.

¹³⁰ Antalya/ Sağlam, s.132; Kılıçoğlu, s. 115.

vasiyetnamenin bulunamaması, kolayca tahrif edilebilmesi, vasiyetçinin kolayca başkalarının etkisi altında iken vasiyetnameyi düzenlemesi, hukuk bilgisi olmayan bir kimse tarafından yazıldığında açıkça anlaşılabilirliğinin zorlaşması ve gerçek vasiyetname ile vasiyetname projesini birbirinden ayırmanın güçleşmesi el yazılı vasiyetnamenin mahzurlarıdır¹³¹.

Vasiyetname başından sonuna kadar mirasbırakanın kendi el yazısı ile düzenlenmiş olmalıdır. Vasiyetnamenin baştan aşağıya vasiyetçi tarafından yazılıp yazılmadığı hususu dava konusu olduğunda tespit için uzman bilirkişilerden rapor alınması gerekeceği Yargıtay kararlarında belirtilmektedir¹³².

El yazısı vasiyete tarih konulması ve tarihin elle atılması öngörülmüştür. Tarihin bu kadar önem taşımasının sebebi vasiyetçinin vasiyete ehil olup olmadığının ve vasiyetten dönüp dönmediğinin tespiti içindir¹³³. Vasiyetteki tarih gerçek olmalıdır.

Vasiyetnamenin mirasbırakan tarafından vasiyetname metninin en altına (böylece atılan imza bütün metni kapsayacaktır) el yazısı ile imzalaması mecburidir. İstisnai olarak mirasbırakan vasiyetnamesini hazırlarken sayfanın sonuna kadar kullanıldığından imza atabileceği yer kalmadığında veya vasiyetnamenin son satırının altını çizerek vasiyetnamesini açıkça kapattığında, metnin başka bir yerini imzalanması da yeterli olabilecektir¹³⁴. Bunun dışında mühür basarak veya mekanik araçlarla imza atarak veya parmak basmak suretiyle el yazılı vasiyetnamenin düzenlenebilmesi mümkün değildir¹³⁵.

Türk Medeni Kanunumuzda el yazılı vasiyetnamenin saklanmak üzere açık ve kapalı olarak notere, sulh hakimine veya yetkili memura bırakılabileceğini düzenlemiştir. Ancak el yazılı vasiyetnamenin yetkili memura bırakılması zorunlu olmadığından bu durum el yazılı vasiyetnamenin geçerlilik şartı değildir¹³⁶.

¹³¹ Dural/Öz, s.79-81; İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 175.

¹³² 2. HD.17.1.1993, E.1993/6209 K.1993/6771 (YKD, C.20, S.1, 1994, s.29-30)

¹³³ Erhan Günay, Bilimsel Görüşler ve Yargısal Kararlar Eşliğinde Miras Hukukunda Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptali Davaları, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2016.s.70; Öztan, s. 194.

¹³⁴ Dural/Öz; s.89

¹³⁵ Ayan, s.109, Antalya/ Sağlam, s. 135.

¹³⁶ Öztan, s. 107; Gönen, s.101 vd.

3. Sözlü Vasiyetname

Sözlü vasiyetname, resmi ve el yazılı vasiyetnamenin aksine olağanüstü nitelikte bir ölüme bağlı tasarruf şeklidir. Resmi ve el yazılı vasiyetname yapılamayacak durumlarda, ancak olağanüstü hâl içindeyken başvurulabilecek bir vasiyetname şekli olduğundan “zorunluluktan doğan bir vasiyetname” olarak da nitelendirilmektedir¹³⁷. Sözlü vasiyetnamenin tarihsel gelişimi incelendiğinde, savaşa hazırlanan orduya mensup askerlerin birbirlerinin önünde herhangi bir şekle uymaları gerekmeksizin son arzularını sözlü olarak beyan etmelerine dayandığını görmekteyiz¹³⁸.

TMK md.539/I’e göre “Mirasbırakan yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık veya olağanüstü durumlar yüzünden resmi veya el yazılı vasiyetname yapamıyorsa, sözlü vasiyet yoluna başvurabilir.” Hükümden anlaşılacağı üzere, sözlü vasiyetname yapabilmek için olağanüstü bir halin varlığı ve bu olağanüstü hâl nedeniyle, diğer vasiyetname şekillerinden birine başvurma imkanının bulunmaması şartları aranmaktadır.

Sözlü vasiyetname ile mirasbırakan tanıklara bir ödev vermektedir. Mirasbırakanın her iki tanığa aynı anda vasiyetnamesini anlattıktan sonra tanıklar mirasbırakanın iradesini esas alarak bu vasiyetnameyi yazacak veya yazdıracaktır¹³⁹. Tanıklar ile mirasbırakan arasındaki ilişki kanunda açıkça ortaya konulmasa da genelde doktrinde bu ilişki vekalet ilişkisi olarak nitelendirilmiştir¹⁴⁰. Ancak bu vekalet ilişkisinde mirasbırakanın sonradan vekilleri olan tanıklara talimat vermesi mümkün olamayacaktır. Zira tanıkların görmesi gereken işin, nasıl, ne şekilde ve hangi şartlarda yapacağı kanunda belirtilmiş olduğundan ve vekalet veren konumundaki mirasbırakan için kuvvetle muhtemel ölüm olgusu gerçekleşeceğinden, bu ilişkinin tam olarak bir vekalet ilişkisini olamayacağı da savunulmaktadır.¹⁴¹ Tekben’e göre; bu nedenlerle bu ilişkide talimat kavramı, talimata uyma borcuve talimata aykırılık nedeniyle oluşan sorumluluk konuları yer bulmayacağından, mirasbırakan ve tanıklar arasında, “kendine özgü yapısı ve özellikleri bulunan bir iş görme sözleşmesinin” olduğunun ve ancak

¹³⁷ Arnold Escher, Medeni Kanun Şerhi Miras Hukuku, Çev. Sabri Şakir Ansay, Ankara, 1949, s344; Hatta bu niteliğinden olsa gerek Serozan /Engin eserlerinde sözlü vasiyetnameyi ‘olağanüstü sözlü vasiyetname’ başlığı altında incelemektedir. Bkz. Serozan / Engin, s.222.

¹³⁸ Umur, Ziya, Roma Hukuku Ders Notları, 3. Bası, Beta Basın Yayınevi, İstanbul 2010, s.509-510.

¹³⁹ Antalya / Sağlam, s.137; Öztan, s. 207.

¹⁴⁰ Dural/Öz, s.91; İmre / Erman, s.95

¹⁴¹ Tekben, Tuğçe, Vekalet İlişkilerinde Vekalet Veren Talimatı ve Hukuki Sonuçları , On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021 s. 368

ilişkinin bünyesine uygun düşen vekalet hükümlerinin kıyasen 502/II gereği uygulanabilirliğinin kabulü gerekmektedir.¹⁴²

Tanıklar okuryazar olma hali hariç resmi vasiyetnamede tanıklık etmeleri için gerekli olan şartlara sahip olmalıdırlar¹⁴³.

Mirasbırakan tarafından görevlendirilen tanıklardan (tanıklar açısından okur yazar olma şartı dışında TMK md 536/I burada da uygulanır) biri, kendilerine beyan edilen son isteklerini, yer, yıl, ay ve günü de belirterek hemen yazar, bu belgeyi imzalar ve diğer tanığa imzalatır. Yazılan belgeyi ikisi birlikte vakit geçirmeksizin bir sulh veya asliye mahkemesine verirler ve mirasbırakanı vasiyetname yapmaya ehil gördüklerini, onun son arzularını olağanüstü durum içinde kendilerine anlattığını hâkime beyan ederler(TMK md.540/I).

Tanıklar, daha önce bir belge düzenlemek yerine, vakit geçirmeksizin mahkemeye başvurup yukarıdaki hususları beyan ederek mirasbırakanın son arzularını bir tutanağa geçirtebilirler(TMK md.540/II).

Vasiyet yoluna başvuran kimse askerlik hizmetinde bulunuyorsa, teğmen veya daha yüksek rütbeli bir subay; ülke sınırları dışında seyreden bir ulaşım aracında bulunuyorsa, o aracın sorumlu yöneticisi; sağıkkurumlarında tedavi edilmekteyse, sağık kurumunun en yetkili yöneticisi hâkim yerine geçer(TMK md. 540/III)¹⁴⁴.

Mirasbırakan için sonradan diğerk şekillerde vasiyetname yapma olanağı doğabilir. Bu olanak doğduğu tarihten itibaren bir ay içinde sözlü vasiyetname kendiliğinden hükümden düşer ve yürürlüğe giremez¹⁴⁵. Örneğin savaşta kolu kırılan mirasbırakanın savaş devam ederken kolu iyileştiğinde el yazılı vasiyetname yapabilecek hale geldiğinde artık bir aylık süre işlemeye başlar.

¹⁴²Tekben, s.369

¹⁴³ Dural/ Öz, s.93; Ayan, s. 112.

¹⁴⁴ Öztan, s. 124.

¹⁴⁵ Serozan/Engin, s.226; TMK md 541, Ferhat Koyuncu, Sözlü Vasiyetname, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2014 s.11; İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 196- 197.

İKİNCİ BÖLÜM

VASİYETNAMENİN YÜRÜRLÜĞÜ

I. GENEL OLARAK

Vasiyetname yapıldığı andan itibaren geçerlidir¹⁴⁶. Vasiyetname, her ölüme bağlı tasarruf gibi mirasbırakanın ölümü ile hukuki sonuçlarını doğurur¹⁴⁷. Ölüm olayı olmadan miras söz konusu olmaz, mirasbırakan ölmeden mirasçı olunamaz (TMK md. 575).

Bu nedendir ki, vasiyetname mirasbırakanın ölümü ile yürürlüğe girer. Vasiyetname ile mirasbırakan, ölümünden sonra mirasının iradesine uygun geçişini düzenlemektedir. Bu bağlamda “mirasın atanmış mirasçılar tarafından kazanılması” ve “vasiyet olunan malın kazanılması” şeklinde niteliğine göre vasiyetnamenin yürürlük sürecine bu bölümde değinilecektir.

II. MİRASIN ATANMIŞ MİRASÇILAR TARAFINDAN KAZANILMASI

Atanan mirasçılar mirası bir bütün olarak, kanunumuz gereği mirasbırakanın ölümü ile derhalve kendiliğinden kazanırlar. Mirasın kazanılması için taşınırlarda teslim, taşınmazlarda tescile, alacaklarda temlike, borçlarda nakle gerek yoktur¹⁴⁸. Atanmış mirasçı da yasal mirasçılar gibi mirasbırakanın mirasçısı olup, tüm mirasçılarla aynı hukuki duruma sahiptirler. Bu nedenle yasal mirasçılar, atanmış mirasçılara düşen mirası onlara zilyetlik hükümleri uyarınca teslim etmekle yükümlüdürler¹⁴⁹.

Atanmış mirasçının, mirasbırakanın ölümü ile mirası iktisap etmesi, bozucu koşul bağlı bir iktisap olup, mirasçılarının TMK’nın 605. maddesinde düzenlenen ret hakkının kullanılması halinde bozucu koşul gerçekleşir ve geçmişe etkili sonuç doğurur. Bu durumda mirasçı mirası hiç iktisap etmemiş sayılır¹⁵⁰. Mirasın reddi için, mirasçı olduğunu öğrenme tarihinden itibaren, üç aylık hak düşürücü bir süre öngörülmüş olup, bu süre içerisinde terekeyi kabullenme eylemlerinde buluma halinde zımni kabul gerçekleşmiş olur (TMK md. 610/II)¹⁵¹.

¹⁴⁶ Öztan, s.215.

¹⁴⁷ Antalya/Sağlam, s.187; Ayan, s. 243.

¹⁴⁸ Kılıçoğlu, s.147; Antalya /Sağlam, s.355; TMK 599/3.

¹⁴⁹ Öztan, s. 292; Gençcan, s.1008.

¹⁵⁰ İmre / Erman, s. 342; Dural / Öz, s. 404.

¹⁵¹ Kılıçoğlu, s. 286.

Atanmış mirasçının, mirası ret hali için Kanunumuz özel bir düzenleme getirmiştir¹⁵².

Atanmış mirasçının mirası reddetmesi halinde vasiyetnameden başka bir anlam çıkmaz ise, atanmış mirasçının payı en yakın yasal mirasçılara kalır (TMK md. 612/II). Ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemeden aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmiş ise TMK md. 605/II gereği miras hükmen reddedilmiş sayılır.

TMK'nın 598. maddesine göre, vasiyetnamede mirasçı atanmış olup da hakları yasal mirasçılar ve diğer ilgililer tarafından itiraza uğramamış olan kimseler, itiraz için yapılan tebliğ gününden itibaren bir ay geçtikten sonra mirasçılık sıfatları hakkında kendilerine atanmış mirasçı olduklarını gösterir resmi bir belge verilmesini sulh hukuk mahkemesinden isteyebilirler¹⁵³. İtiraz etmeyen yasal mirasçıların vasiyetnamenin iptali, tenkisi ve miras sebebiyle istihkak davası açma hakları saklıdır¹⁵⁴.

Vasiyetnameye itiraz eden mirasçı veya mirasçılar bir yıl içinde iptal davası açmamışlar ise atanmış mirasçıya mirasçılık belgesi verilebilecektir¹⁵⁵. İptal davası açılmış ise bu davanın sonucu beklenerek, bu davaya ilişkin ret kararı verilip, karar kesinleştiğinde ibrazı ile sulh hâkimi atanmış mirasçıya mirasçılık belgesi verecektir¹⁵⁶.

III.BELİRLİ MAL VASIYETİNDE MALIN KAZANILMASI

A. Vasiyet Alacaklısının (Musalehin) Talep Hakkı

Bu istem, vasiyeti yerine getirme görevlisi varsa ona, yoksa mirasçılardan vasiyet olunanın mülkiyetini talep hakkıdır¹⁵⁷. Mirasbırakan belirli mal vasiyeti ile alacak hakkı, intifa hakkı veya irad hakkı gibi hakları vasiyet edebilir¹⁵⁸.

Vasiyet alacaklısı (musaleh) mülkiyet hakkı kazanması için mal vasiyetinin ifasını talep edecek ve iktisabın nakli için gerekli işlemin yapılması gerekecektir. Bu nedenle taşınırlarda ayni sözleşme ve teslim, taşınmazlarda tapuya tescil, alacak vasiyeti söz konusu ise temlik edilmesi gerekir.

¹⁵² Hatemi, s.153.

¹⁵³ Gençcan, s. 83

¹⁵⁴ Özüğür, Cilt 1, s.300; Ayan, s. 268.

¹⁵⁵ Günay, s.19.

¹⁵⁶ Özüğür, Cilt 1, s.300.

¹⁵⁷ İmre/ Erman, s. 348; İnan / Erbaş/ Albaş, s. 234.

¹⁵⁸ İmre/ Erman, s. 126; Serozan/ Engin, s. 512.

Dural/Öz'e göre, vasiyet alacaklısı cüzi halef olarak da nitelendirilmemelidir. Doktrin de ağırlıklı görüş vasiyet alacaklısının cüzi halef olduğu yönündedir ¹⁵⁹.

Mal vasiyetinin ifası kural olarak vasiyet borçlularından (mirasçılardan) talep olunur. Vasiyeti yerine getirme görevlisi vasiyet borçlusu değildir ancak tereke malları üzerinde idare ve temsil yetkisi olduğundan vasiyetin ifası kendisinden talep edilmektedir¹⁶⁰. Vasiyet alacaklısı, vasiyeti yerine getirme görevlisi varsa ona; yoksa yasal veya atanmış mirasçılara karşı kişisel bir istem hakkına sahip olur (TMK md. 600/I).

Mal vasiyetinin kısmi kabulü de mümkündür. Vasiyet alacaklısı vasiyet olunan malın yalnız bir kısmını veya tamamını talep edebilir.

B. Zamanaşımı

TMK md. 600/II gereği, vasiyet alacağının muaccel olması için, vasiyet borçlusu sıfatını taşıyan mirasçının mirası kabul etmesi veya mirası ret hakkının düşmesi gerekir.

Vasiyet alacaklısının dava hakkı, vasiyetnameyi öğrenmesinin üzerinden on yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Ancak vasiyetnamede vasiyet borcunu daha sonra muaccel hale getirecek bir düzenleme olabilir. Zira vasiyetnamede vasiyetnamenin ifasını geciktirici bir koşul mirasbırakanca öngörülmüş olabilir. Bu durumda koşul gerçekleştiğinde vasiyetname ifa edilebilirlik kazanacağından zamanaşımı bu tarihinden itibaren işlemeye başlar¹⁶¹.

Süreler, mal vasiyetinin vasiyet alacaklısına bildirilmesiyle başlayacaktır. Bu nedenle TMK md. 600/II ile TMK md. 602 birlikte değerlendirilmelidir.

C. Mal Vasiyetinin İfası

Vasiyetname ile kendisine bir taşınmaz mülkiyetinin devri ya da o taşınmazla ilgili olarak sınırlı bir ayni hakkın kurulması vasiyet edilen bir vasiyet alacaklısı, bunu ancak TMK'nın kabul ettiği ayni sistemde tescil ilkesi nedeniyle tapuya tescille kazanır.

¹⁵⁹ Dural /Öz, s. 404; Serozan/ Engin, s. 502.

¹⁶⁰ Vasiyeti yerine getirme görevlisinin görevi, temsil yetkisi ve ilişkilerdeki konumu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tekben, s. 337-344.

¹⁶¹ Dural/Öz, s.407; Serozan/ Engin, s. 514; İmre/ Erman, s. 352.

TMK md. 601/I'e göre kendisine bir intifa hakkı veya irat hakkı ya da belli aralıklarla tekrarlanan diğer bir edim vasiyet edilen kimsenin istem hakkı, tasarrufta başka bir esas öngörülmüş olmadıkça, Eşya Hukuku ve Borçlar Hukuku kurallarına tabidir¹⁶².

TMK md. 601/I' de sınırlı ayni haklar olan intifa hakkı, oturma (sükna) hakkı, üst hakkı, geçit hakkı, kaynak hakkı, taşınmaz yükü gibi hakların vasiyet edilme hali düzenlenmiştir. Burada mirasbırakanın mallarının tümü veya bir bölümü üzerinde olan haklarının vasiyet edilmesi söz konusudur. Yoksa bir kimse intifa hakkına sahip olduğu şeyin, intifa hakkını vasiyet edemez. Çünkü ölümle intifa hakkı sona erer bu nedenle bu vasiyetnamenin bu bölümü hükümsüz sayılır¹⁶³.

Yukarıda belirttiğimiz üzere vasiyet alacaklısı kendisine vasiyet edilen taşınırın teslimini, alacakların ise temlikini vasiyet borçlusundan talep edecek ve bu işlemler sonrasında malik veya hak sahibi olacaktır¹⁶⁴.

TMK md. 601/II hükmü gereği kendisine mirasbırakanın ölümünde ödenecek bir sigorta alacağı vasiyet edilen kimse, sigorta sözleşmesinden doğan istem hakkını sigortacıya karşı doğrudan doğruya kullanabilir. Madde metninden anlaşıldığı üzere sigorta şirketinden olan alacağın vasiyet edilmesi durumunda kanunumuz özel bir düzenleme yaparak, vasiyet alacaklısına temlike gerek olmadan vasiyet alacaklısının doğrudan doğruya sigorta şirketine başvurma imkânı tanımıştır. Bu durum vasiyet alacaklısının yalnızca mirasçılara karşı bir alacak hakkı elde etmesinin istisnasıdır¹⁶⁵.

D. Vasiyet Olunan Malda Meydana Gelen Değişiklikler

Mirasbırakanın, ölüm tarihi ile vasiyet alacaklısının malı iktisap edeceği tarih arasında geçen sürede malda birtakım değişiklikler meydana gelebilir.

TMK md. 518'e göre;

“Bırakılan belirli mal, mirasın açılması anındaki durumuyla teslim olunur; yarar ve hasar, mirasın açılması anında kendisine belirli mal bırakılana geçer. Tasarrufu yerine getirme ile yükümlü olan kimse, mirasın açılmasından sonra bırakılan belirli mala yaptığı harcamalar ve

¹⁶² İmre/ Erman, s.130; Öztan, s. 299.

¹⁶³ Dural/ Öz, s.148.

¹⁶⁴ Öztan, s. 299.; Kendisine belirli mal vasiyet edilen şahıs mirasbırakanın ölümü anında vasiyet olan şeyin mülkiyetini kazanamaz. Belirli mal vasiyeti, kendisine mal olunan şeyi talep etmekten ibaret olup, bu hak şahsi bir haktır. (Yarg. 2.HD. T.10.11.1999; E. 1999/9576, K. 1999/12093)

¹⁶⁵ Dural/ Öz, s.406; İmre/ Erman, s.350.

mala verdiği zararlardan dolayı, vekaletsiz iş görenin haklarına sahip ve borçlarıyla yükümlü olur.”

Kanunumuz malın mirasın açılması anındaki durumunu esas alarak yarar ve hasarın bu an itibariyle vasiyet alacaklısına geçeceğini, malın teslimine kadar geçen süre içerisinde vekaletsiz iş görme hükümlerinin uygulanacağını düzenlemiştir¹⁶⁶. Doktrinde vasiyet borçluları ile vasiyet alacaklıları arasında herhangi bir sözleşme olmadığından burada vekaletsiz iş görme hükümlerinin uygulanması doğru bulunmuştur¹⁶⁷.

Kanaatimce de vasiyet alacaklısı ile mirasçılar arasında sözleşme ilişkisi olmaması öte yandan mirasçılarının vasiyet olunan mal üzerinde mülkiyet hakları sebebiyle zilyet oldukları düşünüldüğünde TMK md. 518/II gereğince vekaletsiz iş görme hükümlerinin uygulanması yerindedir.

Vasiyet borçlusu, vasiyet konusu malı mirasbırakanın ölüm tarihindeki hali ile vasiyet alacaklısına teslim etmekle yükümlü olup, malın teslimine kadar geçecek süre içerisinde mal için yapmış olduğu zorunlu ve faydalı masrafları vasiyet alacaklısından isteyebilecek ve kendi kusurundan ileri gelmedikçe malda oluşan hasardan sorumlu olmayacaktır¹⁶⁸.

Vasiyet alacaklısı mirasbırakanın ölüm tarihinden malın mülkiyetini iktisap ettiği tarihe kadar geçen süre içerisinde malın getireceği semerelerin kime ait olacağı hususunda kanunda açık bir hüküm yer almamakla, semerelerin vasiyet alacaklısına ait olduğu hususu Doktrinde baskın görüştür¹⁶⁹.

Vasiyet alacaklısının mirasbırakanın ölümünden itibaren oluşan tüm semereleri mi, yoksa vasiyet borcunun muaccel hale geldikten sonraki semereleri mi talep edebileceği Doktrinde tartışılmıştır¹⁷⁰.

Uygulamada sıklıkla belirli mal vasiyetleri karşısında yasal mirasçılarının vasiyetnamenin iptalini talep etmelerine rastlamaktayız. İptali istenen mal vasiyetinin konusunun kira getirisi olan bir taşınmaz olduğunu varsaydığımızda yasal mirasçılarının iptali isteminin reddi

¹⁶⁶ Antalya/ Sağlam, s. 356.

¹⁶⁷ Öztan, s.300; İnan/ Erbaş / Albaş, s. 238.

¹⁶⁸ Dural/ Öz, s.409; Serozan, s. 515.

¹⁶⁹ Öztan, s. 301.

¹⁷⁰ Dural/ Öz,s.409.

karşısında kira gelirinin kime ve hangi tarihten itibaren ait olacağı sorunuyla karşılaşmaktayız.

İmre/Erman; Escher'in mirasbırakanın ölümünden itibaren değil vasiyet borçlusunun temerrüde düşürülmesinden sonraki semereleri, vasiyet alacaklısının talep edebileceğini savunmakta olduğunu; Rossel'in ise mirasbırakanın ölümünden itibaren semerelerin vasiyet alacaklısına ait olacağını savunduğunu ve Tuor'un da mirasbırakanın arzularını yansıtmaması açısından Rossel'in görüşüne katıldığını, belirtmiştir¹⁷¹.

Kanaatimce mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufla belirli mal vasiyetinde bulunmasının ana gayesi ölümü ile malın vasiyetçisine geçmesi isteğidir. Ayrıca vasiyeti düzenleyen çoğu zaman mirasın geçişine ilişkin veya mal vasiyetinin ifasına ilişkin temel kuralları bilmesi mümkün değildir. Çoğu zaman uygulamada belirli mal vasiyetinde bulunan kişilerin ölümleriyle vasiyetname konusu malın sanki külli halefiyet prensibince vasiyetname lehtar tarafından malın iktisap edileceği yanılgısında olduklarına tanık olmaktadır. Miras Hukukunda mirasbırakanın arzu ve isteklerini verilen önem ve aksine düzenlenmiş bir hüküm olmayışı sebebiyle vasiyet olunan malın tüm semerelerinin ölüm tarihi itibarıyla vasiyet alacaklısı tarafından talep edilebilir olduğunun kabulünün daha isabetli olduğu kanaatindeyim.

E. Vasiyet Alacaklısının Diğer Hak Sahipleri Karşısındaki Durumu

1. Vasiyet Alacaklısının, Mirasın Alacaklıları Karşısındaki Durumu

Mirasbırakan belirli bir mal vasiyeti yapmış ancak borçlarını ödeyemeden ölmüş olması halinde vasiyet alacaklısı ile mirasbırakanın alacaklılarının menfaatleri çelişebilir. Bu durumda mirasbırakanın alacaklılarına TMK md. 603/II gereği öncelik tanınmıştır¹⁷². Öncelikle mirasbırakanın alacaklılarına ödeme yapılacaktır, söz konusu borçlar ödendikten sonra vasiyet alacaklısı hakkını alabilecektir. Zira öncelikle borçlar ödenecek ve bu ödemeler düşürülerek net tereke hesabı esas alınacaktır¹⁷³. Net tereke hesabı yapıldıktan sonra terekede malvarlığı kalmaz veyahut saklı payı karşılayacak nispette malvarlığı kalmaz ise vasiyet alacaklısının vasiyeti ifa talebi karşısında mirasçılar tenkis defini ileri sürebilirler¹⁷⁴.

¹⁷¹ İmre/ Erman, s. 352.

¹⁷² Antalya/ Sağlam, s. 357; Serozan/ Engin, s. 518; Gençcan, s. 1077.

¹⁷³ Ayan, s.274; Serozan/ Engin, s. 517.

¹⁷⁴ İmre/ Erman, s. 353.

Yasal mirasçılar, vasiyet alacaklısına karşı mal vasiyetini yerine getirdikten sonra tenkisi gereken bir miktarı vasiyet alacaklısından TMK md. 604 gereğince geri isteyebilirler¹⁷⁵.

2. Vasiyet Alacaklısının, Mirasçılarının Alacaklıları Karşısındaki Durumu

Vasiyet alacaklısının mirasçılarının alacaklıları karşısındaki durumu, mirasçılarının saklı paylı mirasçılardan olup olmadığına göre farklılık gösterebilir. Zira saklı paylı mirasçılarının alacaklıları tenkis davası ile korunmaktadır¹⁷⁶.

TMK md. 603/I mirasbırakanın alacaklılarının, vasiyet alacaklılarının ve mirasçılarının alacaklıların birbiriyle olan durumu düzenlenmiştir. Buna göre vasiyet alacaklısının hakları ile mirasbırakanın mirasçılarının alacaklılarının hakları yarıştığında, vasiyet alacaklısına öncelik tanınmıştır¹⁷⁷.

Bu düzenleme eski Medeni Kanunumuzda bulunmayan bir düzenlemedir.

TMK md. 603/II ise, “Mirası kayıtsız şartsız kabul eden mirasçılarının alacaklıları ile mirasbırakanın alacaklıları aynı haklara sahiptirler”. Bu hükmün değiştirilmeyerek, bu hükme yeni Medeni Kanunumuzda da yer verilerek, mirasbırakan alacaklıları ile mirasçılarının alacaklıları arasındaki ilişki düzenlenmektedir.

İmre/Erman’a göre TMK md.603/II vasiyet alacaklılarının haklarının mirasçılarının alacaklılarının haklarından önce tutulduğu düzenlendikten sonra aynı maddenin ikinci fıkrasında mirasçılarının alacaklıları ile miras bırakanın alacaklılarının aynı haklara sahip olduğunun düzenlenmesi isabetli olmamıştır¹⁷⁸.

TMK md. 603/II’den vasiyet borçları yerine getirilmeden önce mirasçının alacaklılarının hakları da yerine getirilmeli şeklinde anlam çıkarılmamalıdır zira önce vasiyet alacağı ödenecektir¹⁷⁹. Bu hükümden mirasçılarının alacaklıları ile mirasbırakanın alacaklılarının mirasın terekesine yönelik haklarının eşit olduğu anlaşılmalıdır¹⁸⁰.

¹⁷⁵ Hatemi, s. 159; Dural/ Öz, s. 155.

¹⁷⁶ Antalya/Sağlam, s.356.

¹⁷⁷ Öztan, s.302; Hatemi, s. 159; Kılıçoğlu, s. 285.

¹⁷⁸ İmre/ Erman, s.354.

¹⁷⁹ Dural/Öz, s.410

¹⁸⁰ Antalya/ Sağlam, s.357.

IV. VASIYETNAMENİN AÇILMASI ve TENFİZİ

A. Vasiyetnamenin Açılması

Vasiyetnameler mirasbırakanın ölümü ile yürürlüğe girer ve hüküm ifade eder.¹⁸¹

Vasiyetnamenin açılmasına ilişkin usul hükümleri aşağıdaki gibidir.

TMK md. 595'e göre vasiyetname mirasbırakanın ölümünden sonra murisin son ikametgahı sulh hukuk mahkemesine tevdi edilir. Burada vasiyetnamenin geçerli olup olmamasının bu aşamada bir önemi olmayıp mirasbırakanın ölümü ile teslim zorunluluğu vasiyetnameyi elinde bulunduran kişi için kanunen doğar¹⁸². Vasiyetnameyi elinde bulunduran sulh hâkimi, noter, mirasçılar, mirasçının yakını, avukatı veya mali müşaviri olabilir. Noterde resmi olarak yapılan bir vasiyetname söz konusu ise; 1512 sayılı Noterlik Kanunu 69/2 maddesinde noterin vasiyetnameyi teslim usulü düzenlenmiştir.

Noterlik Kanunu madde 69/II'ye göre;

“Noterler, nüfus idaresi tarafından ölümün ihbarı veya resmi bir belge ile ispatı halinde, yetkili sulh hakimine verilmek üzere, dairelerinde saklı bulunan vasiyetnamelerin ve noterlikçe düzenlenmiş ölüme bağlı tasarruf senetlerinin onaylı örneklerini Cumhuriyet Savcılığına tevdi ederler.”

Sulh hâkimi kendisine teslim edilen vasiyetnameyi teslim tarihinden itibaren 1 ay içerisinde TMK m. 596/I gereği açıp ilgililere okumak durumundadır.

İnan'a göre vasiyetnamenin açılmasından maksat vasiyetnamenin içinde bulunduğu zarfın yırtılarak münderecatının ilgililere okunmasıdır¹⁸³. Aynı şekilde İmre/Erman'a göre ise vasiyetnamenin açılmasını hâkimin vasiyetnameyi mirasçılar önünde okuması şeklinde tanımlamıştır¹⁸⁴.

Gençcan ise vasiyetnamenin açılmasından; sırasıyla mirasçılara yapılan çağrı, vasiyetnamenin açığa çıkartılması, vasiyetnamenin ilgililere okunması, vasiyetnamenin açılıp okunduğunun

¹⁸¹ Antalya/Sağlam, s.339-340.

¹⁸² Dural/Öz, s.399; Kılıçoğlu, s. 278.

¹⁸³ İnan/Ertaş/Albaş, s.489.

¹⁸⁴ İmre/Erman, s.389.

tespitinin yapılması ve okunan vasiyetnamenin saklanması gibi işlemlerin tümünün anlaşılması gerektiğini savunur¹⁸⁵.

TMK md. 596/II gereği; vasiyetnamenin açılması sırasında hazır bulunmak isteyenlerin katılımı için mirasçılar ve diğer ilgililer çağrılırlar. Davete rağmen mirasçılar veya ilgililer duruşmaya katılmasalar bile vasiyetname hâkim tarafından açılır, okunur buna ilişkin tutanak sulh hâkimi, zabıt kâtibi tarafından imzalanır¹⁸⁶.

TMK md. 597 gereği; vasiyetnamenin kendilerini ilgilendiren kısımlarının onaylı bir örneği hâkim tarafından masrafi terekeye ait olmak üzere mirasta hak sahibi olanlara tebliğ edilir.

Uygulamada daha ziyade mahkemelerin vasiyetname lehtarlarına ve yasal mirasçılara vasiyetnameyi okumak için duruşma gününü bildirdiğini ve hâkimin duruşmada tüm vasiyetnameyi katılanlara okuduğunu görmekteyiz. Keza vasiyetnamenin ilgili yerlerinin değil tamamının tebliğ edilmesi yerleşik bir uygulama halini almıştır.

Vasiyetnamenin açılmasına ve tebliğine ilişkin usul kurallarına uyulmamış olması vasiyetnamenin geçerliliğine hâlel getirmez¹⁸⁷.

B. Vasiyetnamenin Tenfizi

Doktrinde “vasiyetnamenin tenfizi” teriminin mahkemelerde sık olarak kullanıldığı ancak Türk Medeni Kanunumuzca vasiyetnamenin tenfizi şeklinde bir kurumun tanımlanmadığı ve böyle bir hukuki müessesenin bulunmadığı baskın görüştür¹⁸⁸.

Öztan da vasiyetnamenin tenfizinin bir hukuki müessese olarak bulunmadığı, sulh mahkemesince, vasiyetnamenin açıldığını ve vasiyetnamenin açılmasından itibaren hak düşürücü süreler içine herhangi bir itiraza uğramadığı, iptal veya tenkis davası açılmadığı ve bu nedenle de kesinleşmesine ilişkin, vasiyetnamenin hüküm ifade ettiğinin tespiti niteliğinde olduğu düşüncesindedir¹⁸⁹.

Gençcan’a göre ise, vasiyetnamenin tenfizi davası, uygulamada, vasiyet alacaklısının yasal veya atanmış mirasçılara karşı kişisel istem hakkını kullanarak vasiyetnamenin yerine

¹⁸⁵ Gençcan, s.805.

¹⁸⁶ Antalya/ Sağlam, s 340; İmre/ Erman, s.330; Dural/ Öz, s. 398.

¹⁸⁷ Antalya/Sağlam, s.342.

¹⁸⁸ Öztan, s.381; İmre/Erman, s.331; Dural/Öz, s.399.

¹⁸⁹ Gençcan, s.1010; Öztan, s. 381.

getirilmesine ilişkin davanın adlandırılmasıdır. TMK md. 600'den kaynaklanan davayı vasiyetnamenin tenfizi davası başlığı altında açıklamıştır¹⁹⁰.

Özüğür da hukukumuzda vasiyetnamenin tenfizi diye bir müessese olmadığı ve vasiyetin tenfizinin tatbikatta vasiyetnamenin açılması anlamında kullanıldığı zira vasiyetnamenin sulh hakimince aleni olarak açılıp okunmasıyla vasiyetnamenin açılması işleminin bittiği görüşündedir¹⁹¹. TMK md. 600'den kaynaklı vasiyet alacaklısının açacağı davayı muayyen mal vasiyetinin yerine getirilmesi başlığında açıklayarak, açılan davanın istihkak davası olduğu görüşündedir. Doktrinde vasiyet alacaklısının Medeni Kanunumuzun 600. md.gereği vasiyetnamenin infazı için açacağı bu davayı istihkak davası olarak niteleyenler de vardır¹⁹². Ancak Dural / Öz ve İmre / Erman tarafından savunulan görüşe göre, vasiyet alacaklısı cüzi halef olup, malın maliki olmadığından, vasiyetnamenin tenfizi davasını vasiyet konusu alacağın ifası davası olarak nitelendirmek gerekmektedir¹⁹³. Kanatımızca de malik olmayan vasiyet alacaklısının sadece nisbi bir istem hakkı olduğu düşünüldüğünde bu davayı istihkak davası olarak nitelemek uygun değildir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 13.02.1991 tarih 1990/2-647 Esas 1991/65 Karar sayılı kararına göre, vasiyetnamenin tenfizi davası, bir ayni hakkın tesisi için değil yalnızca sulh hukuk mahkemesinde açılan vasiyetnamenin, TMK' nın 535. vd. maddelerine göre tebliğ işlemlerinin tamamlanmasında ve gerekli kanuni sürelerin geçmesinden sonra, herhangi bir itiraza uğramadığı ve iptalinin istenmediği, bu nedenle de kesinleşmiş olduğunun tespitinin sağlanması amaçlıdır. Yani vasiyetnamenin tenfizi vasiyetnamenin açılıp itiraza uğramadığı veya yapılan itirazların sonuçsuz kaldığının tespitinden ibarettir. Bu tespit başlı başına aynı bir hakkın geçirimini sağlamaz¹⁹⁴.

Uygulamada genellikle vasiyetnamenin tenfizi ile vasiyete konu alacağın temlik veya malın teslimi veyahut taşınmazı tescilinin istenildiği ve bu nedenle belirli mal vasiyetine ilişkin davalardaki asıl amacın vasiyetin yerine getirilerek vasiyete konu malvarlığının kazanılmasını amaçladığı görülmektedir. Bu amaçla istihkak niteliğinde açılan bu davaların Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararlarında "...dava: vasiyetnamenin tenfizine ilişkindir." şeklinde

¹⁹⁰ Gençcan, s.1010.

¹⁹¹ Özüğür, s.336.

¹⁹² Antalya/ Sağlam, s.343; Tekdoğan, s.200.

¹⁹³ Dural /Öz, s. 398; İmre/Erman, s.332

¹⁹⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 13.02.1991 tarih 1990/2-647 Esas 1991/65 Kararı (bkz www.lexpara.com.t. 20.04.2018)

tanımlandığını görüyoruz¹⁹⁵. O halde vasiyetnamenin tenfizinden, vasiyetnamenin ifası yani yerine getirilmesi anlaşılabilir.

Tapu Sicili Tüzüğü'nün, resmî senet düzenlenmesini gerektirmeyen işlemler başlıklı 20. Maddesi :“ Resmî senet düzenlenmesini gerektirmeyen işlemlerde aynî hakların tescili için; a) İstem, yasal veya atanmış mirasçılar tarafından yapılırsa yetkili merciler tarafından verilmiş mirasçılık belgesi, b) İstem, vasiyet alacaklısı tarafından yapılırsa taşınmazın tanımlandığı ve tescil hükmünü de içerir tenfiz kararı veya hâkim tarafından tescil için yazılan yazı ile birlikte tenfiz kararı ve vasiyetnamenin onaylı bir örneği; vasiyet alacaklısı, yasal ve atanmış mirasçılar tarafından birlikte yapılırsa vasiyetnamenin açılıp okunduğuna dair karar ile birlikte vasiyetnamenin onaylı bir örneği” şeklindedir. 17.08.2013 Tarihinde yayımlanarak yürürlüğe Tüzükte yer alan bu madde ile yeni bir düzenleme yapılarak, uyuşmazlık bulunmayan hallerde vasiyet alacaklısının tenfiz davasını yöneltebileceği yasal ve varsa atanmış mirasçılar ile birlikte tapu tescil işlemlerini yapabilme imkânı tanınmıştır. Kanaatimce, uygulamadaki farklılıkları gidermek, tenfiz davasının konusu hakkında taraflar arasında uyuşmazlık bulunmadığı halde uzun ve masraflı yargılamalara son vermek adına yerinde bir düzenle olmuştur. Zira vasiyetnamenin tenfizi davası ile birlikte vasiyete konu alacağın temlik veya malın teslimi veyahut taşınmazın tescili de istenilmişse, keşif ve bilirkişi raporuyla dava değeri belirlenmekte ve karar, ilam harçları ve vekalet ücreti dava değeri üzerinden nispi olarak hesaplanmaktadır¹⁹⁶. Ayrıca tenfiz davaları uygulamada çoğu zaman vasiyetnamenin iptali davasının ve/veya vasiyetnamenin tenkisi davasının reddine ilişkin verilen mahkeme kararının kesinleşmesi üzerine açılmakta ve vasiyetnamenin tenfizi davası talep halinde istinaf ve temyiz incelemesine de tabi tutulmakta bu nedenle yargılama süresi çok uzunsürebilmektedir. Vasiyetnamenin tenfizi davası hasımsız açılmadığından, bu bağlamda da vasiyet alacaklısı ve yasal mirasçılar ve varsa atanmış mirasçılar arasında tenfiz davasına konu taşınmaz tescili hakkında çekişme bulunmadığında, birlikte hareket ile taşınmazın tapuya tescilinin sağlanabilmesi uygun düşmektedir.

¹⁹⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E.2012/235 K.2012/600 T.19.09.2012, Yargıtay 3. Hukuk Daire E.2016/3832 K.2017/14579 T.25.10.2017. (bkz. www.lexpera.com.tr.t. 20.04.2018)

¹⁹⁶ Tekdoğan, s. 251; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2015/15463 K. 2017/1401 T. 15.02.2017; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E.2015/8056 K. 2015/11652 T. 23/06/2015 (Kararlar için bkz. Tekdoğan s. 252 -253)

C. Vasiyetnamenin Tenfizinin Koşulları

1. İnfazı Mümkün ve Geçerli Bir Vasiyetnamenin Olması

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde vasiyetnamenin yürürlüğe girmeme halleri anlatılmıştır. Vasiyetnamenin tenfizi davasının görülebilmesi için, infazı mümkün ve geçerli olarak yürürlükte olan bir vasiyetname bulunmalıdır¹⁹⁷. Örneğin, Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin usulüne uygun sözlü bir vasiyetname olmadığından vasiyetnamenin tenfizi davasının kabulüne ilişkin yerel mahkeme kararlarına ilişkin bozma ilamları mevcuttur¹⁹⁸.

2. Vasiyetnamenin Açılmış ve Okunmuş Olması

TMK md. 596 gereği vasiyetnamenin tenfizine karar verilebilmesi için vasiyetnamenin yetkili sulh hukuk mahkemesince kendisine teslim edilen vasiyetnamenin 1 ay içerisinde açılıp, okunmuş olması ve TMK md. 597 gereği taraflara tebliğ edilmiş olması gerekir¹⁹⁹.

Kanun koyucu burada vasiyetnamenin açılması ve tebliğine ilişkin usul kurallarını düzenlemiş olup, 1 aylık süre düzen hükmü olup, emredici olmadığından süreye uyulamaması hali vasiyetnamenin geçerliliğini etkilemez²⁰⁰. Bu nedenledir ki, bu hususlar vasiyetnamenin tenfizi istenen bir davada bir dava şartı olup, yargılama esnasında giderilmesi mümkün olduğundan, dava usulden reddedilmeyip bu eksiklik giderilene kadar mahkemece bekletici mesele yapılır²⁰¹.

3. Vasiyetnamenin Kesinleşmiş Olması

Vasiyetnamenin tenfizi davasının görülebilmesi için, vasiyetnamenin açılıp okunmasından sonra itiraza uğramaması veya itiraz edilmişse buna ilişkin vasiyetnamenin iptali veya vasiyetnamenin tenkisine ilişkin davaların kesinleşmesi gerekir²⁰². Bir başka ifadeyle, vasiyetnamenin yerine getirilmesine ilişkin dava açıldığında, mahkemece öncelikle vasiyetnamenin kesinleşip kesinleşmediğine ilişkin inceleme yapılmalıdır. Vasiyetnamenin iptaline veya vasiyetnamenin tenkisine ilişkin 1 yıllık hak düşürücü sürelerin geçmesi ya da

¹⁹⁷ Tekdoğan, s.216

¹⁹⁸ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2012/23224 K. 2013/3612 T. 05.03.2013; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2014/11363 K. 2014/15934 T. 5.12.2014, (bkz. www.kazanci.com.tr e.t. 22.04.2018)

¹⁹⁹ Gençcan, s. 1021; Tekdoğan, s. 221.

²⁰⁰ Dural/ Öz, s.399.

²⁰¹ Yargıtay 3. Hukuk Daire E. 2017/15327 K.2017/16331 T.22.11.2017. (bkz. www.kazanci.com.tr e.t. 25.04.2018)

²⁰² Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2014/14719 K. 2015/1807 T. 03.02.2015; (bkz. www.kazanci.com.tr e.t. 25.04.2018)

vasiyetnameye yönelik açılmış iptal veya tenkis davalarının olup olmadığı araştırılıp saptanmalı, açılmış dava varsa sonucu beklenmeli, bundan sonra, oluşacak sonuca göre karar verilmedir.²⁰³ Vasiyetnamenin açılması ile hak düşürücü süreler başladığından, vasiyetnamenin iptalinin veya vasiyetnamenin tenkisinin 1 yıl içerisinde istenmemesi halini, Yargıtay vasiyetnamenin yerine getirilmesi davası açabilmek için yeterli görmüştür²⁰⁴.

4. Vasiyetname Konusunun Halen Terekede Olması

Vasiyet alacaklısı, mirasbırakanın ölümü ile vasiyet konusu tasarruf üzerinde aynı bir hakka sahip olmayıp, vasiyet alacaklısı vasiyeti ifa ile yükümlü olanlara karşı kişisel bir istem hakkına sahiptir. Bu nedenle tenfize karar verilebilmesi için vasiyet edilen mal veya hakkın hala terekede olması şarttır.²⁰⁵ Eğer vasiyet konusu şey terekeden çıkmış ise, onun hakkında vasiyetnamenin yerine getirilmesi talep edilemez. Örneğin, belirli mal vasiyetine konu taşınmazların bir kısmının mirasbırakana ait olmadığı anlaşılır ise bu taşınmazlar yönünden davanın reddine karar verilmesi gerekir²⁰⁶.

D. Vasiyetnamenin Tenfizi Davasının Tarafları

1. Davacı

Vasiyetnamenin tenfizi davalarında davacı, vasiyetname ile kendisine belirli mal bırakılan kişidir. Vasiyetname ile gerçek veya tüzel kişilerin lehine mal kazandırmada bulunulabileceği gibi henüz tüzel kişilikleri olmamasına rağmen TMK md. 526 hükmü gereği vasiyetname ile vakıf kurulması da vasiyet edilebilir²⁰⁷. Yargıtay, terekesindeki malvarlığı ile okul yapılmasını vasiyet eden mirasbırakanın vasiyetnamesinin tenfizinin İl Özel İdaresince istenebileceğine karar vermiştir²⁰⁸.

²⁰³Yargıtay 3. Hukuk Daire E. 2016/1190 K. 2017/8030 T.25.05.2017; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 20162/668 K. 2016/4520 T.24.03.2016; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E.2015/18996 K. 2016/411 T.20.01.2016. (bkzwww.kazanci.com.tre.t. 2.05.2018)

²⁰⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2016/16701 K. 2016/13889; Tekdoğan, s. 225

²⁰⁵ Gençcan, s.1025; Ruhi, Canan/ Ruhi, Ahmet Celal, Vasiyetname ve Miras Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 47.

²⁰⁶ Yargıtay 3. Hukuk daire E. 2009/9703 K.2009/12706 T. 16.07.2009. (bkz. www.kazanci.com.tr e.t. 10.05.2018)

²⁰⁷ İmre/ Erman, s. 265.

²⁰⁸ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2009/20745 K.2010/3921 T. 09.03.2010 (bkz. Tekdoğan, s.249)

Lehine vasiyette bulunulan kişi, mirasbırakandan sonra ölürse mirasçıları onun yerine dava açabilirler²⁰⁹. Ancak TMK. md. 525/I gereği bu kimse art vasiyet alacaklısı ise, mirasbırakan öldüğünde sağ olması yeterli olmayacak koşul/vade gerçekleştiğinde de hayatta olması aranacaktır.

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 09.03.2010 tarihli 20745-3921 Karar sayılı kararıyla vasiyeti yerine getirmekle yükümlü bulunan vasiyeti yerine getirme görevlisinin aktif dava ehliyeti bulunmadığından tenfiz davası açamayacağına karar vermiştir²¹⁰.

2. Davalı

Vasiyetnamenin tenfizi davalarında dava, vasiyetname ile bir tenfiz memuru yani vasiyeti yerine getirme görevlisi atanmışsa ona, yoksa kanuni ve varsa atanmış mirasçılara karşı açılmalıdır²¹¹.

Vasiyetnamenin tenfizi davası hasımsız olarak açılmaz²¹².

3. Görevli Mahkeme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu 2. maddesine göre;

“Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir.”

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 2013/185 Esas 2013/1187 Karar 2013/1187 T.28.01.2013 tarihli kararında “... Dava, TMK’ nın 600.maddesine dayalı olarak açılmış vasiyetname hükümlerinin yerine getirilmesi istemini içeren eda davasıdır...6100 sayılı HMK’nın yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden sonra (21.09.2012) açılmış bulunan bu davaya bakmakla görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğu ortadır...”

²⁰⁹ Gençcan, s.1063.

²¹⁰ İlgili karar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 09.03.2010 tarihli 20745-3921 Karar

²¹¹ Özuğur Cilt II s.1374; Y.H.G. K E. 1994/2-301, K.1994/422, T.22.06.1994; Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E.2012/18152 K.2013/1769 T.07.02.2013.(bkz.www.sinerjimevzuat.com.tr e.t. 18.05.2018)

²¹² Gençcan, s.1066; Ruhi / Ruhi, s. 47.

Düzenlemeden de anlaşılacağı Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere 6100 sayılı HMK'nın yürürlüğe girdiği 01.11.2010 tarihinden sonra açılmış olan vasiyetnamenin tenfizi davalarına bakmakla görevli mahkemenin Asliye Hukuk Mahkemesi olduğu ortadadır²¹³.

4. Yetkili Mahkeme

TMK md. 576'ya göre;

“Miras, malvarlığının tamamı için mirasbırakanın yerleşim yerinde açılır. Mirasbırakanın tasarruflarının iptali veya tenkisi, mirasın paylaşılması ve miras sebebiyle istihkak davaları bu yerleşim yeri mahkemesinde görülür.”

Vasiyetnamenin yerine getirilmesi davalarında mirasın son yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir²¹⁴. Yargıtay'ın istikrar kazanan içtihatları da bu yöndedir. Madde metninde açıkça vasiyetnamenin tenfizi davaları için bir düzenleme yapılmasa da Yargıtay'ın maddenin gerekçesinde “miras malları nerede bulunursa bulunsun, miras işlerinin tek elden, yani aynı mahkeme tarafından yürütülmesinin uygun olacağı” düşüncesi ifade edildiğinden, madde metninin geniş yorumlanması gerekeceğine işaret ederek, vasiyetnamenin tenfizi davalarında mirasbırakanın yerleşim yerinin kesin yetkili olduğuna ve mahkemece bu durumun her aşamada're'sengözetilmesi gerektiğine hükmetmiştir²¹⁵.

E. Vasiyetnamenin Tenfizi Davasında İleri Sürülebilecek Defiler

1. İptal Defi

İptal defi, TMK md. 559/II'de düzenlenmiş olup vasiyet alacaklısının kendisinden hak talep etmesi karşısında vasiyetnamenin hükümsüzlüğünü her zaman ileri sürebilme olanağı sağlayan bir haktır.²¹⁶

TMK md. 558 kapsamında vasiyetnamenin iptali talebi hukuki yararı olanlarca ileri sürülebilir.İptal defi; vasiyet alacaklısının vasiyetnamenin yerine getirilmesine ilişkin açmış olduğu davada, vasiyetnamenin iptalini gerektirir bir hukuki gerekçenin mirasçılarca ileri sürülmesi halidir. İptal davası için hak düşürücü süresi geçmiş olsa bile, iptal davası açmaya hakkı olan kimse, bir süre sınırlaması olmadan iptal def'inde bulunarak lehtarın terekeden

²¹³ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 28.01.2013-185/1167 (bkz.www.sinerjimevzuat.com.tr e.t. 20.05.2018)

²¹⁴ Gençcan, s.1057.; Tekdoğan, s.257; Ayan, s. 315.

²¹⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2016/2-538 E. 2006/619 K. T.04.10.2006; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2016/16105 K. 2016/12320 T. 31.10.2016 (bkz Tekdoğan, s.257).; Gençcan, s.1060-1061

²¹⁶İmre/Erman, s.221.

faaydalanmasına engel olabilir²¹⁷. Bu durumda mahkemece; davalı tarafından defi yoluyla ileri sürülen hükümsüzlük iddiasını incelenmesi ve ulaşılacak sonuca göre uyuşmazlığın esası hakkında hüküm tesis edilmesi gerekmektedir²¹⁸.

2. Tenkis Defi

Saklı pay mirasçıları, belirli mal vasiyeti ile saklı payları ihlal edilen mirasçılar tenkis davasını hak düşürücü süreler içerisinde açmamış olabilir. Vasiyet alacaklısı, vasiyetnamenin tenfizi için saklı payları ihlal edilen mirasçılara karşı vasiyetnamenin yerine getirilmesine ilişkin davasını yönelttiğinde, TMK' nın 571/son maddesi saklı pay mirasçılarına tenkis iddiasını defi yoluyla her zaman ileri sürebilme hakkını tanımıştır. Kanunumuz bu defi hakkının her zaman kullanılabileceğini düzenlemiştir²¹⁹.

Her defi gibi tenkis defi de mahkemece resen göz önüne alınmayacak, saklı payı ihlal edilen mirasçılarca tenfiz davasında açıkça bu defi'nin ileri sürülmesi gerekecektir²²⁰. Saklı paylı mirasçılarca tenkis defi ileri sürüldüğünde bunun hakkında mahkemece gerekli inceleme yapılacak ve araştırma sonucuna göre bir karar verilecektir²²¹.

3. Zamanaşımı Defi

TMK md. 602 uyarınca vasiyet alacaklısının dava hakkı ölüme bağılı tasarrufu öğrenmesinden veya muaccel olma tarihi üzerinden 10 yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrar²²². Vasiyet borçlusunun red hakkı düşmeden, vasiyet alacağı muaccel olamayacağından, bu düzenlemeden zamanaşımının vasiyet borçlusunun mirası reddetme hakkının sona ermesi ile başlayacağını anlamaktayız²²³. Bununla beraber vasiyetname ile muacceliyetin daha ileriki bir tarihte başlayacağı geciktirici bir şart ile düzenlenir ise, artık zamanaşımı süresi hesaplanırken bu tarih nazara alınacaktır²²⁴.

²¹⁷ Dural/Öz, s.234.

²¹⁸ Yargıtay 3. Hukuk Daire E. 2016/5200 K.2017/7776 T. 23.05.2017(bkz.www.sinerjimevzuat.com.tr e.t. 22.05.2018).

²¹⁹ İmre/Erman, s.268.

²²⁰ Dural/Öz, s.288.

²²¹ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E.2015/17218 K. 2017/4308 T.30.03.2017(bkz.www.sinerjimevzuat.com.tr e.t. 23.05.2018)

²²² Antalya / Sağlam, s. 358.

²²³ Dural/Öz, s. 407.

²²⁴ Bkz., s.28 - 29.

F. Hüküm

Şüphesiz ki mirasbırakan, belirli mal vasiyeti ile vasiyet konusu malı vasiyet alacaklısının iktisap etmesini arzu etmektedir. Mirasbırakanın ölümü ile yürürlüğe giren vasiyetin konusu taşınmaz ise, vasiyet alacaklısı taşınmazın tescili talebini içeren vasiyetin tenfizi (vasiyetnamenin yerine getirilmesi) davasının lehine neticelenerek bu hükmün kesinleşmesi ile taşınmazın mülkiyetini kazanacaktır²²⁵.

Vasiyetnamenin konusu menkuller ise, o halde hükmün kesinleşmesi yetmeyecek vasiyet borçlusunca malın teslimi ile teslim yükümlülüğü yerine getirilmez ise, mahkeme kararının cebren icrası ile mülkiyet kazanılabilecektir²²⁶.

Yargıtay kararlarına göre; vasiyetnamenin tenfizi davasında davanın kabulüne karar verilmiş ise yerel mahkeme sadece vasiyetnamenin infazına demekle yetinmemeli, istem ile bağlı kalmak kaydıyla duraksama yaratmayacak şekilde açıkça tapu, ada, parsel bilgilerinin de kararda gösterilmesi gerekmektedir²²⁷.

V. YÜRÜRLÜKTEKİ KANUN DEĞİŞİKLİĞİNİN VASIYETNAMENİN TENFİZİNE ETKİSİ

A. Genel Olarak

Mirasbırakan vasiyetnamesini düzenledikten sonra yasal değişiklikler meydana gelmiş olabilir. Bu durum vasiyetnamenin tenfizi bakımından farklılığa yol açabilecek nitelikte olduğunda vasiyetnamenin ne şekilde yerine getirileceği hususunu bu bölümde inceleyeceğiz. Bir başka ifadeyle murisin vasiyetnamesini düzenlediği tarih ile murisin ölümü arasında geçen zaman zarfında yapılan yasa değişiklikleri nedeniyle vasiyetname için önceden öngörülmüş olan hukuki netice değişiyorsa vasiyetnamenin ne şekilde tenfiz edileceği ele alınacaktır.

Örneğin; 4721 sayılı TMK 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun yürürlüğe girmeden mirasbırakanın düzenlediği vasiyetnamesiyle malvarlığından altsoyuna sadece saklı payını vasiyet ettiğini düşünelim. TMK' nın yürürlüğe girdiği tarihten sonra mirasbırakanın ölümü halinde altsoyun saklı payı yasal miras payının TMK 506. md kapsamında yarısı olarak

²²⁵ Ayan, s.273.

²²⁶ Gençcan, s. 1017.

²²⁷ Ruhi/ Ruhi, s. 49. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi T.05.10.2010 7898-15744; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi T. 08.07.2010 9671-13802; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 24.03.2009, 874-5406 (bkz. www.lexpera.com.tr e.t. 29.05.2018).

mı yoksa yasal miras payının 743 sayılı Medeni Kanununun 453. maddesine göre $\frac{3}{4}$ olarak mı hesaplanmalıdır? Bu kapsamda mirasbırakanın gerçek iradesinin irdelenmesi, buna ilişkin araştırmanın yapılması ve irade beyanının anlamının tespit edilmesi vasiyetnamenin yorumlanmasıyla mümkün olacaktır²²⁸. Bu kapsamda vasiyetnamenin yorumuna ilişkin bir kısım ilkeleri açıklamanın doğru olacağı kanaatindeyiz.

B. Vasiyetnamenin Yorumlanması Bakımından Göz Önünde Tutulması Gereken İlkeler ve Teoriler

Murisin vefatıyla düzenlemiş olduğu vasiyetnamede yerine getirilmesini arzu ettiği istekleri, çoğu zaman net, açık olmayabilir. Böyle bir durumla karşılaşıldığında metin içeriğinin kavranabilmesi için yorum metoduna başvurulur²²⁹.

Vasiyetnamenin yorumlanmasındaki temel gaye murisin gerçek iradesini ve vasiyetname düzenlerken arzu ettiği durumu yorum ilkeleri çerçevesinde kuşkuya yer vermeden ortaya koymaktır²³⁰.

Hatemi'ye göre²³¹, “Vasiyetnamelerin yorumunda TBK md.19/I²³²’de ifade edilen ‘ güven ilkesine göre yorum ’dan çok ‘ vasiyetçinin iç iradesine göre yorum ’ ilkesi ağır basar.”

Dural/ Öz’e göre de vasiyetnamelerin yorumlanmasında esas olan kural irade prensibidir²³³.

Doktrindeki ağırlıklı görüş de bu yönde olup, yorum murisin iradesinin, kullanmış olduğu sözcüklerin, cümlelerin yahut filin aslında ne anlama geldiğinin tespiti için yapılır. Vasiyetnamenin yorumlanması durumu söz konusu olduğunda, TMK md. 2’den doğan güven teorisi yerine, TBK md. 19 “irade teorisi” uygulanır²³⁴.

Vasiyetnamelerde yorum açıklayıcı ve tamamlayıcı olmak üzere ikiye ayrılır²³⁵.

Açıklayıcı yorum, vasiyetnamede murisin beyanını ne şekilde anlamamız gerektiğini tespit ettiğimiz yorum türüdür²³⁶.

²²⁸ Kocayusufpaşaoğlu, s. 322; Öztan, s. 215.

²²⁹ Özüğür, s.437.

²³⁰ Ayan, s.154; Gençcan, s.437; Öztan, s.215; Kılıçoğlu, s.187.

²³¹ Hatemi, s.133.

²³² TBK md. 19; Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.

²³³ Dural/ Öz, s.219.

²³⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s. 321; İnan/ Ertaş/ Albaş, s.292.; Dural/Öz, s.220.

²³⁵ Öncü, Özge, Vasiyetnamelerin Yorumunda İma Teorisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 2, 2018, S (307-374), s. 313

²³⁶ Serozan/ Engin, s.415; Dural/ Öz, s.

Tamamlayıcı yorum, murisin vasiyetnamedeki iradesi açık ancak gerçek iradesinin bu olmadığının anlaşılması nedeniyle oluşan boşluğun tamamlanabilmesi için mirasbırakanın farazi iradesinin esas alınmasıdır²³⁷.

Tamamlayıcı yorumla açıklayıcı yorum arasındaki temel fark, açıklayıcı yorumda, vasiyetnamede neyi kastettiğini bulmaya çalışırken; tamamlayıcı yorumda ise, murisin neyi düzenlemek istediğini bulmaya çalışarak, uyarlama yapılmasıdır.²³⁸

1. Geçerli Bir Tasarrufa Dayanma İlkesi

Vasiyetnamenin yorumlanmasında dikkate alınacak ilkelerden ilki, geçerli bir tasarrufa dayanma ilkesidir. Bu ilkeye göre; murisin ölüme bağlı tasarruf yapma iradesinin varlığını ortaya koyan hukuken geçerli bir belge bırakılmış olmalıdır²³⁹. Hukuken geçerli bir belgeden maksat ehliyet, metin içeriği ve şekil açısından geçerliliğidir. Bunun anlamı ise bir irade beyanı mevcut değilse, şekle aykırılık varsa yorum metoduyla bu hususlar vasiyetnameye dahil edilemez²⁴⁰.

2. Metne Bağlılık İlkesi

Vasiyetname yorumlanırken öncelikle söz konusu vasiyetname metni dikkate alınmalıdır. Şayet vasiyetname metni duraksamaya yer bırakmayacak şekilde murisin iradesini ortaya koyuyorsa yorum yoluna başvurmaya ihtiyaç yoktur²⁴¹.

Türk Hukukundatüm ölüme bağlı tasarruflar için bir metin vardır. Sözlü vasiyetnamelerde dahi vasiyet bırakanın son arzu ve istekleri tanıklarca tutanağa geçirilerek, bir metin oluşturulur²⁴².

Asıl olan vasiyetname metni içerisinde bulunan ifadelerin anlamına göre yorum yapılmasıdır. Vasiyetname içerisinde yer alan olgular çerçevesinde değerlendirme yapmak gerekir. Bu nedenledir ki, vasiyetnamede olmayan bir ifade veya olgu varmışçasına yorum yapılamaz²⁴³. Vasiyetname dışındaki bir olgudan yararlanılması için vasiyetnamedeki beyanın açık olmaması veya çelişki içermesi gerekir²⁴⁴.

²³⁷ Tekdoğan, s.187.

²³⁸ Öztan, s.215-219.

²³⁹ Tekdoğan, s.183.

²⁴⁰ Antalya/ Sağlam, s.236.

²⁴¹ Ayan, s.154-155; Kılıçoğlu, s.189.

²⁴² Kılıçoğlu, s.189.

²⁴³ Gençcan, s.438.

²⁴⁴ Antalya/ Sağlam, s.236; Ayan, s.154.

3. Favour Testamanti İlkesi

Favour testamanti yani vasiyetnamenin ayakta tutulması Roma Hukuku kaynaklı olup, vasiyetnamenin yorumlanmasında yararlanılan bir yorum metodudur.²⁴⁵ Favour testamanti ilkesinde asıl amaç vasiyetnameyi yok saymaktan ziyade vasiyetnameyi ayakta tutmaktır.²⁴⁶ Esas olan murisin son isteklerine saygıdır.²⁴⁷

Her ne kadar Türk Medeni Kanunumuzda favourtestamanti ilkesi açık bir şekilde hükme bağlanmasa da bu ilkenin etkisini görebileğimiz hükümler mevcuttur.²⁴⁸

TMK md. 577/II hükmüne göre; “Tüzel kişiliği bulunmayan bir topluluğa belli bir amaç için yapılan kazandırmaları, o topluluk içindeki kişiler, mirasbırakan tarafından belirlenen bu amacı gerçekleştirme kaydıyla birlikte edinmiş olurlar; amacın bu yolla gerçekleştirilmesine olanak yoksa, yapılan kazandırma vakıf kurma sayılır.”

TMK md. 504/II hükmüne göre; “Ölüme bağlı tasarrufta kişinin veya şeyin belirtilmesinde açık yanılma halinde mirasbırakanın gerçek arzusu kesin olarak tespit edilebilirse, tasarruf bu arzuya göre düzeltilir.”

Yargıtay “favour testamanti ilkesini” “...murisin ölüme bağlı tasarruflarını iptal etmekten veya hükümsüz saymaktan çok bunları muhafaza etmek, vasiyetçinin iradesi ve istemine daha uygun düşer...” şeklinde açıklamış, TMK 504, 515, 519. maddelerin bu kuralın uygulanmasına yer verdiğini belirtmiştir²⁴⁹

4. Yasal Mirasçılığa Bağlılık İlkesi

Yasal mirasçılığa bağlılık ilkesi, yasal mirasçılığın asıl olması anlamına gelmektedir²⁵⁰. Vasiyetname düzenlenirken metin içeriğinden yasal mirasçı mı iradi mirasçı mı kastedildiği çok açık olmayabilir²⁵¹. Açıklık olmadığı hallerde vasiyetnameden aksi anlaşılmadıkça yasal mirasçının kastedildiği varsayılmaktadır.²⁵² Doktrinde şüphe söz konusu ise, iradi mirasçıların lehine değil, yasal mirasçıların lehine yorum yapılması gerektiği görüşündedir²⁵³.

²⁴⁵ Gençcan, s.442;

²⁴⁶ Serozan/ Engin, s. 428; Antalya/ Sağlam, s. 239.

²⁴⁷ Kılıçoğlu, s.190; Ayan, s.156; Günay, 23.

²⁴⁸ Ayan, s.156, İnan/ Ertaş/ Albaş, s.294.

²⁴⁹ Yargıtay 3.HD. E.2013/ 18683, K.2013/18151, T.1.1.2013. (bkz.www.lexpera.com.tr e.t. 2.06.2018)

²⁵⁰ Antalya/ Sağlam, s.240.

²⁵¹ İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 296.

²⁵² Ayan, s.157; Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 152.

²⁵³ Öztan, s.222; İmre/ Erman, s120, Tekdoğan, s.189, İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 296.

Örneğin, muris düzenlemiş olduğu vasiyetname ile mirasçılarından bahsetmişse, yasal mirasçılarını kastettiği anlaşılmalıdır. Bir başka örnek ise muris malvarlığını çocuklarına vasiyet ettiği bir vasiyetname düzenler ve çocuklarından biri vefat ederse onun çocuğunun da çocuk kavramına dahil olacağı yorumlanır²⁵⁴.

Yargıtay gibi biz de çoğunluğun görüşüne katılmaktayız. Bağcı ise, zaman içerisinde yasal değişikliklerle kanun koyucunun saklı paylı mirasçılarını daraltması, saklı pay oranlarını azaltmış olması, ölüme bağlı tasarrufların geçersizlik sebepleri kısmen de olsa yasa metninden çıkarması ve vasiyetnamelerin şekli anlamda tabi olduğu kuralları yumuşatması gibigerekçelerle çoğunluk görüşüne katılmamaktadır²⁵⁵.

5. Dış Etmenlere Bağlılık İlkesi

Vasiyetnamelerin yorumlanmasında genel ilkelerden biri de dış etmenlerden yararlanmaktır²⁵⁶. Örneğin, murisin yaşadığı çevre, kültür seviyesi, sosyal ilişkileri, aile ilişkileri, var ise mektupları, siyasal ilişkileri, özel ilişkileri ve tanık anlatımları, vasiyetnamenin yorumlanmasına ihtiyaç duyulduğunda dikkate alınmalıdır²⁵⁷.

Örneğin, mirasbırakanın “kitaplarımı arkadaşım Deniz’e vasiyet ediyorum” demişse ve birden fazla Deniz ismiyle arkadaşı varsa vasiyetin alacaklısını anlayabilmek için vasiyetname dışındaki olaylara bakılması, tanıkların bu konudaki ifadelerine dayanılması gerekir²⁵⁸.

C. Yargıtay Kararı Işığında Konunun İncelenmesi

3.12.2001 tarih ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunu “mirasçılık ve mirasın geçişi” başlığı altında düzenlenen 17. maddesine göre, “mirasçılık ve mirasın geçişi, mirasbırakanın ölümü tarihinde yürürlükte olan hükümlere göre belirlenir”. Bu nedenle, mirasbırakanın 1 Ocak 2002 tarihinden önce ölmüş olması halinde mirasın geçişi 743 sayılı Eski Medeni Kanuna, bu tarihten sonra ölümü halinde ise 4721 sayılı Yeni Medeni Kanuna tabi olacaktır²⁵⁹.

²⁵⁴ Dural/Öz, s.222-223

²⁵⁵ Bağcı, Ömer, TMK’ nun Miras Hükümlerinin Zaman Bakımından Uygulanmasına ve Vasiyetnamelerin Yorumuna İlişkin Düşünceler, S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.2, Yıl 2015, S. (39-63), s.44.

²⁵⁶ Gençcan, s.441, Dural/ Öz, s. 220.

²⁵⁷ İnan/ Ertay/ Albaş, s.293.

²⁵⁸ İmre/ Erman, s.117.

²⁵⁹ Ayan, Mehmet, Saklı Paylı Sahipleri Mirasçılar ve Saklı Payları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 1-2, 2002, S. (7-18), s.7; Günay, s. 17.

Yargıtay, Eski Medeni Kanunumuzun yürürlükte olduğu sürede düzenlenen vasiyetnameyle altsoyuna mahfuz hissesi oranında vasiyet edildiği ancak mirasbırakanın 4721 sayılı Yeni Medeni Kanunu yürürlüğe girdikten sonra vefatıyla açılan tenfiz davasında vasiyetnamenin yorumlanarak altsoyun saklı payının yasal miras payının yarısı kadar olacağına hükmetmiştir.²⁶⁰

Yüksek Mahkemenin, söz konusu kararı şu şekildedir:

"...Ölüme bağlı tasarrufun (vasiyetnamenin) yorumlanmasında uygulanacak genel kurallar, öncelikle vasiyetnamenin metnine bağlı kalınarak sonuca gidilecektir. Bu yapılırken murisin iradesi ve favor testamenti ve dış etmenlere bağlılık da sözkonusu olacaktır. Vasiyetnamenin düzenlenmesi ile mirasbırakanın ölümü arasında geçen süre zarfında yapılan kanuni düzenlemeler nedeniyle ölüme bağlı tasarruf için önceden öngörülmüş olan hukuki sonuç boşa çıkıyorsa, tamamlayıcı yorum yardımıyla tasarrufun içeriğinde değişikliğe gidilmesi mümkündür. Mirasbırakanın tamamlayıcı yoruma esas olacak irade yönelmesi, vasiyetnamenin düzenlendiği tarihte geçerli olan kanun hükümleri çerçevesinde belirlenecektir; sonraki değişikliklerin bir etkisi yoktur, bunlar, irade yönelmesinden hareketle yapılacak uyarlamada dikkate alınır. Aynı şekilde, yeni düzenlemeler uyarınca yasal mirasçılık esaslarında değişiklikler meydana gelmişse (örneğin Kanundaki pay oranları yahut kimlerin mirasçı olduğu yeniden belirlenmişse vs.) bu durum hiç şüphesiz ki, vasiyetnamenin yorumunu etkileyecektir. Eğer mirasbırakan vasiyetnameyi yasal mirasçılığa uygun bir şekilde kaleme almışsa, yani kimlerin ne oranda hak sahibi olduğu hususunda kanuna gönderme yapmışsa ya da ölüme bağlı tasarrufu yasal mirasçılık esasları çerçevesinde düzenlemişse, vasiyetnamenin yorumunda mirasın açıldığı (vasiyetnamenin hükümlerini doğurmaya başladığı) tarihteki kanuni düzenlemeler göz önünde bulundurulur; meğer ki, somut olayın özellikleri çerçevesinde mirasbırakanın amacının farklı yönde olduğu ortaya çıksın. Nitekim, 04.05.2007 tarihinden itibaren kardeşlerin saklı payı yasal olarak kaldırılmıştır. Bu tarihten önce vasiyetname düzenleyen ve kardeşinin saklı payını alacağı şartı ile kalan malvarlığı için mirasçı atayan murisin iradesinin yorumunda Medeni Kanun'da yapılan bu değişiklik dikkate alınmalı, murisin farazi iradesi tamamlayıcı yorum olarak belirlenmeli ve vasiyetnameyi düzenlediği tarihte kanun değişikliği gerçekleşmiş olsaydı nasıl bir tasarrufta bulunacağı tespit edilmeye çalışılmalıdır. Vasiyetnamedeki irade yönelmesinden, mirasbırakanın kanun hükümleri ile sınırlı bir kazandırma yapmak istediği

²⁶⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 2013/9138 Esas, 2013/11282 Karar, 01.07.2013 (bkz.www.lexpera.com.tr e.t. 5.06.2018).

(nitelikli bir kazandırma iradesine sahip olmadığı) anlaşılıyorsa, onun farazi iradesi yardımıyla mirasın açıldığı anda terekenin tamamı üzerinde atanmış mirasçının hak sahibi olacağı ve saklı payı kaldırılan kardeşinin herhangi bir hak talep edemeyeceği sonucuna varılacaktır. ... O halde Mahkemece, 4722 s.K.'un 17. maddesi; mirasçılık ve mirasın geçişinin mirasbırakanın ölümü tarihinde yürürlükte olan hükümlerine göre belirleneceği hükmü gereğince 4721 sayılı TMK'nun 506. maddesi uygulanmak suretiyle davacı (alt soyun) saklı payının yasal miras payının yarısı olduğu gözetilerek vasiyetnamenin bu oran üzerinden tenfizine ilişkin karar vermesi gerekirken itibar edilmeyen gerekçeler yanılgılı nitelendirme ile karar verilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir..."

Yüksek Mahkeme burada mevzuat değişikliklerinin mirasbırakanın iradesinde boşluk meydana getirdiğinden hareketle, mirasbırakanın farazi iradesinin tespit edilerek tamamlayıcı yorum yapılması ve 4722 sayılı Yürürlük Kanununun 17. md' si gereğince ölüm anındaki hükümlerin nazara alınması gerektiğini söylemektedir.

Bağcı, 4722 sayılı Yürürlük Kanununun 17. md' sinin sadece yasal mirasçılık açısından düzenlendiğini, yine aynı Kanunun 1. maddesinde “geçmişe etkili olmama” düzenlemesinin uygulama alanı bulması gerektiği ve yasal değişiklikten sonra mirasbırakanın vasiyetnamesinden dönmediğini, önemli olanın tam anlamıyla mirasbırakanın iradesinin ve gerçek amacının detaylı araştırma ile ortaya konulması gerektiğini savunmaktadır²⁶¹. Bu bağlamda öncelikle Yargıtay'ın Yürürlük Kanunu gereğince uygulanacak hukuku belirlemesinin ve sonrasında yorum ilkeleri çerçevesinde hüküm kurmasının doğru olacağı kanaatindedir²⁶².

Biz de mirasbırakanın ölümü tarihinde yürürlükte olan hükümlerin uygulanmasına katılıyoruz. Bununla beraber vasiyetnamenin yorumlanmasında vasiyetnamenin metnine bağlı kalınması gerektiği ve bu yapılırken murisin gerçek iradesinin ortaya koyularak, “favour testamenti” ve dış olayların nazara alınmasının doğru olduğu kanaatindeyiz.

²⁶¹ Bağcı, TMK' nun Miras Hükümlerinin Zaman Bakımından Uygulanmasına ve Vasiyetnamelerin Yorumuna İlişkin Düşünceler, s.47-59.

²⁶² Bağcı, TMK' nun Miras Hükümlerinin Zaman Bakımından Uygulanmasına ve Vasiyetnamelerin Yorumuna İlişkin Düşünceler, s.60.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VASİYETNAMENİN YÜRÜRLÜĞE GİRMEME HALLERİ

I.VASİYETNAMENİN YÜRÜRLÜĞE GİRMEME HALLERİ

Vasiyetname yapıldığı anda geçerli olmasına rağmen bazı durumların ortaya çıkması sebebiyle kendiliğinden ortadan kalkabileceği gibi, mirasbırakanın sağlığındaki davranışları sebebiyle de (vasiyetnameden dönme) yürürlükten alıkonabilir. Serozan /Engin bu durumları ölüme bağlı tasarrufun yürürlükten alıkonması başlığında incelerken²⁶³, Özüğür ise bu durumları vasiyetnameye ait yürürlüğe girmeme halleri olarak tanımlamıştır²⁶⁴.

A. Vasiyetnamenin Geri Alınması (Dönme)

Vasiyetname tek taraflı irade beyanıyla meydana geldiği için vasiyetçi dilediği zaman vasiyetnamesini geri alabilir²⁶⁵. Vasiyetçinin vasiyetnamesinden dönme hakkından feragat ettiğini bildirmiş olmasının hukuki bir değeri yoktur²⁶⁶.

Vasiyetnamenin geri alınması için kanun koyucunun mirasbırakana tanıdığı üç imkân şunlardır:

1. Mirasbırakanın vasiyetnameyi geri aldığı belirten yeni bir vasiyetname yapması (Açık Dönme)

TMK md. 542'e göre "‘mirasbırakan vasiyetname için kanunda öngörülen şekillerden birine uymak suretiyle yeni vasiyetname yaparak önceki vasiyetnameden her zaman dönebilir".

Bu durum vasiyetçinin sonraki bir ölüme bağlı tasarrufu (vasiyetname veya miras sözleşmesi) ile vasiyetnameden döndüğünü açıkça bildirmesi hali olup, bu şekilde dönme de bir ölüme bağlı tasarruftur²⁶⁷.

Bu nedenle; açık dönmenin geçerliliği ancak ölüme bağlı tasarruflardaki şekil kurallarına uygun yapılması halinde mümkündür²⁶⁸. Ancak iptal edilene kadar geçerliymiş gibi hüküm doğurur.

²⁶³ Serozan/ Engin, s. 224-234.

²⁶⁴ Özüğür, s. 1413- 1416.

²⁶⁵ Vasiyetnamelerin geri alınmasına ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. Ömer Bağcı Vasiyetnamenin Geri Alınması, Doktora Tezi, İstanbul, 2012, s. 85 vd.

²⁶⁶ Öztan, s. 259; Antalya/Sağlam, s.140.

²⁶⁷ Antalya/Sağlam, s.140.

²⁶⁸ Kocayusufpaşaoğlu, s.196; Kılıçoğlu, s.126; Dural/Öz, s.110-111.

Vasiyetnameden dönmenin muhakkak daha önceki vasiyetnamenin yapıldığı şekilde olması zorunlu değildir²⁶⁹.

Vasiyetnameden kısmen dönülmesi de mümkündür, vasiyetçi vasiyetnamesindeki ölüme bağlı tasarruflardan birinden ya da bazılarından dönerek kalanını muhafaza edebilir. (TMK md.542/II).

2. Vasiyetnamenin yeni bir ölüme bağlı tasarrufla zımni olarak geri alınması(Örtülü Dönme) veya vasiyetname ile yapılan tasarrufun sağlararası bir tasarruflageri alınması

a. Vasiyetnamenin yeni bir ölüme bağlı tasarrufla zımni olarak geri alınması

Vasiyetçi, sonradan ikinci bir vasiyetname düzenlemiş olup da ikinci vasiyetnamenin hükümleri birinci vasiyetname hükümleri ile bağdaşmıyorsa ikinci vasiyetname ile birincisinden dönüldüğü sonucu çıkarılır²⁷⁰. Böyle bir halde örtülü dönme söz konusu olup, sonraki vasiyetname önceki vasiyetnamenin yerine geçer. (TMK md. 544).

Her iki vasiyetnamenin birbiriyle çelişmemesi, bunların birbirlerini tamamlamaları da mümkündür. Sonraki vasiyetnamenin öncekinin tamamlayıcısı olduğu hiç şüpheye yer vermeyecek şekilde tespit edilebiliyorsa, bu halde her iki vasiyetname birlikte uygulanır. Ancak bu konuda, yani sonraki vasiyetnamenin öncekinin tamamlayıcı mı yoksa öncekinden dönülmesi mi olduğu konusunda küçük bir şüphe dahi varsa, dönme karinesi devreye girer ve mirasbırakanın önceki tarihli vasiyetnameden dönmek istediğine karar verilir²⁷¹.

Zira TMK md. 544/I'e göre "Mirasbırakan, önceki vasiyetnamesini ortadan kaldırmaksızın yeni bir vasiyetname yaparsa, kuşkuyla yer bırakmayacak surette önceki vasiyetnameyi tamamlamadıkça, sonraki vasiyetname onun yerini alır."

b. Vasiyetnamenin sağlararası bir tasarrufla geri alınması

TMK md. 544/II'e göre "Belirli bir mal bırakma vasiyeti de vasiyetnamede aksi belirtilmedikçe mirasbırakanın sonradan o mal üzerinde bu vasiyetle bağdaşmayan başka bir tasarrufta bulunmasıyla ortadan kalkar."

²⁶⁹ Öztan, s. 209; Antalya/Sağlam, s.141.

²⁷⁰ Dural/ Öz, s. 111; Kılıçoğlu, s.126, Y.2.HD., E. 1999/6001, K. 1999/8246, T. 12.07.1999 "Daha önce yapılan vasiyet tasarrufuyla bağdaşmayan ikinci vasiyet tasarrufu, birincisini hükümsüz kılar. İkinci vasiyetten yararlanan eşin, boşanma sebebiyle bu vasiyetten elde ettiği hakları yitirmesi, aksi mirasbırakanın açık iradesinden anlaşılmadıkça, birinci vasiyetten rücu edildiği gerçeğini değiştirmez ve ilk vasiyetnameyi geçerli hale getirmez."; Yasa HD., (2001/07) yıl: 24 cilt: 20 sayı: 236, s. 850, 851).

²⁷¹ Tekdoğan, s.127; İmre/ Erman, s. 106.

Buna göre; mirasbırakan vasiyet ettiği mal üzerinde sağlararası bir tasarrufta bulunmuşsa vasiyetnamenin tamamından ya da bir kısmından dönmüş olur. Böyle bir davranış vasiyetnamenin zımnen geri alınması sayılır²⁷². Mirasbırakan vasiyet ettiği mal üzerinde ivazlı bir sağlararası tasarrufta bulunduğunda, vasiyetnameden malın karşılığının vasiyet alacaklısına verilmesini istediği anlaşılır ise, malvarlığından çıkan şeyin karşılığı vasiyet alacaklısına verilmelidir²⁷³. Vasiyet edilen mal mirasbırakanın iradesi dışında elinden çıkmış, fakat daha sonra mirasbırakan malı tekrar kazanmışsa, burada mirasbırakanın sağlararası bir tasarrufla malı elinden çıkardığından dolayısıyla vasiyetnameden zımnen geri döndüğünden söz edilemez²⁷⁴.

3. Vasiyetnameyi yok ederek vasiyetnameden dönme (Fili Dönme)

Mirasbırakan vasiyetnamesini okunmaz hale getirerek, çizerek, karalayarak, yırtarak, yakarak da geri alabilir. Önemli olan bu şekilde davranışın vasiyetnameden dönme iradesiyle yapılmış olmasıdır(TMK md. 543)²⁷⁵.

Yok etme suretiyle vasiyetnamenin geri alınmasında iki unsur söz konusudur. Birincisi, yok etme fiilidir; ikincisi, yok etme fiilinde görülen, vasiyetçinin ölüme bağlı tasarrufundan dönme iradesi ve isteğidir²⁷⁶. Vasiyetnamenin bazı bölümlerini yok etmek suretiyle vasiyetname kısmen de geri alınabilir²⁷⁷.

Vasiyetnamenin yok edilerek geri alınması daha çok el yazılı vasiyetnamelerde söz konusu olur. Resmi vasiyetnamelerden bu şekilde dönülmesi güçtür. Zira vasiyetnamenin bir suretinin yok edilmesi yeterli değildir, noterdeki aslının da yok edilmesi gerekir²⁷⁸. Noterlik Kanunu md. 84/II notere düzenlediği senetlerin aslını saklama yükümlülüğü getirmekte olup, TMK md. 537 hükmü gereğince de noterin resmi vasiyetnamenin aslını saklaması gerektiğinden vasiyetnamenin noterde bulunan aslının ne şekilde yok edileceği sorusu karşımıza

²⁷² Gençcan, s. 368.; “Mursin, vasiyetname ile bağdaşmayan sağlararası tasarrufu, vasiyetnamenin iptali sebebi olmayıp vasiyetnameden rücu edildiğini gösterir. Özel hukuki yarar bulunmadıkça tespit davası açılmayacağından, vasiyetnamenin varlığını ortadan kaldıran bir hukuki işlemin bulunup bulunmadığını tespiti için bağımsız tespit davası açılmaz. Bu dava taraflar arasında mal hakkında çıkan ihtilafta halledilecektir.” (Y.2.HD., E.2000/1652, K. 2000/4522, T. 11.04.2000; Yasa HD., 2001/08, yıl: 24, cilt: 20, sayı: 237, s983, 984)

²⁷³ Dural/Öz, s.114.

²⁷⁴ Ayan, s. 115; Şeref Ertas, Ölüme Bağlı Tasarruftan Tenfizi Ölüme Bağışlamayla Rücu, Profesör Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, 9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, Özel Sayı, İzmir, 2005 s.51 vd.; Öztan, s. 212.

²⁷⁵ Serozan/ Engin, s. 228; Ayan, s. 117.

²⁷⁶ Koyusufpaşaoğlu, s. 233; Oğuzman, s. 205.

²⁷⁷ İlhan Öztürk, Tek Taraflı Ölüme Bağlı Tasarruflardan Rücu ve Vasiyetnamenin Ziyatı, Ankara, 1964, s.50-53; Dural /Öz, s. 113; Köprülü, s. 126-127.

²⁷⁸ Antalya/Sağlam, s.141; Öztan, s. 213.

çıkmaktadır²⁷⁹. Notere başvurarak vasiyetname aslının yırtılmasının, yakılmasının veya çizilmesinin istenebileceği noterin vasiyetnameyi saklama yükümlülüğünün bir düzen hükmü olduğu ve TMK 537'deki vasiyetname aslının saklanması bir geçerlilik şartı olmadığı, notere başvurarak elindeki vasiyetname aslının yok edilmesinin istenebileceği bu halde de noterin durumu tespit eden bir tutanak düzenlemesi gerekeceği ileri sürülmektedir²⁸⁰. Kocayusufpaşaoğlu'na göre, resmi vasiyetnamenin saklanmasıyla amaçlanan garantiden yoksun kalınacağından, noterde kalan asıl nüshasının vasiyetçinin isteği üzerine geri verilmesi kabul edilemez bir durumdur²⁸¹.

B. Vasiyetnamenin Miras Bırakanın Davranışına Gerek Olmaksızın Sona Ermesi

Vasiyetnamenin mirasbırakanın davranışına bağlı olmaksızın da yürürlüğe giremediği durumlar mevcuttur.

1. Vasiyetnamenin Kazaen veya Üçüncü Kişinin Fiiliyle Yok Olması

TMK md.543/II “Kaza sonucu veya üçüncü kişinin fiili yok olan ve içeriğinin aynen ve tamamen belirlenmesine olanak bulunmayan vasiyetname hükümsüz kalır.” Burada vasiyetnameden dönüldüğü söylenemez çünkü burada, vasiyetçinin buna ilişkin bir irade beyanı veya fiili yoktur. Burada vasiyetname içeriği aynen ve tamamen saptanabiliyorsa yok olan vasiyetname uygulanabilecektir²⁸².

2. Vasiyetnamenin Kendiliğinden Etkisiz Kalarak Yürürlüğe Girmemesi

Vasiyetname bazı durumlarda kendiliğinden ortadan kalkarak yürürlüğe giremez. Bu durumlarda vasiyetname batıl olup kendiliğinden hükümsüz hale gelir. Vasiyetnamenin kendiliğinden hükümsüz hale geldiği bu halleri açıklamak gerekirse:

- Boşanmanın gerçekleşmesi; eş yararına yapılan vasiyetname boşanma üzerine kendiliğinden etkisini yitirir²⁸³(TMK md.181/I).

²⁷⁹Kübra Kamelya Efedayioğlu, Ölümüne Bağlı Tasarrufları Yok Etme Yoluyla Kaldırma, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, Ekim 2017, s. 107-135

²⁸⁰ Dural/Öz, s.212 -213; İnan/Ertaş/Albaş, s.204.

²⁸¹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 235-236

²⁸² Antalya/ Sağlam, s.144; Dural/ Öz, s. 115.

²⁸³ İmre/Erman, s. 228; Ayan, s. 116; Gökhan Antalya, Mirastan Feragat Sözleşmesi, İstanbul 1999, s. 215.

- Evlenmenin butlanına karar verilmesi (TMK md. 159). Evlenmenin butlanına eşlerden birinin ölümünden sonra açılan davayla ya da eşlerden birinin davayı açtıktan sonra ölmesi sebebiyle mirasçılarının davayı devam etmesi sonucunda hükmedilmişse, sağ kalan eş iyiniyetliyse daha önce lehine yapılmış olan ölüme bağlı tasarruftan kaynaklanan haklarını isteyebilecektir²⁸⁴.
- Vasiyet alacaklısının veya atanan mirasçının mirasbırakandan önce ölmesi; vasiyetnamelerde bu durum TMK md. 581 f. 1 hükme bağlanmış olup “vasiyet alacaklısı olabilmek için mirasbırakanın ölümü anında mirasa ehil olarak sağ olmak şarttır.” Bu nedenle lehine belirli mal vasiyet edilenin veya mirasçı atananın mirasbırakandan önce ölmesi halinde vasiyetname kendiliğinden hükümsüz hale gelir²⁸⁵.
- Sözlü vasiyetnamenin süresinde hâkime teslim edilmemesi.
- Sözlü vasiyetname açıklandığı üzere²⁸⁶TMK md. 539 göre yakın ölüm tehlikesi, bulaşıcı hastalık, depresyon, savaş gibi olağanüstü hallerde resmi veya el yazısı ile vasiyetname düzenleyemeyecek haldeki vasiyetçinin iki tanık huzurunda sözlü olarak açıkladığı vasiyetnamedir. İstisnai bir vasiyetname şekli olduğundan TMK madde 541 gereği el yazılı veya resmi vasiyetname yapma imkânının doğduğu tarihten itibaren bir ay geçerliliği korur²⁸⁷. Bu süre sonunda vasiyet eden vasiyetnamesini geri almasa bile kanun gereği hükümden düşer²⁸⁸.
- Bozucu koşulun gerçekleşmesi ya da geciktirici koşulun gerçekleşmemesi; mirasbırakan vasiyetnamesinin hüküm ifade etmesini geciktirici bir koşula veya bozucu bir koşula bağlayabilir²⁸⁹. Vasiyetname geciktirici bir koşula bağlı olup bu koşul gerçekleşmez ise ya da vasiyetname bozucu bir koşula bağlı olup bu koşul gerçekleşirse vasiyetname ile yapılan ölüme bağlı tasarruflar kendiliğinden hükümsüz hale gelir.²⁹⁰
- Mirastan yoksunluk; TMK md. 578’e göre belirtilen sebeplerden biri nedeniyle lehine vasiyet yapılan mirastan yoksun ise, lehine yapılan vasiyetname yürürlüğe girmez. Zira vasiyetname kesin hükümsüzlük yaptırımıyla karşılaşır²⁹¹. TMK md. 578’e göre

²⁸⁴Dural/ Öz, s. 46.

²⁸⁵Serozan /Engin, s. 225; Kılıçoğlu, s. 138.

²⁸⁶Bkz. s.25-26.

²⁸⁷Koyuncu, s.118.

²⁸⁸Kocayusufoğlu, s. 227; İmre/ Erman, s. 100.

²⁸⁹Dural/Öz, s. 226; Oğuzman, s. 147; Antalya/Sağlam, s. 196.

²⁹⁰Kocayusufoğlu, s. 349; Oğuzman, s. 175.

²⁹¹İmre/ Erman, s.308.

mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler mirasbırakanın; kasten veya hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı bir tasarruf yapamayacak duruma getirenler; mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlamak veya engellemek ve mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufun kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıranlar veya bozanlar mirastan yoksun sayılırlar.

II.TENKİS DAVASI

A. Kavram ve Hukuki Niteliği

Mirasbırakan düzenlediği vasiyetname ile dilediği tasarruflarda bulunabilir. Bu tasarruflar kanun koyucu tarafından belirlenen saklı paylı mirasçılarının haklarına tecavüz dahi edebilir. Bu halde mirasbırakan, tasarruf özgürlüğünün sınırlarını aşmış olur. Saklı payı bulunan mirasçılar ve onlara istinaden saklı paylı mirasçılarının alacaklıları, vasiyetnamenin mirasbırakanın serbestçe tasarrufta bulunabileceği hale indirilerek bu haliyle vasiyetnamenin değiştirilerek yürürlükte kalmasını dava etme imkânı tanımıştır. Bu davaya tenkis davası denir²⁹². “...Tenkis (indirim) davası, mirasbırakanın saklı paylarını zedeleyen ölüme bağlı veya sağlararası kazandırmaları (bağış) yasal sınıra çekilmesini amaçlayan, öncesine etkili, yenilik doğurucu (inşai) davalardandır²⁹³. ...”

Tenkis davasının hukuki niteliğinin yenilik doğurucu (inşai) bir dava olduğu hususu tartışmasızdır²⁹⁴. Davanın davacı lehine sübut olması halinde vasiyetnamenin yürürlüğü mirasın açıldığı tarihten itibaren, geçmişe etkili olacak şekilde kısmen veya tamamen değişecektir²⁹⁵. Doktrinde tenkis davasının Miras Hukukuna özgü özel bir iptal davası olduğu görüşü yaygındır²⁹⁶. Vasiyetnamenin iptali davasından farkı ölüme bağlı tasarrufun geçersiz olduğunu değil, geçerli, bünyesinde aksaklık bulunmayan, ölüme bağlı tasarruftaki saklı payın elde edilme amacıyla oluşudur.

Uygulamada ve Doktrinde tenkis davasının aynı zamanda eda davası niteliğine sahip olup olmadığı hususunda görüş ayrılığı vardır²⁹⁷. Doktrindeki baskın görüşe göre, tenkis davası eda

²⁹² İnan/ Ertaş /Albaş, s.387; Yarg.1.HD.30.4.2014, E.2013/19828 K.2014/9074 (bkz. www.lexpera.com.tr 20.06.2018)

²⁹³ İmre/Erman, s.261; Öztan, s. 114.

²⁹⁴ Fikret Eren, Türk Medeni Hukukunda Tenkis Davası, Ankara, 1973 s.19; Antalya/Sağlam, s.291.

²⁹⁵ Ayan, s.142; Dural/Öz, s.276.

²⁹⁶ Dural/Öz, s.276; Kocayusufpaşaoğlu, s. 407; Antalya/Sağlam, s.291.

²⁹⁷ Öztan, s.113; Kocayusufpaşaoğlu, 411-412.

davası niteliğinde olmadığından vasiyetname lehtarına teslim edilmiş tasarrufların geri alınmasını sağlayamamaktadır²⁹⁸.

Yargıtay'a göre tenkis davasındaki talebin gerekli olduğu hallerde zımnen eda yükümlülüğünü içerdiği şeklindedir.²⁹⁹ Yargıtay'ın bu görüşü her ne kadar teknik açıdan doktrinde tenkit edilmişse de usul hukuku açısından avantaj sağladığı ortadadır³⁰⁰.

Saklı paya tecavüz olup olmadığı mirasbırakanın ölüm günündeki tereke değeri esas alınarak hesaplanır³⁰¹. Dava ancak mirasbırakanın ölümü üzerine açılabilir³⁰².

Davanın konusu, vasiyetname veya miras sözleşmesiyle ihlal edilen, mirasçının saklı payının alınmasına ilişkindir³⁰³. Ancak şartları varsa TMK md. 565 gereği ; miras payına mahsuben yapıldıkları halde denkleştirme dışı kalmış kazandırmalar, mirasbırakanın serbestçe dönme hakkını saklı tutarak yaptığı bağışlamalar, mirasbırakanın ölümünden önceki bir sene içinde yapmış olduğu bağışlamalar, mirasbırakanın saklı pay kurallarını etkisiz kılmak amacıyla yaptığı açık olan kazandırmalar ve TMK. md. 567 gereği; hayat sigortalarının ölüm anındaki satın alma bedelli tenkis davasının konusunu oluşturabilir³⁰⁴.

Miras Hukukunda tenkis kavramı ve buna bağlı olarak tasarruf serbestliği ve sınırları oldukça geniş ve kapsamlı bir konu olmakla birlikte, vasiyetnamenin tenkisi davası, genel olarak yürürlükteki vasiyetnamede yapılan kazandırmaları değiştirdiğinden bu yönüyle değinmenin faydalı olacağından üzerinde durulmuştur.

B. Tenkis Davasının Tarafları

1. Davacılar

Tenkis davasının davacıları, TMK md. 506'da belirtilen saklı pay sahibi mirasçılardır. Saklı pay mirasçılarının tespiti açısından Kanunumuz mirasbırakanın altsoyu, ana ve babası ile sağ kalan eşi saklı paylı mirasçı olarak belirlemiştir.

Saklı paylı mirasçıların tenkis davası açabilmeleri için mirasbırakanın ölümü anında mirasçı sıfatına sahip bulunmaları yani mirastan feragat, mirasçılıktan çıkarma, mirası ret, mirastan

²⁹⁸ Eren, s.175.

²⁹⁹ 2.HD. 4.2.1993/12436 K.1993/816 (bkz. YKD., C. 19, S.3, 1993, s.344-350)

³⁰⁰ Dural/Öz, s.277.

³⁰¹ Öztan, s.114.

³⁰² Dural/Öz, s.277.

³⁰³ İnan/Ertaş/Albaş, s. 387; Kılıçoğlu, s.247.

³⁰⁴ Ayan, s.219.

yoksunluk nedenleri sebebiyle mirasçı sıfatını kaybetmemiş olmaları gerekir³⁰⁵. Tenkis davası açabilmenin diğer koşulu da mirasbırakanın yaptığı ölüme bağlı tasarrufun, davacının saklı payını zedelemiş olmasıdır³⁰⁶.

Vasiyetname birden fazla mirasçının saklı payını ihlal etmiş olabilir. Bu halde tüm mirasçıların birlikte dava açmaları hukuken zorunlu değildir³⁰⁷. Zorunlu dava arkadaşlığı olmadığından saklı payı ihlal edilenler ayrı ayrı veya birlikte dava açabilirler. Davaların ayrı ayrı açılması durumunda bu davalar birleştirilir³⁰⁸. Ne var ki, saklı payı ihlal edilen mirasçılar, hiç tenkis davası açmamışlar ise tenkis davası neticesinde verilen karardan faydalanamazlar³⁰⁹.

Tenkis davasını, küçük veya kısıtlı adına kanuni temsilci tarafından açılması mümkündür³¹⁰. Davacının tenkis davasını açtıktan sonra ölümü halinde mirasçılarınca davaya devam olunabileceği gibi, davayı açmaya hakkı olan saklı paylı mirasçının tenkis davası açmadan ölmesi halinde dahi kendisinin mirasçıları saklı pay sahibi olmasalar da dava açma hakkına sahip olurlar³¹¹.

TMK md. 562'e göre;

“Mirasbırakan, tasarruf edebileceği kısmı aştığında, saklı payı zedelenen mirasçı, iflası halinde iflas dairesinin veya mirasın geçtiği tarihte kendisine karşı ellerinde ödemedi aciz belgesi bulunan alacaklıların ihtarına rağmen tenkis davası açmazsa, iflas idaresi veya bu alacaklılar, alacaklarının elde edilmesi için gerekli olan oranda ve mirasçıya tanınan süre içinde tenkis davası açabilirler. Mirasçılıktan çıkarılanın çıkarma tasarrufuna itiraz etmemesi durumunda da iflas idaresi veya alacaklılar, aynı koşullarla tenkis davası açabilirler.”

TMK md. 562 hükmü gereğince saklı paylı mirasçıların alacaklıları veya iflas masasının tenkis davası açabilmesi düzenlenmiştir. Burada kanun koyucu mirasçıların alacaklılarını korumak istemiştir. Zira mirasçıları, tenkis davası açmaları halinde elde edilecekleri saklı pay alacaklılara geçeceğinden, bu davayı açmaktan imtina edebileceklerdir³¹².

³⁰⁵ İmre/ Erman, s. 263; İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 391.

³⁰⁶ Dural/Öz, s.278.

³⁰⁷ Öztan, s.115.

³⁰⁸ 2.HD.8.6.1995, E.1995/3486 K.1995/6778 (Bkz. YKD., C.21, S.10, 1995, s 1529)

³⁰⁹ İmre/Erman, s.264; Dural/Öz, s.279.

³¹⁰ Dural/Öz, s.278.

³¹¹ İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 392

³¹² İmre/Erman, s.264; Ayan, s. 222.

Düzenlemeye göre mirasçının alacaklılarının veya iflas masasının tenkis davası açabilmeleri için, mirasın açıldığı sırada ödemeden aciz belgesinin veya iflas kararının bulunması, ayrıca alacaklıların veya iflas masasının tenkis davası açılması hususunda mirasçılara yapacağı ihtarın sonuçsuz kalması ve saklı paylı mirasçının tenkis talebinde bulunmamış olması gerekmektedir³¹³.

2. Davalılar

Vasiyetname ile kendilerine saklı payı ihlal edecek şekilde kazandırma yapılmış vasiyet alacaklısı, kanuni veya atanmış bir mirasçı ve hatta diğer saklı paylı mirasçıya tenkis davası açılabilir³¹⁴.

Vasiyetname ile saklı payı ihlal eden tasarruf, birden fazla kişi lehine yapılmışsa tenkis davasının hepsine karşı açılması icap eder³¹⁵. Sadece birine karşı açılırsa tenkis de o oranda talep edilebilir. Örneğin, eşi ve bir çocuğu olan mirasbırakan tek taşınmazını iki kardeşi lehine vasiyet ettiğinde ölüm halinde mirasbırakanın her iki kardeşi de tenkis davasında davalı olacaktır. Davalı ölmüş ise, süresi içinde olmak kaydıyla mirasçılarına karşı da dava açılabilir; devam eden dava onlara karşı da ileri sürülebilir³¹⁶.

C. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Vasiyetnamenin iptali davasında olduğu gibi, vasiyetnamenin tenkisi davasında da ölenin son ikametgahının bulunduğu yerleşim yeri mahkemesi yetkili olup, TMK md. 576 f.2 gereği asliye hukuk mahkemeleri görevlidir³¹⁷.

D.Süre

Mirasbırakanınvasiyetnamesi mirasçılarının saklı payını ihlal etmiş ve bu durum mirasçılar tarafından mirasbırakan yaşarken öğrenilmiş olsa dahi mirasçılar tenkis davası açamazlar. Zira bu durumda henüz miras hakkı ve saklı pay hakkı doğmamıştır³¹⁸.

TMK md.571'e göre;

³¹³ Dural/Öz, s.281, Öztan, s.116.

³¹⁴ İmre /Erman, s.265; Antalya/Sağlam, s.292.

³¹⁵ Dural/Öz, s.282; Ayan, s. 223.

³¹⁶ Köprülü, s. 327.

³¹⁷ İmre/ Erman, s. 265; Gençcan, s. 647.

³¹⁸ Dural/ Öz, s.277.

“Tenkis davası açma hakkı, mirasçılarının saklı paylarının zedelendiğini öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl ve her halde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın açılması tarihinin üzerinden on yıl geçmekle düşer.

Bir tasarrufun iptali bir öncekinin yürürlüğe girmesini sağlarsa, süreler iptal kararının kesinleşmesi tarihinde işlemeye başlar.”

Düzenlemeden anlaşılacağı üzere iki süre öngörülmüştür. Bir yıllık süre, saklı pay ihlalini mirasçının öğrenme tarihinden itibaren başlayacaktır. Öğrenme mirasbırakanın sağlığında gerçekleşmiş ise, mirasbırakanın ölüm tarihi öğrenme tarihi olarak kabul edilir. Mirasçılar saklı paylarının ihlal edildiğini farklı tarihlerde öğrenmiş olabileceklerinden her bir mirasçı için sürenin ayrı hesaplanması söz konusudur³¹⁹.

On yıllık sürenin başlangıç tarihi için vasiyetnamelerde vasiyetnamenin açılış tarihi esas alınmıştır. Bu mutlak süre içerisinde, bir başka ifadeyle vasiyetnamenin açıldığı tarihten itibaren 10 yıl içinde vasiyetnamenin tenkisi davası açılmaz ise, dava açma hakkı düşer³²⁰. Miras sözleşmelerinde mirasbırakanın ölüm tarihi esas alınır.

Medeni Kanun’un 571.maddenin 2.fıkrası ile özel bir durum için farklı bir süre düzenlemesi yapılmıştır. Mirasbırakanın sonraki tarihli vasiyetnamesi iptal edilerek yürürlükten kalkar ise, ondan önceki vasiyetname yürürlüğe girecektir. Bu durumda yürürlüğe giren önceki vasiyetnamenin tenkisi için dava açma süresi, mahkemece iptal edilen vasiyetnameye ilişkin kararının kesinleşmesinden itibaren başlayacaktır³²¹.

E. Tenkis Hükümünün Vasiyetnamenin Yürürlüğüne Etkisi

1. Genel Olarak

Mirasbırakan, mirasçıları arasında; altsoyu, ana ve babası, eşi yoksa terekesi üzerinde dilediği şekilde vasiyetname ile tasarrufta bulunabilir³²². Esasen bunlar bulunsun da dilediği şekilde vasiyetname düzenleyebilir, ancak vasiyetname saklı pay sahibi mirasçıların haklarını zedelerse, saklı pay sahibi mirasçılar saklı paylarının tamamlanması talebiyle tenkis davası

³¹⁹İmre/Erman, s.266.

³²⁰Öztan, s.120; Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 192.

³²¹İmre/Erman, s.267; Dural/ Öz, s.288.

³²²Gençcan, s.536.

açabilirler. Bu halde mahkemece verilecek tenkis kararı, mirasbırakanın ölüm anına kadar geriye etkili hüküm ifade eder³²³.

Burada vasiyetname yürürlükte kalmakla beraber, vasiyetnamenin niteliğine ve vasiyetnamede yapılan tasarrufun özelliğine göre saklı paya tecavüz ettiği oranda, geçmişe etkili olarak, vasiyetnamenin iptali söz konusu olmaktadır.

2. Bölünmez Mal Vasiyetinde

Vasiyetname ile kazandırılan mallar, bölünebilir ve ayrılabilir şekilde ise, mirasçıların saklı payları ihlal edildiği ölçüde kendilerine iade edilerek, mirasçıların saklı paylarını tam olarak almaları bu denkleştirme prensibi ile sağlanır³²⁴. Vasiyet olunan malların değerinde azalma meydana gelmeksizin bölünmesi mümkün bulunmayan belirli mal vasiyeti tenkise tabi olursa, TMK md. 564 vasiyet alacaklısına (musalehe) bir seçim hakkı tanımaktadır. Buna göre; vasiyet alacaklısı tenkisi gereken kısmın değerini ödeyerek malın verilmesini veya saklı payı ihlal etmeyen kısmın bedeli karşılığı parayı isteyebilir³²⁵.

Tenkis davasına konu malın değerinin hangi tarihe göre belirleneceği önem arz etmektedir. Zira vasiyet alacaklısı hangi seçimlik hakkını kullanırsa kullansın hesap malın değerine göre yapılacaktır. Doktrinde ve uygulamada Eski Medeni Kanunumuz yürürlükteyken md. 454 ve md. 606 hükümlerinin yorumlanması ile malın mirasbırakanın ölüm tarihindeki değerlerinin esas alınacağı kabul edilmekteydi. Bu tip davaların uzun sürmesi ve ülkedeki enflasyon artışı ve buna bağlı gayrimenkulün değerinin artışı veya dava konusu malın zaman geçtikte değerinde azalma olabilmesi, nedeniyle bu hesaplama yöntemi, seçim hakkı alacaklıda olduğundan saklı paylı mirasçıları zarara uğratacak şekilde sonuçlanmaktaydı³²⁶.

11.11.1994 tarihli Yargıtay İçtihat Birleştirme kararı ile ödenecek bedelin belirlenmesinde vasiyet alacaklısının tercih hakkını kullandığı gün itibarıyla değer esas alınmasını kabul etmiştir³²⁷. Serozan/Engin'e göre bu durum Türk Medeni Kanunumuz ile daha adil hale getirilmiştir³²⁸.

³²³ Köprülü, s.322; İmre/ Erman, s.278.

³²⁴ İmre/ Erman, s.282.

³²⁵ Kılıçoğlu, 248; Ayan, s. 235.

³²⁶ Antalya/ Sağlam, s.296.

³²⁷ Bkz., 16.HD.7.5.2010, E.2010/3165 K.2010/3592, "...Mahkemece yazılı şekilde karar verilmiş ise de yapılan araştırma ve inceleme hüküm vermeye yeterli bulunmamaktadır. Temlik konusu taşınmazların değerlerinin belirlenmesinde mirasbırakanın ölüm tarihi esas alınmamış olduğundan, davalıların miras hisseleri, saklı payları, murisin serbest tasarruf nisabı, yanlış belirlenmiştir. Doğru sonuca varılabilmesi için, davacı

TMK 564.maddesinin 2.fıkrasına göre;

“Tasarruf konusu malın vasiyet alacaklısında kalması durumunda, malın tenkis sebebiyle vasiyet borçlusuna verilmesi gereken, aksi halde tasarruf oranı içinde kalan kısmının karar günündeki değerinin para olarak ödetilmesine karar verilir.”

Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere vasiyet alacaklısı saklı payı ihlal edilen mirasçıya karar günündeki değeri ödeyecektir. Elbet bundan olabildiğince karar gününe yakın bir tarihi anlamak lazım gelir.³²⁹

Örneğin; mirasbırakanın vefatı ile yasal mirasçı olarak geriye sadece oğlu (O) kalmışken mirasbırakan (M) terekesindeki tek evini kardeşi (K)’ya vasiyet etmiştir. Evin ölüm tarihindeki değeri 300.000,00-TL’dir. Bu durumda serbestçe tasarruf edilebilecek miktarın hesaplanmasında nazara alınacak değer budur. O’nun saklı payı terekenin 1/2’si olduğuna göre vasiyet konusu evin yarısının (150.000,00-TL’sinin) tenkis edilmesi gerekmektedir. Yargılama aşamasında tercih hakkının kullanılacağı zaman da evin değeri 500.000,00-TL olursa evin kendisinde kalmasını isteyen vasiyet alacaklısı (K), (O)’ya 150.000,00-TL değil, 250.000,00-TL ödeyecektir. Burada hesap ölüm gününe göre yapılacak ancak miktar değil oran (1/2) karar günündeki değere uygulanarak bir sonuca varılacaktır.

Vasiyet alacaklısı, seçim hakkını kendisine verilmiş olan uygun sürede gerçekleştirmez ise, bu hak davacı mirasçılara geçer³³⁰. Mahkemenin davalıyı seçim hakkı hususunda bilgilendirerek bu hususta uygun bir mehil vermesi gerekir.

Türk Medeni Kanun’un 564. maddesi emredici hüküm niteliği taşımadığından vasiyetname ile mirasbırakan vasiyet alacaklısının seçim hakkını ortadan kaldıracaktır³³¹.

yönünden sabit tenkis oranı tespit edilmeli, buna göre sabit tenkis oranında tasarrufa konu taşınmazların paylaşımalarının mümkün olup olmadıkları araştırmalı, bu araştırma sonucunda tasarrufa konu taşınmazların ayrı ayrı sabit tenkis oranında bölünebiliyor olmalarının anlaşılması halinde bu kısımların bağımsız bölümler halinde taraflar arasında tesciline karar verilmelidir. Tasarrufa konu taşınmazların sabit tenkis oranında bölünmezliği ortaya çıktığında, (eski) Medeni Kanununun 506. maddesi gereğince davacıya seçimlik (tercih) hakkı kullandırılmalı ve 11.11.1994 günlü, 4/4 sayılı İçtihatı Birleştirme Kararı uyarınca süratle, dava konusu olup, sabit tenkis oranına göre bölünmeyen malların, tercih hakkının kullanıldığı gündeki fiyatlara göre değeri belirlenmeli ve bu değer sabit tenkis oranı ile çarpımıyla bulunulacak nakdin ödetilmesine karar verilmelidir.” (YKD, C.36, S.9, 2010, s. 1660-1661.)

³²⁸ Dural/ Öz, s.308.

³²⁹ Dural/Öz, s.307.

³³⁰ Cem Akbıyık, Ölümüne Bağlı ve Sağlararası Kazandırmaların Tenkisi, Davran’ a Armağan, İstanbul, 1998, s. 103 vd.; Gençcan, s. 549; İmre/ Erman, s.284; Günay, s.110.

³³¹ İmre/Erman, s.283; Öztan, s.134.

3. İntifa ve İrat Vasiyetinde

Vasiyetname ile intifa hakkı veya irat kazandırmaları yapıldığında, bu kazandırmalar tasarruf edilebilir kısmı aşıyor ise, TMK md. 568 gereği tenkis davasında bu sefer saklı paylı mirasçıların seçme hakkı oluşur. Buna göre mirasçılar intifa hakkının veya irat borcunun saklı payı zedelediği oranda tenkisini veya tasarruf edilebilir kısmını para olarak ödeyerek bu yükümlülüğü kaldırılmasını isteyebilirler³³².

İntifa hakkı veya irat vasiyeti söz konusu olduğunda, vasiyetname lehtarının ortalama yaşam tablosuna göre vasiyetnameden yararlanma süresi tespit edilerek kazandırmanın kapitalize değerinin belirlenmesi ve bu değer esas alınarak tenkis hesabının yapılması gerekmektedir³³³.

4. Mirasçı Atamada

Mirasbırakan, vasiyetnamesi ile mirasının tamamı ya da belirli bir oranı için hak sahibi yaparak mirasçı ataması yaptığı durumlarda (örneğin; mirasımın ½'sini vasiyet ediyorum) saklı pay ihlali gerçekleşiyor ise, tenkis davası neticesinde atanmış mirasçının miras hakkı saklı payı ihlal etmeyecek orana indirilir³³⁴.

III.VASİYETNAMENİN İPTALİ

A. Genel Olarak

TMK md. 557, ölüme bağlı tasarrufların hangi hallerde iptalinin istenebileceğini düzenlemiştir. Hüküm bütün ölüme bağlı tasarruflar için düzenlendiğinden vasiyetnameler de bu kapsamda iptale tabidir. Buna göre mahkemece verilecek bir iptal kararına kadar vasiyetnameler yürürlüklülerini ve geçerliliklerini korur³³⁵.

Hukuk sistemimiz iptal sebeplerinden birinin bulunmasını iptal kararının verilmesi için yeterli görmemiş, bu sebeplerden birine veya birkaçına dayalı olarak, hak düşürücü süre içerisinde dava açılmasını öngörmüştür. Mirasçılar vasiyetnamenin iptali sebebi bulunmasına rağmen dava açmayarak mirasbırakanın son arzularını yerine getirmek isteyebilirler. Bu nedenle; Borçlar Kanunundan farklı olarak iptal sebepleri yenilik doğuran irade beyanıyla

³³² İmre /Erman, s.284.

³³³ Dural/ Öz, s.309; Antalya/ Sağlam, s.302.

³³⁴ Antalya/ Sağlam, s. 303.

³³⁵ Tekdoğan, s. 438; İmre/ Erman, s. 205.

vasiyetnameyi geçersiz kılmaz veya bu sebeplerle vasiyetname kendiliğinden hükümsüz hale gelmez³³⁶.

Ölüme bağlı tasarrufların iptal nedenleri; şekil eksikliği, ehliyetsizlik, irade sakatlıkları, kanun ve ahlaka aykırılık olup bunlar sınırlı sayıdadır. Kanunda belirtilenler dışında bir nedenle ölüme bağlı tasarrufun iptaline karar verilemez. TBK md. 512/III’te belirtilen açık yanılma sebebiyle de iptal davası açılabilir.

B. Vasiyetnamenin İptal Sebepleri

1. Ehliyetsizlik

TMK md. 502’e göre, “Vasiyetname yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve on beş yaşını doldurmuş olmak gerekir.” Düzenlemeye göre, bir kimsenin vasiyetname yapabilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması ve on beş yaşını doldurmuş olması yeterlidir.

Ayrıca bir kişinin ayırt etme gücü yoksunluğu dışındaki bir sebepten kısıtlanmış olması o kişinin vasiyetname düzenlemesine engel olmaz ve bu anlamda yapacağı vasiyetname geçerli bir vasiyetname olacaktır.

Yargıtay kararlarına göre vasiyetnamenin iptali mirasbırakanın ehliyetsiz olduğu ileri sürülerek talep edilmiş ise, ayırt etme gücünün yokluğu, akıl zayıflığı gibi biyolojik ve buna bağlı psikolojik nedenlerin belirlenmesi özel ve teknik bilgi gerektirdiğinden, bu konuda en yetkili sağlık kuruluşu olan Adli Tıp Kurumundan rapor alınmalıdır³³⁷.

Uygulamada resmi vasiyetnamenin yapıldığı gün sağlık kuruluşundan ayırt etme gücünün yerinde olduğuna ilişkin bir rapor alınmaktadır. Ancak TMK resmi vasiyetnamenin düzenleneceği gün vasiyetçinin fiil ehliyetinin olduğuna ilişkin heyet veya uzman raporu alınmasını geçerlilik şartı olarak düzenlememiştir.

Noterlik Kanunu Yönetmeliği’nin 91. md “ilgilinin yaşlılık, hastalık veya dış görünüşü itibariyle yeteneğinden şüphe edilmesi veya bu konuda ihbar ve şikâyet bulunması hallerinde ayırt etme gücünün varlığı doktor raporu ile saptanır” şeklindedir. Noterlerin bu hükmü gerekçe göstererek hemen hemen tüm vasiyetname düzenleme işlemlerinde fiil ehliyetine ilişkin sağlık raporu istemeleri sebebiyle bu uygulama yerleşik hal almıştır.

³³⁶ Ayan, s.158;Eren, Türk Medeni Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası,s. 130-131; Köprülü, s. 233.

³³⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E.2013/3-1630 K.2015/1011 T.1132015. (www.lexpera.com.tr e.t.14.09.2018)

Yargıtay resmi vasiyetnamenin ehliyetsizlik nedeniyle iptali istendiği hallerde, vasiyetnamenin düzenlendiği gün murisçe sağlık raporu alınmış olsa da işlem tarihinde murisin ehliyetinin olup olmadığı hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınmasını aramaktadır³³⁸.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesince³³⁹ verilen bir kararda, ehliyetsizlik iddiası yanında vasiyetnamenin murise ait doktor raporu alınmadan tanzim edildiği iddiasına karşı, Adli Tıp Kurumundan alınan rapor doğrultusunda karar verilmesinde hukuki bir isabetsizlik bulunmadığı belirtilmiştir.

Vasiyetnamenin yapıldığı anda mirasbırakanın fiil ehliyetine sahip olduğuna ilişkin karinenin varlığı kabul görmektedir³⁴⁰. Bu sebeple vasiyetnamenin düzenlendiği anda murisin fiil ehliyetine sahip olmadığını iddia eden, bu iddiasını ispatlamak mükellefiyetindedir³⁴¹.

2. İrade Sakatlıkları

Hukuki işlemin temel kurucu unsurunu irade açıklaması oluşturur. İrade açıklaması ise, irade ve beyandan oluşur.³⁴² Bir hukuki işlemin geçerli olabilmesi ve amaca uygun hukuki sonuçlar doğurabilmesi için, o hukuki işlemi yapan kişilerin sağlıklı bir şekilde oluşmuş ve istedikleri hukuki sonucun doğumunu sağlamaya yönelik iradelerinin bulunması ve bu iradelerin istenilen hukuki sonucun doğumunu sağlamaya dönük şekilde açığa vurulması gerekir³⁴³. Yani irade ile beyanların birbirine uygun olması gerekmektedir. İrade ile beyanın birbirlerine uygun olmaması haline irade sakatlığı denir³⁴⁴.

TMK md. 504, mirasbırakanın yanıltma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yaptığı ölüme bağlı tasarrufun geçersizliğini düzenlemiştir. Esasen vasiyetnamenin iptali için ya mahkeme kararı ya da vasiyetçinin vasiyetnamesinden dönmesi şart olduğundan TMK madde 504'te ki "geçersizdir" ifadesinin hatalı olduğu doktrinde belirtilmektedir.³⁴⁵

³³⁸ Yargıtay 3.HD, E.2016/11858 K. 2016/12181 T.27.10.2016 (www.lexpera.com.tr e.t. 14.09.2018)

³³⁹ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi E. 2017/ 532K. 2017/551 T. 16/05/2017. (bkz. Tekdoğan, s.309)

³⁴⁰ İmre/ Erman, s.63, M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay -Özdemir, Kişiler Hukuku: Gerçek ve Tüzel Kişiler, Filiz Kitabevi, 12.Bası, İstanbul 2012, s.60.

³⁴¹ Oğuzman, s.99, İlhan Helvacı; "Ölüme Bağlı Tasarrufların İptal Davasında Ayırt Etme Gücünün (Temyiz Kudretinin) İspatı", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş günü armağanı, C.2., İstanbul 2002, s.1140.

³⁴² Tekdoğan, s.309.

³⁴³ Ayan, 162.

³⁴⁴ Öztan, s. 227; Antalya/Sağlam, s. 248.

³⁴⁵ İmre/Erman, s. 208.

Unutulmamalıdır ki, mirasbırakanın yanılarak, aldatılarak vasiyetname düzenlediğini anlamasına veya korku ve zorlamanın bertaraf olmasına rağmen, bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde, vasiyetnamesini iptal etmediği, ortadan kaldırmadığı veya geri almadığı takdirde artık mirasçılar da bu vasiyetnamenin irade sakatlığı sebebiyle yürürlükten kaldırılmasını (vasiyetnamenin iptalini) talep edemezler³⁴⁶. Zira bu durumda iradesi sakatlanan mirasbırakanın vasiyetnameye geçerlilik tanıma iradesi olduğu kabul edilir³⁴⁷.

a. Yanılma

Yanılma, bir hukuki işlem yaparken, irade beyanında bulunan kimsenin arzu etmediği bir husus için istemeden uyumsuz olacak şekilde iradesini beyan etmesidir³⁴⁸. Yani gerçekte istenmeyen şey yanılma sonucu beyan edilmiştir.

Sağlararası tasarruftan farklı olarak vasiyetnamelerle yapılan tasarruflarda illiyet bağının bulunması halinde her türlü hatanın iptal sebebi olacağı düzenlenmiştir³⁴⁹. Bir başka ifadeyle vasiyetnamelerde saik hatası iptal sebebi olarak kabul edilmiştir³⁵⁰. Saik hatası, mirasbırakanınvasiyetnameyi düzenlerken kendisine bu hukuki işlemi yapmaya sevk eden subjektif nedenlerde yanılgıya düşmesi, yani gerçek durumu bilseydi vasiyetnameyi yapmayacak olması durumudur³⁵¹.

Doktrinde ve uygulamada saik hatasının iptal nedeni olarak görülmesinin kaynağı, bu düzenlemede Borçlar Kanunu madde 30'dan, farklı olarak esaslı hatada değil sadece hatadan söz edilmesi ve vasiyetnamelerin karşı tarafa ulaşması gerekmeyen tek taraflı bir irade açıklaması ile yapılmasıdır³⁵². Bununla beraber vasiyetnameden her zaman dönülebildiği için bunun karşısında korunması gereken bir muhatap olmadığından, vasiyetnameden tek taraflı dönülebilir. Ayrıca korunması gereken muhatap olmadığı için saik hatası da vasiyetnameyi iptal hakkı tanır.

Öztan bu hususu “*güven prensibi*” değil, “*irade prensibi*” esas olacaktır şeklinde açıklamıştır³⁵³.

³⁴⁶ Koyuncu, s.126.

³⁴⁷ Kılıçoğlu, s.195; Gençcan, s.492; Dural/Öz, s.226-229.

³⁴⁸ Tekdoğan, s.313.

³⁴⁹ Serozan/Engin, s.241.

³⁵⁰ Kocayusufpaşaoğlu, s. 329; İmre/ Erman, s. 209; İnan/Ertaş/Albaş, s. 278; Oğuzman, s. 102.

³⁵¹ Dural/Öz, s.226.

³⁵² Oğuzman, s.103; Dural/ Öz, s.227.;Gamze Turan, Ölüm Bağı Tasarrufların Hükümsüzlüğü, Turhan Kitapevi, Ankara 2009, s.51.

³⁵³ Öztan, s. 227; Turan, s. 52; Dural/Öz, s.227; Antalya/ Sağlam, s.249; İmre/Erman, s.209.

Kanunumuz açık bir hatanın bulunması halinde ve mirasbırakanın gerçek arzusunun kesin olarak tespit edilebildiği durumda vasiyetnamenin mirasbırakanın arzusu nazara alınarak düzeltilmesini öngörmüştür³⁵⁴.(TMK md.504/II)

b. Aldatma

İradenin oluşumu sırasında, mirasbırakanın vasiyetnameyi yapmasının sağlanması için kasten yanıltılması, bu hususta yanlış kanaat oluşturularak veya yanlış kanaat sürdürülerek mirasbırakanın gerçek iradesi dışında bir vasiyetname düzenlenmesinin sağlanması halinde, ortada bir aldatma vaki olacağından, aldatma nedeniyle vasiyetnamenin yürürlükten kaldırılması için iptal davası açılabilir³⁵⁵. TMK md. 504 hakkında yapılan açıklamalar burada da geçerlidir.

Mirasbırakan öldükten sonra, TMK 557'ye göre vasiyetname ile aldatma arasında illiyet bağının bulunması aranır. Miras sözleşmelerinden farklı olarak vasiyetnamelerde Borçlar Kanunumuzun 36. maddesi hükmü uygulanmaz. Şöyle ki aldatma fiilinin mutlaka aldatmadan yararlanan kişi tarafından yapılması ya da 3. kişi tarafından yapılan aldatmada lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan kimsenin bunu bilmesi veya bilebilecek durumda olması şart değildir³⁵⁶. Borçlar Hukukundan farklı olarak, aldatmanın bizzat karşı taraf veya 3.kişi tarafından yapılması arasında fark yoktur³⁵⁷.

Ayrıca Türk Medeni Kanunumuzun 578/III maddesiyle mirasbırakanı aldatarak vasiyetname yapmasını sağlayan kişinin, mirastan yoksun kalacağı düzenlemiştir³⁵⁸.

³⁵⁴ Antalya/Sağlam, s.250; Köprülü, s. 231; İmre/ Erman, s. 209-210.

³⁵⁵ Öztan, s. 229; İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 306.

³⁵⁶ Dural/Öz, s.228

³⁵⁷ Kocayusufoğlu, s. 330-331; İmre/ Erman, s. 212.

³⁵⁸ Ayan, s.165.

c. Korkutma veya Zorlama

TMK m. 557'e göre: Vasiyetname, mirasbırakanın korkutulması veya zorlanması neticesinde yapılmışsa vasiyetnamenin iptali istenebilir. Korkutma ve zorlama olmak üzere iki farklı kavram tercih edilmiştir³⁵⁹.

Miras Hukuku anlamında korkutma, psikolojik olarak mirasbırakanın iradesini etkilemektir. Zorlama yani cebirde ise maddi bir baskı söz konusudur³⁶⁰.

Doktrinde, maddi cebir ile yapılan vasiyetnamelerde mirasbırakanın iradesi tümüyle felç olduğundan, vasiyetnamenin yok hükmünde olduğu ve bu nedenle sadece tespit davası açılarak durumun varlığının ortaya konmasının yeterli olduğuna ilişkin görüşler vardır.³⁶¹ Örneğin; kişinin başına silah dayayarak veya elini tutarak zorla el yazılı vasiyetname düzenlenmesi işlemi maddi cebir söz konusu olup, vasiyetçinin iradesi hiç olmadığından vasiyetname yok hükmünde sayılmalıdır³⁶². Kanaatimce, iptal sebeplerini düzenleyen TMK md. 557/III yer alan "zorlama" ifadesinin maddi cebri karşıladığı Doktrinde baskın görüş olduğundan ve kanunumuzda özel bir düzenleme de yer almadığından burada da bir iptal edilebilirlik yaptırımı hali söz konusudur.

BorçlarKanununun 38. maddesinden farklı olarak korkutma ciddi ve esaslı olmasa bile vasiyetname bu tehdidin etkisiyle yapılmışsa iptali istenebilir.³⁶³ Burada illiyet bağı olması şartıyla hukuka aykırı olması zorunlu değildir. Tehdidin boyutu mirasbırakanın iradesini sakatlayarak onun vasiyetname düzenlemesine sebep oluyor ise, o vasiyetnamenin yürürlükten kaldırılması talep edilebilir.³⁶⁴

Korkutma ve/veya tehdidin kimin tarafından yapıldığı önemli olmayıp; gerek vasiyet alacaklısı, gerekse 3.kişilerden gelen korkutma ile mirasbırakanın iradesi sakatlanmışsa tasarrufun iptali ile yürürlükten kaldırılması istenebilir.³⁶⁵

Mirasbırakanın yanıldığını ve aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden başlayarak bir yıl içinde vasiyetnameden dönmediği takdirde

³⁵⁹ Antalya/Sağlam, s.251.

³⁶⁰ Öztan, s.230; İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 307.

³⁶¹ Ayan, s.166; Öztan s.230.

³⁶² Turan, s.58; Günay, s. 138- 139.

³⁶³ Oğuzman, s.103; Serozan/ Engin, s.244

³⁶⁴ İmre/Erman, s.212.

³⁶⁵ Öztan, s.230.

vasiyetname TMK md. 504 gereği geçerli sayılır. Mirasbırakan vasiyetten dönmeyerek, vasiyetnamenin ölümünden sonra yürürlüğe girmesini bu şekilde uygun gördüğünden ölümünden sonra onun mirasçıları da bu konuda dava açamazlar³⁶⁶. Burada öngörülen bir yıllık süre hak düşürücü süre niteliğindedir³⁶⁷. Bir yıllık hak düşürücü süre bitmeden mirasbırakan ölürse, TMK md. 559'a göre bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde dava açma hakkı mirasçı ve vasiyet alacaklıları vasiyetnamenin iptalini talep edebilirler³⁶⁸.

Ölümünden önce mirasçı veya vasiyet alacaklısı sıfatları oluşmayacağından, vasiyetnamenin iptaline ilişkin hak düşürücü bir yıllık süre vasiyetçi sağ iken işlemeye başlamaz³⁶⁹.

Mirasbırakan, yanıldığını ve aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden başlayan bir yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra da vasiyetnameyi yürürlükten kaldırabilir. Zira yukarıda da açıklandığı üzere mirasbırakan her zaman vasiyetnamesinden dönebilir, yeni bir vasiyetname düzenleyebilir³⁷⁰.

3. Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Nedeniyle İptali

Amacı, kanun ve ahlak kurallarına aykırı olan vasiyetname iptal edilebilir bir hukuki işlem ise de ancak ilgilisi tarafından bir iptal davası açılması halinde iptal edilebilir (TMK md. 558). Vasiyetname ile getirilen yükleme ya da koşulun ahlaka aykırı olması halinde de aynı durum geçerlidir.³⁷¹ Bir başka ifadeyle, bu durumlarda mirasbırakanın ölümüyle birlikte vasiyetname yürürlükte değildir ancak iptal davası açılarak mahkeme kararıyla iptal edilebilir. Oysaki Borçlar Kanunu md. 27/I uyarınca hukuka aykırılığın müeyyidesi kesin hükümsüzlük yani butlandır³⁷².

Ahlaka aykırı vasiyetnameler açısından topluma mal olmuş genel ahlak kuralları temel alınır. Ahlak kurallarının tespiti yapılırken, makul ve dürüst insanların sahip olduğu genel ahlak kuralları benimsenmelidir. Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E.2015/8350 K.2016/5097 T.13.04.2016 tarihli kararında evli olduğu halde, vasiyetnamede “yeni eşim” ibaresi kullanılarak evli bir mirasbırakanın sevgilisini vasiyetnameyle kazandırmada bulundurmasını, vasiyetnamenin

³⁶⁶ Antalya /Sağlam, s. 255.

³⁶⁷ Kılıçoğlu, s.195.

³⁶⁸ İmre/Erman, s. 222.

³⁶⁹ Dural/ Öz, s. 233; İmre/ Erman, s.219.

³⁷⁰ Antalya/ Sağlam, s. 255.

³⁷¹ İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 308; Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E.2015/8350 K.2016/5097 T.13.04.2016. (bkz. www.kazanci.com.tr e.t. 20.09.2018)

³⁷² İmre/ Erman, s. 227; Öztan, s. 196; İnan/ Erbaş/ Albaş, s. 309; Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 158; Eren, s. 55.

ahlaka aykırı amaçla düzenlendiğinden bahisle vasiyetnamenin iptalinin gerekeceğine karar vermiştir³⁷³.

Antalya'ya göre genel ahlak kuralları bakımından vasiyetnamenin yapıldığı an esas alınmalıdır. Kocayusufpaşaoğlu'na göre değerlendirmenin hâkimin karar vereceği anda (hüküm anı) yürürlükte olan görüş ve telakkilere göre yapılması gerekmektedir³⁷⁴.

Aynı şekilde vasiyetnamenin bağlandığı şart ve yüklemelerin kişilik haklarını düzenleyen hukuk kurallarına aykırı olmaması gerekir. Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E.2015/11226 K.2016/5063 T.04.04.2016 kararı ile vasiyetnameye mirasbırakan tarafından “Bu vasiyetim eşimin evlenmemesi şartıyla geçerlidir” şeklinde konulan şartın kişinin en temel haklarından olan evlenme hakkına vasiyetnameyle bir sınır getirmesini kişilik haklarına aykırı şart kapsamında bularak, vasiyetnamenin TMK md. 557 f. 3 gereğince iptaline karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir³⁷⁵.

Örneğin, mirasçılıktan çıkarma nedenlerinden hiçbirisi olmamasına rağmen bu kişinin mirasçılıktan çıkarılması halinde vasiyetnamenin yürürlüğü iptal ile ortadan kaldırılabilir³⁷⁶.

Kocayusufpaşaoğlu ve Antalya'ya göre her ne kadar TMK md. 557 f.3 hukuka ve ahlaka aykırılığı iptal sebebi olarak düzenlemiş olsa da vasiyetnameler için TMK md. 2 anlamında hukuk kuralı kötüye kullanıldığından, bu durumda kesin hükümsüzlük hali söz konusudur³⁷⁷.

Ahlak kavramı topluma ve zamana göre değişkenlik gösteren göreceli bir kavram olduğundan kesin hükümsüzlük yerine iptalinin istenebilmesi kanaatimce daha isabetlidir.

4. Şekle Aykırılık

Kanunumuz vasiyetnamenin türlerine göre belirli şekil şartları öngörmüştür. Mirasbırakan vasiyetnameyi düzenlerken bu şekil şartlarından herhangi birine uymaz ise, bu vasiyetnamenin iptali için dava açılabilir. Borçlar hukukunun genel hükümlerine göre şekil eksiliğinin genel sonucu o işlemin kesin hükümsüzlükken, Miras Hukukunda öngörülen şekil

³⁷³ Bkz. www.lexpera.com.tr

³⁷⁴ Ayan, s.160.

³⁷⁵ İmre/Erman, s.227; bkz. Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E.2015/11226 K.2016/5063 T.04.04.2016 (bkz. www.sinerjimevzuat.com.tr e.t. 3.10.2018).

³⁷⁶ Özügür, Cilt I. s.663.

³⁷⁷ Antalya/ Sağlam, s.254., Kocayusufpaşaoğlu, s.336.

kurallarına uyulmaksızın vasiyetname yapılması ilgisine vasiyetnamenin yürürlükten kaldırılması için iptal davası açma hakkı verir³⁷⁸.

Şekle aykırılığın vasiyetnamenin tümünün iptal edilmesi sonucunu doğurması genel kural iken, TMK md. 558 son bendi bu duruma bir istisna getirerek, düzenlemeye katılma yasağına aykırılık halinde bunun ölüme bağlı tasarrufun kısmen geçersizliğine yol açacağı düzenlenmiştir. Bu aslında gerçek anlamda bir şekle aykırılık da sayılmaz. Zira burada düzenlemeye tanık-memur olarak katılan kimseler yasaklı değil, sadece bunlar lehine kazandırma yapıldığı için bu kazandırmaların iptali istenebilmektedir.

İptal davası, ölüme bağlı tasarrufla kendilerine, eşlerine veya hısımlarına kazandırma yapılanların tasarrufun düzenlenmesine katılmalarının yol açtığı sakatlığa dayandığı takdirde tasarrufun tamamı değil, yalnız bu kazandırmalar iptal edilir (TMK md.558/III).

C.Vasiyetnamenin İptali Davası

1. Genel Olarak Vasiyetnamenin İptali ve Vasiyetnamenin Yürürlüğüne Etkisi

Vasiyetnamenin yürürlüğünü ortadan kaldırarak vasiyetnamenin hükümden düşürülmesi için, ehliyetsizlik, irade bozukluğu, hukuka ve ahlaka aykırılık ile şekle aykırılık olgularından en az bir tanesine dayanılarak hak düşürücü süre içerisinde iptal davası açılması gerekmektedir (TMK md.557). Vasiyetname iptal sebeplerinden bir veya birkaçı sebebiyle sakat olsa bile, mahkeme tarafından açılan dava neticesinde iptal edilmediği sürece o vasiyetname yürürlüğünü sürdürür. Bu nedenle iptal davası bozucu yenilik doğuran (inşai) bir davadır.³⁷⁹ Her ne kadar evlenmenin iptaline benzeyen bir durum varmış gibi gözükse de dört yönüyle vasiyetnamenin iptali davası farklılık arz eder. Bu durum Miras Hukukuna egemen olan “*favour testamenti*” ilkesi³⁸⁰ gereği mirasbırakanın son arzularına saygı duymanın uzantılarıdır.³⁸¹ Vasiyetnamenin iptali için hak düşürücü süreler öngörülmüştür. İlk olarak vasiyetnamenin iptali için sınırlı bir iptal süresi öngörülmüş olup, iptal sebebinin öğrenilmesinden sonra 1 yıllık ve her halde vasiyetnamelerin açılma tarihinden itibaren iyiniyetli davalılara karşı 10 yıl ve iyiniyetli olmayan davalılara karşı 20 yıllık hak düşürücü süreler öngörülmüştür. Evlenmenin iptali için ise, mutlak butlanda herhangi bir hak düşürücü süre öngörülmemişken, nisbi butlan ile evliliğin iptali için iptal sebebinin öğrenildiği veya

³⁷⁸ Dural/ Öz, s.230.

³⁷⁹ Kocayusufpaşaoğlu,s.341; Antalya/Sağlam, s. 255.

³⁸⁰ Bkz. s. 44.

³⁸¹ Serozan/Engin, s. 290.

korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve herhâlde evlenmenin üzerinden beş yıllık hak düşürücü süre öngörülmüştür. İkinci fark ise, mahkemece verilen iptal kararının kesinleşmesiyle bozucu yenilik doğuran karar, vasiyetnamenin iptali davasında geriye etkili olarak sonuç doğurur. Evlenmenin iptalinde ise, karar geçmişe etkili olarak yürümez. Üçüncü olarak evlenmenin iptaline ilişkin verilen mahkeme kararı herkesi bağlarken; şekle aykırılık veya ehliyetsizlik nedenleri haricinde vasiyetnamenin iptali halinde sadece bu davanın tarafları arasında hüküm ifade eder ³⁸². Son olarak evlenmenin mutlak butlan ile iptali Cumhuriyet Savcısı tarafından da istenebilecekken, vasiyetnamenin iptali davalarında böyle bir durum söz konusu değildir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E.2010/3-392 K.2010/417 T.22.09.2010 kararında, bu yönde verilen 07.02.1955 tarih ve 16/25 sayılı İçtihat Birleştirme Kararına atıf yaparak “....şu hale göre, bir ölüme bağlı tasarrufun iptali sebebi doğduğunda, ancak davaya taraf olanlar yönünden hukuki netice doğuracak; davada taraf olmayan mirasçılar yönünden vasiyetname geçerli olmaya devam edecektir.” demiştir³⁸³.

TMK md.558/II uyarınca “Dava, ölüme bağlı tasarrufun tamamının veya bir kısmının iptaline ilişkin olabilir.”

Vasiyetnamenin tümünün iptali zorunlu olmayıp kısmen iptali de söz konusu olabilir. Bu halde eğer iptal kararı vasiyetnamedeki birkaç noktasına ilişkin ise ve diğer maddeler ile bağlantısı yok ise vasiyetnamenin diğer hükümleri geçerliliklerini korurlar. TMK md.558/III hükmünde düzenlenen, kısmen iptale örnek vermek gerekirse, vasiyetname alacaklılarından birinin bu vasiyetnamede tanık olarak yer alması halinde sadece tanık olarak yer vasiyet alacaklısına yapılan kazandırmanın iptali ile yetinilir³⁸⁴.

İrade sakatlığı sebebiyle vasiyetnamenin iptali söz konusu olduğunda, irade sakatlığı olmasaydı dahi diğer düzenlemeleri vasiyetnameyi yapacağı yönünde olduğu tespit edilmişse, yalnız o noktaların iptali olunabilecektir. Ancak o noktaların iptali tüm vasiyetnameyi anlamsız hale getiriyor ise vasiyetnamenin tümünün iptali yoluna gidilir³⁸⁵.

Vasiyetnamenin iptali ehliyetsizlik veya şekle aykırılık nedeniyle (TMK md. 536/II dışında) dava olunmuş ise artık kısmi iptal söz konusu olamayacaktır. Yani ehliyetsizlik

³⁸² Dural/Öz, s.231.

³⁸³Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E.2010/3-392 K.2010/417 T.22.09.2010 (bkz. www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 18.10.2018)

³⁸⁴ Kılıçoğlu,s.197.

³⁸⁵ Günay, s. 135-137; Dural/Öz,s.232.

vasiyetnamenin tümünün geçersizliğine neden olduğundan vasiyetname tümüyle yürürlükten kalkacaktır³⁸⁶.

2. Davanın Tarafları

a. Davacı

TMK md.558/I'e göre "İptal davası, tasarrufun iptal edilmesinde menfaati bulunan mirasçı veya vasiyet alacaklısı tarafından açılabilir."

Mirasçı yasal mirasçı olabileceği gibi atanmış mirasçı da olabilir. Önemli olan vasiyetnamenin iptalinde menfaati bulunmasıdır. Mirasbırakanın veya mirasçıların alacaklıları ve borçluları veyavasiyeti yerine getirme görevlisi bu davayı açamaz³⁸⁷.

Mirasçıların iptal davasını birlikte açma zorunluluğu yani "zorunlu dava arkadaşlığı" yoktur. Her bir mirasçı diğerlerinden bağımsız olarak vasiyetnamenin iptalini talep etme hakkına sahiptir. Bu durumda açıklandığı üzere iptal hükmü kural olarak yalnız dava açan yönünden hüküm ifade eder, dava açmayan mirasçılar yönünden vasiyetname geçerliliğini korur³⁸⁸.

b. Davalı

TMK md. 558'e göre; Vasiyetnamenin iptali davasında davalı, vasiyetnamenin yürürlükte kalmasında menfaati olan kişilerdir. Bunlar yasal ve atanmış mirasçılar, vasiyet alacaklısının vasiyetname ile kurulan vakfın yönetim organı, vasiyetnamedeki yüklemenden yararlananlar vb. olabilir.

Vasiyetnameyle bir vasiyeti yerine getirme görevlisi atanmışsa, bu vasiyete ilişkin açılan iptal davasında, vasiyeti yerine getirme görevlisi de davalı olarak yer almalıdır³⁸⁹.

3. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Vasiyetnamenin iptali davasında görevli mahkeme, HMK md. 2'e göre "Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkindavalarda, şahıs varlığına ilişkin

³⁸⁶ Ayan, s. 123; Dural/Öz, s.232.

³⁸⁷ İmre/ Erman, s.217-218.

³⁸⁸ Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 160; Öztan, s. 230.

³⁸⁹ Yargıtay 3.Hukuk Dairesi E. 2016/11368 K. 2016/11233 T.26.09.2016. (www.lexpera.com.tr e.t. 22.10.2018)

davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça Asliye Hukuk Mahkemesidir.”

TMK’nın 576 maddesine göre,

“Miras, malvarlığının tamamı için mirasbırakanın yerleşim yerinde açılır. Mirasbırakanın tasarruflarının iptali veya tenkisi, mirasın paylaşılması ve miras sebebiyle istihkak davaları bu yerleşim yeri mahkemesinde görülür.”

Bu düzenleme gereği vasiyetnamenin iptali davasında yetkili mahkeme mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir.

HMK md. 11 f.1 maddesine göre,

“(1) Aşağıdaki davalarda, ölen kimsenin son yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir:

a) Terekenin paylaşılmasına, yapılan paylaşma sözleşmesinin geçersizliğine, ölüme bağlı tasarrufların iptali ve tenkisine, miras sebebiyle istihkaka ilişkin davalar ile mirasçılar arasında terekenin yönetiminden kaynaklanan davalar.”

Düzenleme gereği bu yetki kuralı kesin yetki kuralı olup, taraflarca ileri sürülmesi dahi mahkemece dikkate alınır. Taraflar bu yetki kuralının aksine yetki sözleşmesi yapamayacakları gibi, mirasbırakanın son yerleşim mahkemesi yanında ilave yetki kuralı da koyamazlar³⁹⁰.

4. Süre

Vasiyetnamenin yürürlükten kaldırılması için iptalini hak düşürücü süreler içerisinde talep etmenin zaruri olduğunu yukarıda belirtmiştik³⁹¹. 743 sayılı Eski Medeni Kanun’un 501/1 maddesi hükmü gereği, iptal davası açmak için 1 yıl, 5 yıl ve sadece kötü niyetli davalılar için olmak üzere 30 yıl şeklinde üç ayrı süre öngörülmüştü. Ayrıca bu maddede “müruruzaman” deyimini kullanılmıştı. Bu durumda doktrin ve mahkeme içtihatlarında sürenin hak düşürücü süre mi olduğu yoksa zamanaşımı süresi mi olduğu hususunda görüş ayrılıklarına yol açmıştı. 4721 sayılı Yeni Medeni Kanun’un md. 559/I’de “hak düşürücü süreler” başlığı altında ise süreler 1 yıl, 10 yıl, 20 yıl olarak ve bu sürelerin geçmesiyle dava açma hakkının düşeceği düzenlenmiştir. Yeni düzenleme bu tartışmaları sona erdirdiğinden doktrinde olumlu karşılanmıştır³⁹².

³⁹⁰ Yargıtay 3.Hukuk Daire E. 2011/17869 K.2011/20270 T.12.12.2011. (www.lexpara.com e.t. 25.11.2018)

³⁹¹ Bkz.s. 68.

³⁹² İmre/Erman, s.219; Ayan, s. 169-170.

TMK md. 559 hükmü uyarınca: İptal davası açma hakkı, davacının tasarrufu, iptal sebebinin kendisinin hak sahibi olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın geçmesi tarihinin üzerinden, iyiniyetli davalılara karşı on yıl, iyiniyetli olmayan davalılara karşı yirmi yıl geçmekle düşer. Vasiyetnamenin mirasçı tarafından mirasbırakan hayattayken de bilinmesi mümkündür. Bu halde sürenin işlemeye başlayacağı en erken tarih mirasbırakanın ölüm tarihi olabilecektir³⁹³.

Kanunun düzenlediği ikinci süre 10 yıllık hak düşürücü süredir. 10 yıllık sürenin hesaplanmasında artık ilgilinin vasiyetnamenin iptali sebebinin öğrenip öğrenmediğine bakılmaz. 10 yıllık süre mutlak hak düşürücü süredir. Süre vasiyetnamenin açılması anında başlayacağından, mirasbırakanın ölümünden 10 yıldan fazla zaman geçtikten sonra ortaya çıkan vasiyetnamelerde de 10 yıllık hak düşürücü süre vasiyetnamenin açılma tarihinden itibaren işlemeye başlar. Vasiyetnamenin açılmasından, TMK md. 596 ve md. 597 gereği, vasiyetnamenin yetkili sulh hukuk mahkemesince açılmış olması ve vasiyetnamenin taraflara tebliğ edilmiş olması gerektiği anlaşılmalıdır³⁹⁴.

TMK 559 maddesinin 1. fıkrasının son cümlesi gereğince, dava olunan kötü niyetli ise 20 yıllık hak düşürücü süre öngörülmüştür. Buradaki kötü niyet TMK'nın 3. maddesinde düzenlenen iyi niyetin karşısı olup, davalının vasiyetnamenin iptal edilebileceğini bilmesine rağmen, ölüme bağlı tasarrufla yapılan kazandırmaları kabul etmesi halidir³⁹⁵.

³⁹³ Dural/Öz, s.233.

³⁹⁴ İmre/Erman, s.220; bkz Yargıtay 3.Hukuk Daire E.2014/14383 T.04.11.2014 (bkz. lexpera.com.tr e.t. 3.03.2019)

³⁹⁵ Kılıçoğlu, s.198; Oğuzman, s. 192-193; Kocayusufpaşaoğlu, s. 345.

SONUÇ

Vasiyetname, mirasbırakanın ölümünden sonra uygulanmasını istediği dilek, arzu ve emirlerini içeren ölüme bağlı bir tasarruftur. Vasiyetname karşı tarafa varması gerekli olmayan, tek taraflı bir hukuki işlem olup, bu nedenden ötürü de mirasbırakanın her zaman serbestçe geri dönebileceği bir irade açıklamasıdır. Sınırlı sayı ilkesi geçerli olduğundan, mirasbırakan vasiyetnamesini ancak resmi, el yazılı, olağanüstü hallerin mevcudiyetinde sözlü olarak yapabilecektir.

Elbette ki vasiyetname ölüme bağlı bir tasarruf olduğundan vasiyetnamenin yürürlüğe girerek, hüküm ifade etmesi vasiyetname düzenleyenin ölümü ile olabilecektir. Vasiyetnamenin yürürlüğe girmesi ve hüküm ifade etmesi kavramı ile vasiyetnamenin lehtarının kazanımlarını elde etmesi aynı şeyi ifade etmez. Burada vasiyetin niteliğine bakılarak vasiyet belirli bir mal vasiyeti mi yoksa iradi bir mirasçı ataması mı olduğu önem arz etmektedir.

Vasiyetname ile mirasçı ataması yapıldığında, vasiyetname lehtarı diğer yasal mirasçılarla ve varsa başkaca atanmış mirasçılarla birlikte, külli halefiyet prensibi gereği mirasbırakanın ölümüyle tereke üzerinde tam hak sahibi olur ve vasiyetnamenin içeriğine göre hakların geçişi için herhangi bir tasarruf işlemi yapılması gerekmeden iktisap gerçekleşir. Atanmış mirasçı için de yasal mirasçı gibi mirasın kazanılması kendiliğinden olduğundan, bu bağlamda atanmış mirasçı ile yasal mirasçı arasında bir farklılık yoktur.

Belirli bir mal vasiyeti söz konusu ise vasiyet alacaklısı (musaleh), mirasbırakanın mirasçısı olmadığından burada kendiliğinden iktisap ilkesi işlemeyecektir. Belirli mal vasiyetinde, vasiyet alacaklısının vasiyetname konusu tasarrufların mülkiyetini kazanması için taşınmazların tapuda tesciline, taşınırın zilyetliğinin devrine, alacak haklarında ise alacağın temlikine- ihtiyaç vardır. Bir başka ifadeyle mirasbırakanın ölümü ile vasiyet alacaklısı, varsa vasiyetnameyi yerine getirme görevlisinden, atanmış veya yasal mirasçılardan (vasiyet borçlularından) vasiyetnameyi ifa etmelerini talep etme hakkını kazanmaktadır.

Mirasbırakan, vasiyetname ile yasal mirasçıların yasal miras paylarını arttıracak şekilde mirasçı ataması yapabileceği gibi, yasal mirasçılarından biri veya birkaçı lehine belirli bir mal vasiyetinde de bulunabilir. TMK md. 647/III gereği mirasçı lehine bir vasiyet söz konusu ise bunun açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

Kanunumuz yasal mirasçılardan bir kısmını saklı paylı mirasçılar olarak adlandırmış ve belirli oranlarda bu saklı pay mirasçılarının haklarını güvence altına almıştır. Bu oranlar mirasbırakanın vasiyetname yapma özgürlüğünün sınırlarını teşkil etmektedir. Saklı payı bulunan mirasçılar vasiyetname ile bu hakları ihlal edildiğinde, vasiyetnamenin mirasbırakanın serbestçe tasarrufta bulunabileceği hale indirilmesini (tenkisini) dava ederek, vasiyetnamenin yürürlüğünün ve hükümlerinin bu şekilde değiştirilmesini talep edebilirler.

Tasarrufun iptalinde menfaati bulunan kişilerce, vasiyetnamede ehliyetsizlik, şekle aykırılık veya irade sakatlığı (yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama), hukuka ve ahlaka aykırılık olgularından en az bir tanesinin bulunması halinde, hak düşürücü süre içerisinde, vasiyetnamenin iptali talep olunabilir. İptale mahkemece karar verilmediği sürece vasiyetnameler yürürlüklerini sürdürecektir.

Vasiyet gereği vasiyet borçluları, yükümlülüklerini ifa etmezler ise vasiyet alacaklısı mülkiyeti kazanmak için vasiyetin yerine getirilmesini, vasiyetnamenin tenfizini dava yoluyla talep edebilecektir. Bu davanın neticelenmesi için vasiyetnamenin kesinleşmiş olması gerekmekte olup, varsa açılmış olan vasiyetnamenin tenkisi ve iptaline ilişkin davaların kesinleşmesi gerekmektedir. Vasiyetnamenin iptali veya tenkisine ilişkin açılmış bir dava olmamasına karşın, vasiyet alacaklısının vasiyetnamenin yerine getirilmesine ilişkin açtığı davada, davalılar tarafından tenkis veya iptal def'i ileri sürülebilir.

Uygulamada en yaygın vasiyetnamelerin belirli mal vasiyeti niteliğinde olduğu görülmekte olup, bu vasiyetnamenin ifası için çoğu zaman dava açılması gerekmekte, iptal ve tenkis davalarının da bu bağlamda kesinleşmiş olması gerektiğinden, miras bırakanın arzusu ölümünden seneler sonra tam anlamıyla yerine getirilebilmektedir. Bu geçen süre içerisinde vasiyet konusu malların gelirlerinin, semerelerin kime ait olacağı tartışmalara neden olmuştur. TMK md. 518/I'e göre belirli mal vasiyetinde mirasın yarar ve hasarın mirasın açılmasında vasiyet alacaklısına geçeceği düzenlenmiş ise de semerelerin kime ait olacağı hususunda açık bir düzenleme yoktur. Uygulamada vasiyet borçlusunun temerrüde düşürülmesinden itibaren semerelerin ve nemaların vasiyet alacaklısına ait olacağı kabul edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, Cem :**Ölüme Bağlı ve Sağlararası Kazandırmaların Tenkisi, Davran' a Armağan**, İstanbul, 1998.
- Antalya, Gökhan :**Mirastan Feragat Sözleşmesi**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 1999.
- Antalya, Gökhan/ Sağlam, İpek :**Miras Hukuku**, 3. Baskı, Legal Kitabevi, İstanbul, 2015.
- Ayan, Mehmet : **Miras Hukuku**, 9. Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2016.
- Ayan, Mehmet :**Saklı Pay Sahibi Mirasçılar ve Saklı Payları**, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 1-2, 2002.
- Aybay, Aydın :**Miras Hukuku Dersleri**, 4.Baskı, Maltepe Üniversitesi Yayınları No:17, İstanbul, 2003.
- Bağcı, Ömer :**Vasiyetnamenin Geri Alınması**, Doktora Tezi, İstanbul,2012.
- Bağcı, Ömer :**TMK' nun Miras Hükümlerinin Zaman Bakımından Uygulanmasına ve Vasiyetnamelerin Yorumuna İlişkin Düşünceler**, S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.2, Yıl 2015
- Dural, Mustafa :**El Yazısı ile Vasiyetname**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1967.
- Dural, Mustafa :**İsviçre-Türk Hukukunda Ortak (Müşterek) Vasiyetnameler**, Garanti Matbaası, İstanbul, 1967.
- Dural, Mustafa : **Miras Sözleşmeleri: İsviçre, Alman, Avusturya Hukuklarıyla Karşılaştırmalı Olarak**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1980

- Dural, Mustafa/ Öz, Turgut : **Miras Hukuku**, Cilt IV, 12.Bası, İstanbul Filiz Kitabevi, 2018.
- Efedayioğlu, Kübra Kamelya : **Ölüme Bağlı Tasarrufları Yok Etme Yoluyla Kaldırma**, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, Ekim 2017
- Eren, Fikret :**Türk Medeni Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası**, Ankara, 1966.
- Eren, Fikret : **Türk Medeni Hukukunda Tenkis Davası**, Ankara, 1973.
- Ertaş, Şeref : **Ölüme Bağlı Tasarruftan Tenfizi Ölüme Bağlı Bağışlamayla Rücu**, İrfan Başbuğ Anısına Armağan, 9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, Özel Sayı, İzmir, 2005.
- Escher, Arnold : **Medeni Kanun Şerhi, Miras Hukuku**, Çev. Sabri Şakir Ansay, Ankara, 1949.
- Gençcan, Ömer Uğur : **Miras Hukuku**, 2.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları 2011
- Gönen, Doruk : **El Yazısı Vasiyetname**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Günay, Erhan :**Bilimsel Görüşler ve Yargısal Kararlar Eşliğinde Miras Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davaları**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2016.
- Gürsoy, Kemal Tahir : **Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Mal Vasiyeti**, Yıldız Matbaası, Ankara, 1955.
- Hasan Rıza Soyak : **Atatürk' ten Hatıralar**.

- Hatemi, Hüseyin : **Miras Hukuku**, 7.Bası, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Helvacı, İlhan : **Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Ayırt Etme Gücünün (Temyiz Kudretinin) İspatı**, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55.Yaş Günü Armağanı, C.2, İstanbul, 2002.
- İmre, Zahit/Erman, Hasan : **Miras Hukuku**, 14.Bası, Dar Yayınları, İstanbul, 2018.
- İnan, Ali Naim/ Ertaş, Şeref / : **Miras Hukuku**, 10. Bası, Ankara, 2019.
- Albaş, Hakan
- Keskin, A. Dilşad / Demircioğlu : **Medeni Hukuk II**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2018
- H. Reyhan
- Kılıçoğlu, Ahmet : **Miras Hukuku**, 9.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip : **Miras Hukuku**, 3.Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1987.
- Koyuncu, Ferhat : **Sözlü Vasiyetname**,Seçkin Kitapevi,Ankara, 2014.
- Köprülü, Bülent : **Miras Hukuku Dersleri**, 2.Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1985.
- Nurşin, Ayiter/ Ahmet, Kılıçoğlu : **Miras Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, 1991.
- Oğuzman, Kemal : **Miras Hukuku**, 6.Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995.
- Oğuzman, M. Kemal, /Seliçi Özer/ : **Kişiler Hukuku: Gerçek ve Tüzel Kişiler**, Filiz Kitabevi,İstanbul, 2012,
- Öncü, Özge : **Vasiyetnamelerin Yorumunda İma Teorisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 2, 2018
- Öztan, Bilge : **Miras Hukuku**, 9. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018.

- Öztrak, İlhan : **Tek Taraflı Ölüme Bağlı Tasarruflardan Rücu ve Vasiyetnamenin Ziyatı**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964.
- Özüğür, Ali İhsan : **Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku**, Cilt I, Bilge Yayınevi, Ankara, 2005.
- Ruhi, Canan/ Ruhi, Ahmet Celal : **Vasiyetname ve Miras Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Serozan, Rona/İlkay Engin, Baki : **Miras Hukuku**, Seçkin Kitabevi, 6, Baskı, Ankara, 2019.
- Şener, Esat : **Vasiyet Hukuku**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1995
- Tekben, Tuğçe : **Vekalet İlişkilerinde Vekalet Veren Talimatı ve Hukuki Sonuçları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- Tekdoğan, Aydın : **Vasiyetnamenin Tenfizi Ve İptal Davaları**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- Turan, Gamze : **Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.
- Umur, Ziya, : **Roma Hukuku Ders Notları**, 3. Bası, Beta Basın Yayınevi, İstanbul 2010
- Zevkliler, Aydın : **Medeni Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri- Kişiler Hukuku- Aile Hukuku**, 4. Baskı, Ankara, 1995.
- www.kazanci.com.tr
- www.sinerjimevzuat.com.tr
- www.ttk.gov.tr
- www.lexpera.com.tr